

НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Част първа ОБЩИ ПРАВИЛА

Глава първа ЦЕЛИ И ОСНОВНИ НАЧАЛА

Цел на Наказателно-процесуалния кодекс

Чл. 1. (1) Наказателно-процесуалният кодекс определя реда, по който се извършва наказателното производство, за да се осигури разкриване на престъпленията и техните извършители, наказване на виновните и правилно прилагане на закона.

(2) Като осъществява задачите по ал. 1, Наказателно-процесуалният кодекс осигурява защитата от престъпни посегателства срещу Република България, срещу живота, свободата, честта, правата и законните интереси на гражданите, както и срещу правата и законните интереси на юридическите лица, и съдейства за предотвратяване на престъпленията и укрепване на законността.

Осъществяване на правораздаването по наказателни дела само от съдилищата

Чл. 2. (1) Правораздаването по наказателни дела се осъществява само от съдилищата, установени с Конституцията на Република България.

(2) Извънредни съдилища за разглеждане на наказателни дела не се допускат.

Централно място на съдебното производство

Чл. 3. (1) Съдебното производство заема централно място в наказателния процес.

(2) Досъдебното производство, което обосновава повдигане на обвинение от прокурора пред съда, има подготвителен характер.

Участие на съдебни заседатели в наказателното производство

Чл. 4. (1) В случаите и по реда, предвидени в този кодекс, в наказателното производство участвуват съдебни заседатели.

(2) Съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите.

Назначаемост

Чл. 5. В наказателното производство участват само съдии, съдебни заседатели, прокурори и разследващи органи, назначени по установения ред.

Независимост на органите на наказателното производство

Чл. 6. При осъществяване на своите функции съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и разследващите органи са независими и се подчиняват само на закона.

Разглеждане и решаване на делата в разумен срок

Чл. 7. (1) Съдът и органите на досъдебното производство са длъжни да осигурят разглеждането и решаването на делата в разумен срок.

(2) В предвидените в този кодекс случаи делата се разглеждат и решават в ускорен срок.

Равенство на гражданите в наказателното производство

Чл. 8. (1) Всички граждани, които участват в наказателното производство, са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние.

(2) Съдът и органите на досъдебното производство прилагат законите точно и еднакво спрямо всички граждани.

Състезателност и равни права на страните

Чл. 9. (1) Съдебното производство е състезателно.

(2) Страните в съдебното производство във всички негови стадии имат равни процесуални права, освен в случаите, предвидени в този кодекс.

Разкриване на обективната истина

Чл. 10. (1) Съдът и органите на досъдебното производство в пределите на своята компетентност са длъжни да вземат всички мерки, за да осигурят разкриването на обективната истина.

(2) Обективната истина се разкрива по реда и със средствата, предвидени в този кодекс.

Вземане на решения по вътрешно убеждение

Чл. 11. (1) Съдът и органите на досъдебното производство вземат решенията си по вътрешно убеждение, основано на обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото, като се ръководят от закона.

(2) Доказателствата и средствата за тяхното установяване не могат да имат предварително определена сила.

Право на защита

Чл. 12. (1) Обвиняемият има право на защита.

(2) Обвиняемият се счита невинен до завършване на наказателното производство с влязла в сила присъда, в която се установява противното.

(3) На обвиняемия и на другите граждани, които участват в наказателното производство, се предоставят всички процесуални средства, необходими за защита на техните права и законни интереси.

(4) Съдът и органите на досъдебното производство разясняват на обвиняемия и на другите граждани, които участват в наказателното производство, техните процесуални права и им осигуряват възможност да ги упражняват.

(5) На пострадалия се осигуряват необходимите процесуални средства за защита на неговите права и законни интереси, нарушени от престъплението.

Неприкосновеност на личността

Чл. 13. (1) Спрямо гражданите, които участват в наказателното производство, не могат да се вземат мерки на принуда, освен в случаите и по реда, предвидени в този кодекс.

(2) Никой гражданин не може да бъде задържан повече от 24 часа без разрешение на съда или на прокурора.

(3) Съдът и органите на досъдебното производство са длъжни да освободят всеки гражданин, който незаконно е лишен от свобода.

Непосредственост

Чл. 14. Съдът и органите на досъдебното производство основават решенията си върху доказателствени материали, които те събират и проверяват лично, освен в случаите, предвидени в този кодекс.

Устно извършване на наказателното производство

Чл. 15. Наказателното производство се извършва устно, освен в случаите, предвидени в този кодекс.

Публичност на съдебните заседания

Чл. 16. Съдебните заседания са публични освен в случаите, предвидени в този кодекс.

Език, на който се води наказателното производство

Чл. 17. (1) Наказателното производство се води на български език.

(2) Лицата, които не владеят български език, могат да се ползват от родния си или от друг език. В тези случаи се назначава преводач.

Глава втора ПРЕДЕЛИ НА ДЕЙСТВИЕ

Действие по предмет

Чл. 18. (1) Наказателно-процесуалният кодекс се прилага за всички наказателни дела, образувани от компетентните органи на Република България.

(2) Наказателно-процесуалният кодекс се прилага и при изпълнението на съдебни поръчки на друга държава, направени по силата на договор или при условията на взаимност.

Действие по време

Чл. 19. Разпоредбите на Наказателно-процесуалния кодекс от момента на влизането им в сила се прилагат и за процесуалните действия, които предстоят по незавършени наказателни производства.

Действие по място

Чл. 20. (1) Наказателното производство, образувано от орган на друга държава, или влязла в сила присъда, издадена от съд на друга държава и непризната по реда на този кодекс, не са пречка да се образува наказателно производство от органите на Република България за същото престъпление и срещу същото лице.

(2) Влязлата в сила присъда, издадена от съд на друга държава и непризната по реда на този кодекс, не подлежи на изпълнение от органите на Република България.

(3) Разпоредбите на ал. 1 и 2 не се прилагат, ако е предвидено друго в международен договор, по който Република България е страна, който е ратифициран, обнародван и влязъл в сила.

Действие спрямо лица, които се ползват с имунитет

Чл. 21. Спрямо лица, които се ползват с имунитет по отношение на наказателната юрисдикция на Република България, процесуалните действия, предвидени в този кодекс, могат да се извършат само в съгласие с нормите на международното право.

Глава трета ОБРАЗУВАНЕ, ПРЕКРАТЯВАНЕ И СПИРАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО

Задължение за образуване на наказателно производство

Чл. 22. Когато са налице условията, предвидени в този кодекс, компетентният държавен орган е длъжен да образува наказателно производство.

Основания, които изключват образуване на наказателно производство, и основания за прекратяването му

Чл. 23. (1) Не се образува наказателно производство, а образуваното се прекратява, когато:

1. деянието не съставлява престъпление;
2. деецът не носи наказателна отговорност поради амнистия;
3. наказателната отговорност е погасена поради изтичане на предвидената в закона давност;
4. деецът е починал;
5. след извършване на престъплението деецът е изпаднал в продължително разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта;
6. спрямо същото лице за същото престъпление има незавършено наказателно производство, влязла в сила присъда, постановление или влязло в сила определение или разпореждане за прекратяване на делото;
7. в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи по дела от общ характер липсва тъжба от пострадалия до прокурора;
8. деецът се освобождава от наказателна отговорност с прилагане на възпитателни мерки;
9. в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи пострадалият до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд направи искане за прекратяване на наказателното производство;
10. по отношение на лицето е допуснат трансфер на наказателно производство в друга държава по реда на чл.479, ал.4;
11. деецът е лице, действало като служител под прикритие, в рамките на предоставените му правомощия.

(2) В случаите по ал. 1, точки 2, 3 и 9 наказателното производство не се прекратява, ако обвиняемият или подсъдимият направи искане то да продължи. Амнистията или давността не са пречка за възобновяване на наказателното дело,

ако осъденият направи искане за това или прокурорът внесе предложение за оправдателна присъда.

(3) Производството по дела от общ характер се прекратява и когато съдът одобри постигнато споразумение за решаване на делото.

(4) Освен в случаите по алинея 1 не се образува наказателно производство за престъпление, което се преследва по тѣжба на пострадалия, а образуваното се прекратява и когато:

1. липсва тѣжба;
2. тѣжбата не отговаря на условията, посочени в чл. 83;
3. пострадалият и деецът са се помирили, освен ако деецът не е изпълнил условията на помирието без уважителни причини;
4. частният тѣжител оттегли тѣжбата си;
5. частният тѣжител не е намерен на посочения от него адрес или не се яви в съдебното заседание на първоинстанционния съд без уважителни причини. Тази разпоредба не се прилага, ако вместо частния тѣжител се яви негов повереник.

(5) В случаите по ал. 4, т. 5 пострадалият може да подаде нова тѣжба, ако не е изтекъл срокът по чл. 83, ал. 3.

Спиране на наказателното производство

Чл. 24. (1) Наказателното производство се спира, когато:

1. след извършване на престъплението обвиняемият е изпаднал в краткотрайно разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта или има друго тежко заболяване, което пречи на провеждането на производството;
2. разглеждането на делото в отсъствие на подсъдимия би попречило да се разкрие обективната истина;
3. извършителят на престъплението е лице, ползващо се с имунитет, до отпадане на имунитета.

Спиране на наказателното производство за престъпления, извършени в съучастие

Чл. 25. При престъпления, извършени в съучастие, когато не са налице условията за разделяне, наказателното производство може да бъде спряно по отношение на един или няколко обвиняеми, ако това няма да затрудни разкриването на обективната истина.

Глава четвърта СЪД

Раздел I Състав на съда и отводи

Състав на съда

Чл. 26. (1) Съдът разглежда наказателните дела като първа инстанция в състав от:

1. един съдия, когато за престъплението се предвижда наказание до пет години лишаване от свобода или друго по-леко наказание;

2. съдия и двама съдебни заседатели, когато за престъплението се предвижда от пет до петнадесет години лишаване от свобода;

3. двама съдии и трима съдебни заседатели, когато за престъплението се предвижда наказание не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание.

(2) При разглеждане на делата като въззивна инстанция съдът заседава в състав от трима съдии.

(3) При разглеждане на делата като касационна инстанция Върховният касационен съд заседава в състав от трима съдии.

(4) Председателят на съда, съдията-докладчик и председателят на състава се произнасят еднолично в случаите, предвидени в този кодекс.

Основания за отвеждане на съдиите и съдебните заседатели

Чл. 27. Не може да участва в състава на съда съдия или съдебен заседател:

1. който е участвувал в състава на съда, постановил:

а) присъда или решение в първата, или във въззивната или в касационната инстанция, или при възобновяване на наказателното дело,

б) определение, с което се взема, потвърждава, изменява или отменя мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство,

в) определение, с което се прекратява наказателното производство;

2. който е извършвал разследване по делото;

3. който е бил прокурор по делото;

4. който е бил обвиняем, настойник или попечител на обвиняемия, защитник или повереник по делото;

5. който е бил или може да встъпи в наказателното производство като частен обвинител, частен тълковник, граждански ищец или граждански ответник;

6. който е бил свидетел, поемно лице, вещо лице, преводач, тълковник или специалист - технически помощник по делото;

7. който е съпруг или близък роднина на лицата по точки 1-6;

8. който е съпруг или близък роднина на друг член от състава на съда;

9. който поради други обстоятелства може да се счита предубеден или заинтересуван, пряко или косвено, от изхода на делото.

Основания за отвеждане на съдебния секретар

Чл. 28. Не могат да участвуват в съдебно заседание като съдебни секретари лицата по чл. 27, точки 1-7 и 9.

Ред за отвеждане на съдиите, съдебните заседатели и съдебния секретар

Чл. 29. (1) В случаите, предвидени в чл. 27 и 28, съдиите, съдебните заседатели и съдебният секретар са длъжни сами да си направят отвод.

(2) Страните могат да правят отводи до началото на съдебното следствие, освен ако основанията за това са възникнали или са им станали известни по-късно.

(3) Самоотводите и отводите трябва да бъдат мотивирани.

(4) По основателността на самоотводите и отводите съдът се произнася незабавно в тайно съвещание с участието на всички членове на състава.

Раздел II **Подсъдност**

Наказателни дела, подсъдни на районния съд и на окръжния съд като първа инстанция

Чл. 30. (1) На районния съд са подсъдни всички наказателни дела освен подсъдните на окръжния съд.

(2) На окръжния съд като първа инстанция са подсъдни делата за престъпления по чл. 95-110, 115, 116, 118, 119, 123, 124, 131, ал. 2, т. 1 и 2, 149, ал. 5, 152, ал. 4, 196а, 199, 203, 206, ал. 4, 212, ал. 5, 213а, ал. 3 и 4, 214, ал. 2, 219, 224, 225б, 225в, 243-250, 252-260, 278-278в, 282-283б, 287а, 301-307а, 319а-319е, 321, 321а, 330, ал. 2 и 3, 333, 334, 340-342, 343, ал. 1, буква "в" и ал. 2, буква "б", 349, ал. 2 и 3, 350, ал. 2, 354а, ал. 1 и 2, 354б, 354в, ал. 2-4, 356е-356и, 357-360 и 407-419 от Наказателния кодекс.

(3) На Софийския градски съд като първа инстанция са подсъдни делата за престъпления от общ характер, извършени от лица, ползващи се с имунитет, или от членове на Министерския съвет.

(4) Когато наказателната отговорност се смекчава поради последващи обстоятелства, това не се взема предвид при определяне на подсъдността.

Подсъдност по местоизвършване на престъплението

Чл. 31. (1) Делото е подсъдно на съда, в чийто район е извършено престъплението.

(2) Когато престъплението е започнало в района на един съд, а е продължило в района на друг, делото е подсъдно на съда, в района на който престъплението е довършено.

(3) Когато не може да се определи мястото, където е извършено престъплението, или обвинението е за няколко престъпления, извършени в района на различни съдилища, делото е подсъдно на съда, в чийто район е завършено досъдебното производство.

Подсъдност при престъпления, извършени в чужбина

Чл. 32. (1) Делата за престъпления, извършени в чужбина, са подсъдни:

1. на съда по местоживее на лицето, ако е български гражданин, а ако няма местоживее в страната - на съда, в района на който е завършено досъдебното производство;

2. на софийските съдилища, ако лицето е чужденец.

(2) Когато престъплението е извършено на български кораб или самолет извън пределите на страната, делото е подсъдно на съда, в чийто район се намира пристанището или летището, към което се числи корабът или самолетът.

(3) Делата за престъпления, извършени от военнослужещи от въоръжените сили и от служещи в Министерството на вътрешните работи, които участват в

международни военни или полицейски мисии в чужбина, са подсъдни на Софийския военен съд.

Подсъдност при няколко престъпления, извършени от едно и също лице

Чл. 33. Когато срещу едно и също лице е повдигнато обвинение за няколко престъпления, подсъдни на различни по степен съдилища, делото за всички престъпления е подсъдно на по-горния съд, а когато съдилищата са от еднаква степен - на съда, на който е подсъдно делото за най-тежкото престъпление.

Подсъдност при определяне на общо наказание по няколко присъди

Чл. 34. (1) Когато трябва да се определя общо наказание за няколко престъпления, за които има влезли в сила присъди, постановени от различни съдилища, компетентен е съдът, който е постановил последната присъда.

(2) Когато по една или повече от присъдите подсъдимият е бил освободен от изтърпяване на наказанието по реда на чл. 64, ал. 1 или на чл. 66 от Наказателния кодекс, съдът, който определя общото наказание, решава и въпроса за изтърпяването му.

(3) В случаите на ал. 1 и 2 съдът определя и първоначалния режим за изтърпяване на наказанието.

Подсъдност при съучастие

Чл. 35. Когато няколко лица са обвинени, че са извършили в съучастие едно или няколко престъпления и един от съучастниците подлежи на съдене от по-горен съд, делото е подсъдно на по-горния съд.

Подсъдност при разделяне на дела

Чл. 36. (1) Когато по делото се съберат данни за участие в престъплението на повече лица, материалите за неустановените и неиздирените лица могат да се отделят в отделно дело. Подсъдността на новото дело се определя според общите правила.

(2) Когато по делото се съберат данни за няколко престъпления, извършени от едно лице, производството за някое от престъпленията може да се отдели в друго производство. Подсъдността на новото дело се определя според общите правила.

Подсъдност при връзка между дела за различни престъпления срещу различни лица

Чл. 37. (1) Когато две или повече дела за различни престъпления срещу различни лица имат връзка помежду си, те се обединяват, ако правилното им изясняване налага това.

(2) Когато някое от делата е подсъдно на по-горен съд, обединеното дело се разглежда от него, а когато делата са подсъдни на съдилища от еднаква степен - от съда, на който е подсъдно делото за най-тежкото престъпление.

Определяне на подсъдността и изпращане наказателното дело на компетентния орган

Чл. 38. (1) Съдът се произнася по въпроса за подсъдността, като изхожда от обстоятелствената част на обвинението.

(2) Когато съдът намери, че делото е подсъдно на друг, равен по степен съд, прекратява съдебното производство и изпраща делото на този съд, а когато намери, че делото е подсъдно на по-горен или на военен съд - прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор.

(3) Когато съдът намери, че делото не следва да се разглежда от съд, а от друг орган, прекратява наказателното производство и изпраща делото на съответния орган.

Разглеждане на наказателни дела от друг, еднакъв по степен съд

Чл. 39. Върховният касационен съд може да реши делото да се разгледа от друг, еднакъв по степен съд, когато:

1. много обвиняеми или свидетели живеят в района на другия съд;
2. подсъдимият или пострадалият е съдия, прокурор или следовател от района на съда, на който делото е подсъдно;
3. съдът, на който делото е подсъдно, не може да образува състав.

Спорове за подсъдност

Чл. 40. (1) Спорове за подсъдност между съдилищата се решават от Върховния касационен съд.

(2) Докато трае спорът за подсъдност, органите, при които делото е висящо, извършват само действията, нетърпящи отлагане.

Подсъдност пред въззивната и касационната инстанция

Чл. 41. (1) Наказателните дела, решени от районния съд, се разглеждат от окръжния съд като въззивна инстанция, а решенията от окръжния съд като първа инстанция - от апелативния съд като въззивна инстанция.

(2) Наказателните дела се разглеждат по касационен ред от Върховния касационен съд.

Раздел III

Функция и актове на съда в съдебното производство

???????? ? ???? ? ?????????? ??????????????

?? 42. ??? ???? ?????????? ????? ?????????????? ?? ?? ?????????????? ?? ?????????????? ?????? ?????, ????? ?????????? ?????????????????? ? ????? ?????? ??????? ? ??????

Видове актове

Чл. 43. (1) Съдът постановява:

1. присъда, когато като първа и въззивна инстанция решава въпросите за виновността и отговорността на подсъдимия;
 2. решение, когато се произнася по основателността на жалба и протест или на предложение за възобновяване на наказателното дело;
 3. определение - в останалите случаи.
- (2) Председателят на съда, съдията-докладчик и председателят на състава постановяват разпореждания.

Ред за постановяване на актовете

- Чл. 44. (1) Съдът постановява актовете си на тайно съвещание.
- (2) Съдиите и съдебните заседатели са длъжни да пазят тайната на съвещанието.
- (3) Съдебните заседатели се изказват и гласуват преди съдиите. Председателят на състава се изказва и гласува последен.
- (4) Съдът се произнася с обикновено мнозинство, като членовете на състава имат равен глас.
- (5) Всеки член от състава има право да заяви особено мнение, което трябва да мотивира. Когато докладчикът е на особено мнение, мотивите се изготвят от друг член на състава.
- (6) В съдебното заседание определенията на съда и разпорежданията на председателя се произнасят устно и се вписват в протокола.

Съдържание на актовете

Чл. 45. Всеки акт на съда трябва да съдържа: данни за времето и мястото на издаването на му; наименованието на съда, който го издава; номера на делото, по което се издава; имената на членовете на състава, на прокурора и на съдебния секретар; мотиви; диспозитив и подписите на членовете на състава.

Глава пета ПРОКУРОР

Функции на прокурора в наказателното производство

- Чл. 46. (1) Прокурорът повдига и поддържа обвинението за престъпления от общ характер.
- (2) В изпълнение на задачите по ал. 1 прокурорът:
1. ръководи досъдебното производство;
 2. участва в съдебното производство като държавен обвинител;
 3. взема мерки за отстраняване на допуснатите закононарушения по реда, установен в този кодекс, и упражнява надзор за законност при изпълнение на принудителните мерки.

(3) Прокурорът извършва действия по разследването в случаите, предвидени в този кодекс.

(4) Прокурорът от по-горестоящата прокуратура може писмено да отменява или изменява постановленията на непосредствено подчинените му прокурори. В случай на отменяване на постановлението прокурорът сам извършва необходимите действия по разследването и други процесуални действия, а в случай на изменяване - писмените указания, дадени в постановлението, са задължителни за по-долустоящия прокурор.

(5) Главният прокурор на Република България осъществява надзор за законност и методическо ръководство върху дейността на всички прокурори.

Основания и ред за отвеждане на прокурора

Чл. 47. (1) Заинтересуваните лица могат да поискат отвод на прокурора в случаите на чл. 27, точки 1, 2, 4-9.

(2) В случаите по ал. 1 прокурорът е длъжен сам да си направи отвод.

(3) Отводът и самоотводът трябва да бъдат мотивирани.

(4) По основателността на отвода и самоотвода в досъдебното производство се произнася прокурор от по-горестоящата прокуратура, а в съдебното производство - съдът, който разглежда делото.

Встъпване на прокурора в производството по дела за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия

Чл. 48. (1) Когато пострадалият поради безпомощно състояние или зависимост от извършителя на престъплението не може да защити своите права и законни интереси, прокурорът може да встъпи в производството, образувано по тъжба на пострадалия, във всяко положение на делото и да поеме обвинението. В тези случаи наказателното производство не може да се прекрати на основание чл. 23, ал. 4, т. 3-5, но пострадалият може да поддържа обвинението наред с прокурора като частен обвинител.

(2) Ако прокурорът се оттегли от участие в производството, пострадалият може да продължи да поддържа обвинението като частен тъжител.

Образуване на наказателното производство от прокурора за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия

Чл. 49. В изключителни случаи, когато пострадалият от престъпление, което се преследва по тъжба на пострадалия, не може да защити своите права и законни интереси поради безпомощно състояние или зависимост от извършителя на престъплението, прокурорът може служебно да образува наказателно производство, ако не е изтекъл срокът по чл. 83, ал. 3 и не са налице някои от пречките за образуване на наказателното производство, посочени в чл. 23, ал. 1, т. 1-8, 10 и 11.

(2) Образуваното наказателно производство се движи по общия ред и не може да се прекрати на основанията, посочени в чл. 23, ал. 4.

(3) Пострадалият може да участва в наказателното производство като частен обвинител и граждански ищец.

(4) Ако прокурорът се оттегли от участие в производството, пострадалият може да продължи да поддържа обвинението като частен тъжител.

Продължаване на производството за престъпления, които се преследват по тѣжба на пострадалия

Чл. 50. Когато на досѣдебното производство се установи, че се касае за престъпление, което се преследва по тѣжба на пострадалия, наказателното производство не се прекратява, ако прокурорът намери, че са налице основанията по чл. 49.

Образуване на производство от общ характер по тѣжба на пострадалия

Чл. 51. (1) В предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи производство от общ характер се образува по тѣжба на пострадалия до прокуратурата и не може да се прекрати на основание чл. 23, ал. 1, т. 9.

(2) Тѣжбата трябва да съдържа данни за подателя и да бъде подписана от него.

(3) При подаването на тѣжбата не се дължи държавна такса.

Предявяване на граждански иск от прокурора

Чл. 52. Когато пострадалият поради непълнолетие или физически или психически недостатѣци не може да защити своите права и законни интереси, прокурорът може да предяви граждански иск в негова полза.

Глава шеста РАЗСЛЕДВАЩИ ОРГАНИ

Разследващи органи

Чл. 53. (1) Разследващи органи са следователите и дознателите.

(2) Дознатели са служителите на Министерството на вътрешните работи, определени със заповед на министѣра, а за престъпления по чл. 242, 242а и чл. 251 от Наказателния кодекс - и митническите служители, определени със заповед на министѣра на финансите.

(3) Разследващите органи действат под ръководството и надзора на наблюдаващ прокурор.

Основания и ред за отвеждане разследващите органи

Чл. 54. (1) Разпоредбите на чл. 47, ал. 1-3 се прилагат съответно и за разследващите органи.

(2) По основателността на отвода и самоотвода се произнася наблюдаващият прокурор.

(3) До решаването на отвода органът, срещу когото е предявен, извършва само онези действия, които не тѣрпят отлагане.

Глава седма ОБВИНЯЕМ

Раздел I Общи положения

Лице, което има качество на обвиняем

Чл. 55. Обвиняем е лицето, което е привлечено в това качество при условията и по реда, предвидени в този кодекс.

Права на обвиняемия

Чл. 56. (1) Обвиняемият има следните права: да научи за какво престъпление е привлечен в това качество и въз основа на какви доказателства; да дава или да откаже да дава обяснения по обвинението; да се запознава с делото включително и с информацията, получена чрез използване на специални разузнавателни средства, и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в наказателното производство; да прави искания, бележки и възражения; да се изказва последен; да обжалва актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, и да има защитник. По искане на обвиняемия защитникът му присъства при извършването на действия по разследването.

(2) Подсъдимият има право и на последна дума.

Раздел II

Мярка за неотклонение и други мерки за процесуална принуда

Мярка за неотклонение

Чл. 57. (1) Спрямо обвиняемия по дело от общ характер може да се вземе мярка за неотклонение, когато от доказателствата по делото може да се направи обосновано предположение, че е извършил престъплението, и е налице основание по чл. 58.

(2) Когато обвинението се повдига при условията на чл. 269, ал. 3, т. 2 и 3, мярка за неотклонение се взема след издирването на обвиняемия.

(3) При определяне на мерките за неотклонение се вземат предвид степента на обществената опасност на престъплението, доказателствата срещу обвиняемия, здравословното състояние, семейното положение, професията, възрастта и други данни за личността на обвиняемия.

Цел на мерките за неотклонение

Чл. 58. Мерките за неотклонение се вземат с цел да се попречи на обвиняемия да се укрие, да извърши престъпление или да осуети привеждането в изпълнение на влязлата в сила присъда.

Видове мерки за неотклонение

Чл. 59. Мерките за неотклонение са:

1. подписка;
2. гаранция;
3. домашен арест;
4. задържане под стража.

Акт за определяне на мярката за неотклонение

Чл. 60. (1) В акта, с който се определя мярката за неотклонение, се посочват: времето и мястото на издаването му; органът, който го издава; делото, по което се издава; трите имена на обвиняемия; престъплението, за което е привлечен като обвиняем, и мотивите за определената мярка.

(2) Актът се предявява на обвиняемия, който се задължава да не променя местоживеенето си, без да уведоми писмено съответния орган за новия си адрес.

Подписка

Чл. 61. Подписката се състои в поемане на задължение от обвиняемия, че няма да напусна местоживеенето си без разрешение на съответния орган.

Гаранция

Чл. 62. (1) Гаранцията може да бъде в пари или ценни книжа.

(2) При определяне на гаранцията се взема предвид и имущественото положение на обвиняемия.

(3) Гаранцията може да бъде представена от обвиняемия или от друго лице. При първоначално вземане на мярка за неотклонение гаранция или при изменение на мярката за неотклонение от подписка в гаранция съответният орган определя срок за представянето ѝ, който не може да бъде по-малък от три дни и по-голям от петнадесет дни.

(4) Когато гаранцията не бъде представена в определения срок, съдът може да вземе на подсъдимия по-тежка мярка за неотклонение, а в досъдебното производство прокурорът може да направи искане по чл. 63, ал. 2 или чл. 65, ал.1.

(5) При изменение на мярката за неотклонение от по-тежка в гаранция обвиняемият се освобождава след внасянето ѝ.

(6) Оттегляне на гаранцията не се допуска.

(7) Гаранцията се освобождава, когато обвиняемият бъде освободен от наказателна отговорност или от изтърпяване на наложеното наказание, оправдан, осъден на наказание без лишаване от свобода или задържан за изпълнение на наказанието.

Домашен арест

Чл. 63. (1) Домашният арест се състои в забрана обвиняемият да напуска жилището си без разрешение на съответния орган.

(2) Мярката за неотклонение домашен арест в досъдебното производство се взема и контролира от съда по реда на чл. 65 и 66.

Задържане под стража

Чл. 64. (1) Мярка за неотклонение задържане под стража се взема, когато е налице обосновано предположение, че обвиняемият е извършил престъпление, което се наказва с лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, и доказателствата по делото сочат, че съществува реална опасност обвиняемият да се укрие или да извърши престъпление.

(2) Ако от доказателствата по делото не се установява противното, при първоначалното вземане на мярката за неотклонение задържане под стража, реалната опасност по ал.1 е налице, когато:

1. лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, извършено при условията на опасен рецидив или повторност;

2. лицето е привлечено като обвиняем за тежко умишлено престъпление и обвиняемият е осъден за друго тежко умишлено престъпление от общ характер на лишаване от свобода не по-малко от една година или друго по-тежко наказание, чието изпълнение не е отложено на основание чл. 66 от Наказателния кодекс;

3. лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, за което се предвижда наказание не по-малко от десет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание.

(3) Когато опасността обвиняемият да се укрие или да извърши престъпление отпадне, мярката за неотклонение задържане под стража се изменява в по-лека или се отменява.

(4) Мярката за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство не може да продължи повече от една година, ако лицето е привлечено като обвиняем за тежко умишлено престъпление, и повече от две години, ако лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, за което се предвижда наказание не по - малко от петнадесет години лишаване от свобода или доживотен затвор. Във всички останали случаи задържането под стража в досъдебното производство не може да продължи повече от два месеца.

(5) След изтичането на сроковете по ал. 4 задържаният се освобождава незабавно по разпореждане на прокурора.

(6) Когато в досъдебното производство се установи, че са налице основанията по ал. 3, прокурорът по свой почин изменява мярката за неотклонение задържане под стража в по-лека или я отменява.

(7) Органите на наказателното производство са длъжни да разглеждат и решават с предимство и максимално бързо делата със задържани лица.

(8) За задържането под стража незабавно се уведомява:

1. семейството на обвиняемия;
2. работодателят на обвиняемия, освен ако обвиняемият заяви, че не желае това;
3. Министерството на външните работи, когато задържаният е чужд гражданин..

(9) Децата на задържания, ако нямат близки, които да се грижат за тях, се настаняват чрез съответната община или кметство в детска ясла, детска градина или интернат.

Вземане на мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство

Чл. 65. (1) Мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство се взема от съответния първоинстанционен съд по искане на наблюдаващия прокурор.

(2) Явяването на обвиняемия пред съда се осигурява незабавно от прокурора, който при необходимост може да постанови задържане на обвиняемия до довеждането му пред съда. Това задържане не може да продължи повече от 72 часа, след изтичането на които задържаният следва да бъде освободен незабавно.

(3) Съдът незабавно разглежда делото еднолично в открито заседание с участието на прокурора, обвиняемия и неговия защитник.

(4) Съдът взема мярка за неотклонение задържане под стража, когато са налице основанията по чл. 64, ал. 1, а ако не са налице тези основания - може да не вземе мярка за неотклонение или да вземе по-лека.

(5) Съдът се произнася с определение, което се обявява на страните в съдебното заседание и се изпълнява незабавно. Определението е окончателно.

(6) Когато с влязлото в сила определение е взета мярка за неотклонение гаранция, задържаният под стража обвиняем се освобождава след внасянето ѝ.

Съдебен контрол върху задържането под стража в досъдебното производство

Чл. 66. (1) Обвиняемият или неговият защитник може по всяко време на досъдебното производство да поиска изменяване на взетата мярка за неотклонение задържане под стража.

(2) Искането на обвиняемия или неговия защитник се прави чрез наблюдаващия прокурор, който е длъжен незабавно да изпрати делото на съда.

(3) Делото се насрочва в тридневен срок от постъпването му в съда и се разглежда в открито съдебно заседание с участие на прокурора, обвиняемия и неговия защитник. Делото се разглежда в отсъствие на обвиняемия, ако той заяви, че не желае да се яви, или довеждането му е невъзможно по здравословни причини.

(4) Съдът преценява всички обстоятелства, свързани със законността на задържането, и се произнася с определение, което обявява на страните в съдебното заседание. Определението е окончателно.

(5) Когато с определението по ал. 4 се потвърждава мярката за неотклонение, съдът може да определи срок, в който ново искане на обвиняемия или неговия защитник е недопустимо. Този срок не може да бъде по-дълъг от един месец от влизане в сила на определението и не се прилага, когато искането се основава на внезапно влошаване на здравословното състояние на обвиняемия.

(6) Когато с влязлото в сила определение е взета мярка за неотклонение гаранция, задържаният под стража обвиняем се освобождава след внасянето ѝ.

(7) Алинеи 1-6 се прилагат съответно и в случаите, когато обвиняемият е задържан поради невнасяне на определената от съда гаранция.

Последици от неизпълнение на задълженията, свързани с мерките за неотклонение

Чл. 67. (1) Когато обвиняемият не се яви пред съответния орган без уважителни причини или промени местоживеенето си, без да го е уведомил за това, му се взема мярка за неотклонение или взетата мярка се заменя с по-тежка по реда, предвиден в този кодекс.

(2) Ако мярката за неотклонение е гаранция, парите или ценните книжа се отнемат в полза на държавата. В тези случаи може да бъде определена и гаранция в по-голям размер.

Забрана за доближаване до пострадалия

Чл. 68. (1) По предложение на прокурора със съгласие на пострадалия или по искане на пострадалия съответният първоинстанционен съд може да забрани на обвиняемия да доближава пострадалия на разстояние по-малко от 20 метра.

(2) Съдът разглежда незабавно предложението или молбата в открито заседание с изслушване на прокурора, обвиняемия и пострадалия. Определението на съда е окончателно.

(3) Забраната отпада след приключване на делото с влязла в сила присъда или когато производството бъде прекратено на друго основание.

(4) Пострадалият по всяко време може да поиска от съда отмяна на забраната. Съдът се произнася по реда на ал. 2.

Забрана за напускане на пределите на Република България

Чл. 69. (1) В досъдебното производство, когато обвиняемият е привлечен за умишлено престъпление, за което се предвижда лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, прокурорът може да забрани на обвиняемия да напуска пределите

на Република България освен с негово разрешение. За наложената забрана незабавно се уведомяват граничните контролно-пропускателни пунктове.

(2) Прокурорът се произнася в тридневен срок по искането на обвиняемия или неговия защитник за разрешение по ал. 1.

(3) Отказът на прокурора подлежи на обжалване пред съответния първоинстанционен съд.

(4) Съдът незабавно разглежда жалбата еднолично в закрито заседание и се произнася с определение, с което потвърждава отказа на прокурора или разрешава на обвиняемия да напусне пределите на Република България за определен срок. Определението е окончателно.

(5) По реда на ал.4 по искане на обвиняемия или неговия защитник съдът може да отмени забраната по ал. 1, ако не съществува опасност обвиняемият да се укрие извън страната.

Отстраняване на обвиняемия от длъжност в досъдебното производство

Чл. 70. (1) Когато обвиняемият е привлечен за умишлено престъпление от общ характер, извършено във връзка с работата, и има достатъчно основания да се счита, че служебното му положение ще създаде пречки за обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото в досъдебното производство, съответният първоинстанционен съд може да отстрани обвиняемия от длъжност по искане на прокурора.

(2) По направеното искане съдът незабавно се произнася еднолично в открито заседание с участието на прокурора, обвиняемия и неговия защитник. Определението е окончателно.

(3) Когато отпадне нуждата от взетата мярка, отстраняването от длъжност се отменява от прокурора или по искане на обвиняемия или неговия защитник от съда по реда на алинеи 1 и 2.

Настаняване за изследване в психиатрично заведение

Чл. 71. (1) В досъдебното производство съответният първоинстанционен съд в състав от съдия и двама съдебни заседатели по искане на прокурора, а в съдебното производство - съдът, който разглежда делото, по искане на страните или по свой почин може да настани обвиняемия за изследване в психиатрично заведение за срок не по-дълъг от тридесет дни.

(2) Съдът незабавно се произнася с определение в открито заседание, в което изслушва вещо лице - психиатър и лицето, чието настаняване се иска. Участието на прокурор и защитник е задължително. Определението е окончателно.

(3) Ако срокът за изследване, определен от съда, се окаже недостатъчен, той може да бъде продължен еднократно с не повече от тридесет дни по реда на ал. 2.

(4) Времето, през което лицето е било настанено в психиатрично заведение, се зачита като задържане под стража.

Принудително довеждане

Чл. 72. (1) Когато не се яви на разпит без уважителни причини, обвиняемият се довежда принудително, ако явяването му е задължително или съответният орган намери, че то е необходимо.

(2) Обвиняемият може да бъде доведен принудително без предварително призоваване, когато се е укрил или няма постоянно местоживееие.

(3) Принудителното довеждане се извършва през деня, освен ако не търпи отлагане.

(4) Принудителното довеждане се извършва от службите на Министерството на правосъдието, а в случаите когато е постановено от дознател като разследващ орган - от службите на Министерството на вътрешните работи.

(5) За принудително довеждане на затворници се прави искане пред администрацията на съответния затвор или поправителен дом.

(6) Военнослужещите се довеждат от съответните военни органи.

(7) Актът за принудително довеждане се предявява на лицето, което трябва да бъде доведено.

Мерки за обезпечаване на глобата, конфискацията и отнемането на вещи в полза на държавата

Чл. 73. (1) По искане на прокурора съответният първоинстанционен съд еднолично в закрито заседание взема мерки за обезпечаване на глобата, конфискацията и отнемането на вещи в полза на държавата по реда на Гражданския процесуален кодекс.

(2) Когато обвиняемият бъде осъден, освободен от изтърпяване на наложено наказание или освободен от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, внесената гаранция служи като обезпечение на присъдените в полза на държавата такси и разноски по делото и не се освобождава, докато те не бъдат внесени.

(3) В съдебното производство съдът взема мерките по ал. 1 по искане на прокурора.

Мерки за обезпечаване на гражданския иск

Чл. 74. (1) Съдът и органите на досъдебното производство са длъжни да разяснят на пострадалия, че има право да предяви в съдебното производство граждански иск за вредите, причинени от престъплението.

(2) По искане на пострадалия в досъдебното производство съответният първоинстанционен съд еднолично в закрито заседание взема мерки за обезпечаване на бъдещ иск по реда на Гражданския процесуален кодекс.

(3) В случаите по чл. 52 мерките по ал. 2 се вземат по искане на прокурора.

(4) В съдебното производство по исканията по ал. 2 и 3 се произнася съдът, който разглежда делото.

Глава осма ПОСТРАДАЛ

Раздел I Общи положения

Лица, които имат качество на пострадал

Чл. 75. (1) Правата на пострадал може да упражнява:

1. пряко засегнатият от престъплението;
2. възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които пряко засегнатият се намира в особено близки отношения, когато лицето по т. 1 е починало в резултат на престъплението;
3. съдружници или членове на дружества, когато престъплението е извършено от лица, които ръководят, управляват или контролират засегнатото юридическо лице.

(2) Правата на пострадал не може да упражнява лице, което е обвиняем в наказателното производство.

Множество пострадали

Чл. 76. (1) Когато броят на пострадалите е извънредно голям, и спазването на правата им поотделно би могло да затрудни бързото провеждане на наказателното производство, съдът, който разглежда делото, а в досъдебното производство – съдия от съответния първоинстанционен съд, по предложение на прокурора, взема решение еднолично в закрито заседание, че пострадалите могат да предявяват правата си само посредством упълномощен представител, когото избират.

(2) Общият пълномощник осъществява правата на пострадалите, които представлява, включително предявява в съдебното производство граждански иск.

Права на пострадалия

Чл. 77. (1) Освен правата, които придобива при конституирането си като частен обвинител, частен тъжител или граждански ищец, пострадалият има и следните права: да бъде уведомен за правата си в наказателното производство; да получи защита за своята сигурност и тази на близките си; да бъде информиран за хода на наказателното производство, ако изрично е поискал това и е посочил адрес за призоваване в страната; да участва в производството съгласно установеното в този кодекс; да обжалва актовете, които водят до прекратяване или спиране на наказателното производство.

(2) Съдът и органите на досъдебното производство са длъжни да разяснят на пострадалия неговите права и да му осигурят възможност да ги реализира при условията, предвидени в този кодекс.

Раздел II

Частен обвинител

Лице, което може да участва като частен обвинител

Чл. 78. Пострадалият, претърпял имуществени или неимуществени вреди от престъпление, което се преследва по общия ред, има право да участва в съдебното производство като частен обвинител. След смъртта на лицето това право преминава върху неговите наследници или правоприменници.

Молба за участие като частен обвинител

Чл. 79. (1) Молбата за участие в съдебното производство като частен обвинител може да бъде устна или писмена.

(2) Молбата трябва да съдържа данни за лицето, което я подава, и за обстоятелствата, на които се основава.

(3) Молбата се прави най-късно до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд.

Функция на частния обвинител

Чл. 80. (1) Частният обвинител поддържа в съда обвинението наред с прокурора.

(2) Частният обвинител може да поддържа обвинението и след като прокурорът заяви, че не го поддържа.

Права на частния обвинител

Чл. 81. Частният обвинител има следните права: да се запознае с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в съдебното производство; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда, когато са накърнени неговите права и законни интереси.

Раздел III Частен тъжител

Лице, което може да участва като частен тъжител

Чл. 82. Пострадалият от престъпление, което се преследва по тъжба на пострадалия, може да повдига и да поддържа обвинение пред съда като частен тъжител. След смъртта на лицето това право преминава върху неговите наследници.

Тъжба

Чл. 83. (1) Тъжбата трябва да бъде писмена и да съдържа данни за подателя, за лицето, срещу което се подава, и за обстоятелствата на престъплението. Към тъжбата се прилага документ за внесена държавна такса.

(2) Тъжбата трябва да бъде подписана от подателя.

(3) Тъжбата трябва да бъде подадена в шестмесечен срок от деня, когато пострадалият е узнал за извършване на престъплението.

Права на частния тъжител

Чл. 84. (1) Частният тъжител има следните права: да се запознае с делото и да направи необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в съдебното производство; да прави искания, бележки и възражения; да обжалва актовете на съда, които накърняват неговите права и законни интереси, и да оттегля тъжбата си.

(2) Частният тъжител може да се конституира в съдебното производство и като граждански ищец в случаите и по реда, установени в този кодекс.

Съдействие от органите на Министерството на вътрешните работи

Чл. 85. Частният тъжител и подсъдимият имат право да искат съдействие от органите на Министерството на вътрешните работи за събиране на сведения, които сами не могат да съберат.

Раздел IV Граждански ищец

Лице, което може да участва като граждански ищец

Чл. 86. (1) Пострадалият или неговите наследници, както и юридическите лица или техните правоприменители, които са претърпели вреди от престъплението, могат да предявят в съдебното производство граждански иск за обезщетение на вредите и да се конституират като граждански ищци.

(2) Гражданският иск не може да се предяви в съдебното производство, когато е предявен по реда на Гражданския процесуален кодекс.

Молба за предявяване на граждански иск

Чл. 87. (1) В молбата за предявяване на граждански иск се посочват: трите имена на подателя и на лицето, срещу което се предявява искът; наказателното дело, по което се подава; престъплението, от което са причинени вредите, и характерът и размерът на вредите, за които се иска обезщетение.

(2) Молбата може да бъде устна или писмена.

(3) Гражданският иск се предявява най-късно до започването на съдебното следствие пред първоинстанционния съд.

Лица, срещу които може да се предяви граждански иск

Чл. 88. Гражданският иск в съдебното производство може да бъде предявен както срещу подсъдимия, така и срещу други лица, които носят гражданска отговорност за вредите, причинени от престъплението.

Права на гражданския ищец

Чл. 89. (1) Гражданският ищец има следните права: да участва в съдебното производство; да иска обезпечаване на гражданския иск; да се запознава с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда, които накърняват неговите права и законни интереси.

(2) Гражданският ищец упражнява правата по ал. 1 в пределите, необходими за доказване на основанието и размера на гражданския иск.

Ред за разглеждане на гражданския иск

Чл. 90. (1) Гражданският иск в съдебното производство се разглежда по правилата на този кодекс, а доколкото в него няма съответни правила, се прилага Гражданският процесуален кодекс.

(2) Разглеждането на гражданския иск не може да стане причина за отлагане на наказателното дело.

(3) Когато съдебното производство се прекрати, гражданският иск не се разглежда, но може да се предяви пред граждански съд.

Глава девета ГРАЖДАНСКИ ОТВЕТНИК

Лица, които участват като граждански ответници

Чл. 91. Лицата, срещу които е предявен граждански иск, с изключение на подсъдимия, участват в съдебното производство като граждански ответници.

Права на гражданския ответник

Чл. 92. (1) Гражданският ответник има следните права: да участва в съдебното производство; да се запознава с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда, които накърняват неговите права и законни интереси.

(2) Гражданският ответник упражнява правата по ал. 1 в пределите, необходими за защита срещу предявения против него граждански иск.

Глава десета ПРАВНА ПОМОЩ

Раздел I Защитник

Лица, които могат да участват като защитници

Чл. 93. (1) Защитник на обвиняемия може да бъде лице, което упражнява адвокатска професия.

(2) Защитник може да бъде и съпругът, възходящ или низходящ роднина на обвиняемия.

(3) Не може да бъде защитник:

1. който е бил или е защитник и на друг обвиняем и защитата на единия противоречи на защитата на другия;

2. който е представлявал или е давал съвети на друг обвиняем, ако защитата, която му се възлага, противоречи на защитата на другия обвиняем;

3. който е представлявал или е давал съвети на противната страна;

4. който е участвувал в производството в друго процесуално качество;

5. който е съпруг, роднина по права линия без ограничение, по съребрена линия до четвърта степен или по сватовство до трета степен на съдия, съдебен заседател, прокурор, или разследващ орган по делото.

(4) Обвиняемият може да бъде защитаван едновременно от не повече от трима защитници. Когато участват двама или повече защитници, официалното уведомление на един от тях е валидно и за останалите.

Отвеждане на защитника

Чл. 94. Лицата, които не могат да бъдат защитници, са длъжни сами да се отведат. Ако те не направят това, съответният орган ги отстранява от участие в наказателното производство служебно или по искане на заинтересувания.

Упълномощаване на защитника

Чл. 95. (1) Защитникът се избира и упълномощава от обвиняемия, освен в случаите, предвидени в този кодекс.

(2) Пълномощното се изготвя в писмена форма и се подписва от обвиняемия и защитника.

(3) Защитникът може да заверява преписи от даденото му пълномощно и да преупълномощава със съгласието на обвиняемия друго лице за защитник.

(4) Упълномощаването пред съд може да бъде извършено и устно в съдебното заседание. В този случай упълномощаването се вписва в протокола от съдебното заседание, който се подписва и от обвиняемия.

(5) Пълномощното важи за цялото наказателно производство, ако не е уговорено друго.

Задължително участие на защитник

Чл. 96. Участието на защитник в наказателното производство е задължително, когато:

1. обвиняемият е непълнолетен;
2. обвиняемият страда от физически или психически недостатъци, които му пречат да се защитава сам;
3. делото е за престъпление, за което се предвижда доживотен затвор или лишаване от свобода не по-малко от пет години;
4. обвиняемият не владее български език;
5. интересите на обвиняемите са противоречиви и един от тях има защитник;
6. когато е направено искане по чл. 65 или обвиняемият е задържан под стража;
7. производството е пред Върховния касационен съд;
8. делото се разглежда в отсъствието на обвиняемия;
9. обвиняемият не е в състояние да заплати на адвокат, желае да има защитник и интересите на правосъдието изискват това.

(2) В случаите на ал. 1, т. 4 и 5 участието на защитник не е задължително, ако обвиняемият заяви, че не желае да има защитник.

(3) Когато участието на защитник е задължително, съответният орган е длъжен да назначи за защитник лице, което упражнява адвокатска професия.

(4) Назначеният защитник се отстранява от наказателното производство, ако обвиняемият упълномощи друг защитник.

Отказ на защитника от приетата защита

Чл. 97. Защитникът не може да се откаже от приетата защита, освен ако стане невъзможно да изпълнява задълженията си по независещи от него причини. В последния случай той е длъжен да уведоми своевременно обвиняемия и съответния орган.

Отказ на обвиняемия от защитник и замяна на защитника

Чл. 98. (1) Обвиняемият може във всеки момент на производството да се откаже от защитник, освен в случаите на чл. 96, ал. 1, точки 1-3 и 6.

(2) Замяната на един защитник с друг може да стане само по молба или със съгласието на обвиняемия.

Встъпване на защитника в наказателното производство

Чл. 99. (1) Защитникът може да участва в наказателното производство от момента на задържането на лицето или на привличането му в качеството на обвиняем.

(2) Органът на досъдебното производство е длъжен да разясни на обвиняемия, че има право на защитник, и му осигурява възможност незабавно да се свърже с него. Той не може да извършва никакви действия по разследването, докато не изпълни това си задължение.

Задължения на защитника

Чл. 100. (1) Защитникът е длъжен да оказва правна помощ на обвиняемия и с цялата си дейност да съдейства за изясняване на всички фактически и правни положения, които са в полза на обвиняемия, като се ръководи от вътрешно убеждение, основано на доказателствата по делото и закона.

(2) Защитникът е длъжен да съгласува с обвиняемия основните линии на защитата. Когато защитникът счита, че основните линии на защитата, предложени от обвиняемия, са несъвместими с неговите задължения, той уведомява своевременно обвиняемия и продължава защитата, ако не бъде отстранен от наказателното производство по предвидения за това ред.

(3) Защитникът не може да отказва правна помощ на обвиняемия по отделни въпроси на обвинението под предлог, че обвиняемият има и друг защитник.

Права на защитника

Чл. 101. (1) Защитникът има следните права: да се среща насаме с обвиняемия; да се запознава с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в наказателното производство; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда и на органите на досъдебното производство, които накърняват правата и законните интереси на обвиняемия. Защитникът има право да присъствува на всички действия по разследването, като невявяването му не възпрепятства тяхното извършване.

(2) Участието на защитника не е пречка обвиняемият да упражнява лично правата си по чл. 56.

Раздел II

Повереник и особен представител

Повереник

Чл. 102. (1) Частният обвинител, частният тъжител, гражданският ищец и гражданският ответник могат да упълномощават повереник.

(2) Когато частният обвинител, частният тъжител, гражданският ищец или гражданският ответник представи доказателства, че не разполага със средства да заплати на адвокат, желае да има повереник и интересите на правосъдието изискват това, съдът, който разглежда делото като първа инстанция, му назначава повереник.

(3) Разпоредбите на чл. 93, 94 и 95 се прилагат съответно и за повереника.

Особен представител

Чл. 103. (1) Когато интересите на малолетния или непълнолетния пострадал и неговия родител, настойник или попечител са противоречиви, съответният орган му назначава особен представител - адвокат.

(2) Особен представител-адвокат се назначава и на пострадалия, когато той е недееспособен или ограничено дееспособен и интересите му противоречат на интересите на неговия настойник или попечител.

(3) Особеният представител упражнява от името на пострадалия правата му по чл. 77 в досъдебното производство, а в съдебното производство участва като повереник .

(4) Разпоредбите на чл. 93, ал. 3 и 4 и чл. 94 се прилагат съответно и за особения представител.

Част втора ДОКАЗВАНЕ

Глава единадесета ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Предмет на доказване

Чл. 104. В наказателното производство подлежат на доказване:

1. извършеното престъпление и участието на обвиняемия в него;
2. характерът и размерът на вредите, причинени с деянието;
3. другите обстоятелства, които имат значение за отговорността на обвиняемия, включително и относно семейното и имущественото му положение.

Тежест на доказването

Чл. 105. (1) Тежестта да се докаже обвинението по дела от общ характер лежи върху прокурора и разследващите органи, а по дела, образувани по тъжба на пострадалия – върху частния тъжител.

(2) Обвиняемият не е длъжен да доказва, че е невинен.

(3) Не може да се правят изводи във вреда на обвиняемия, поради това, че не е дал или отказва да даде обяснения или не е доказал възраженията си.

Доказателства

Чл. 106. Доказателства в наказателното производство могат да бъдат фактическите данни, които са свързани с обстоятелствата по делото, допринасят за тяхното изясняване и са установени по реда, предвиден в този кодекс.

Доказателствени средства

Чл. 107. (1) Доказателствените средства служат за възпроизвеждане в наказателното производство на доказателства или на други доказателствени средства.

(2) Не се допускат доказателствени средства, които не са събрани или изготвени при условията и по реда, предвидени в този кодекс.

Способи на доказване

Чл. 108. Доказването в наказателното производство се извършва чрез способите, предвидени в този кодекс.

Събиране и проверка на доказателства

Чл. 109. (1) Органите на досъдебното производство събират доказателствата служебно или по искане на заинтересуваните лица.

(2) Съдът събира доказателствата по направените от страните искания, а по свой почин - когато това се налага за разкриване на обективната истина.

(3) Съдът и органите на досъдебното производство събират и проверяват както доказателствата, които разобличават обвиняемия или отегчават неговата отговорност, така и доказателствата, които оправдават обвиняемия или смекчават отговорността му.

(4) Не може да се откаже събирането на доказателства, само защото искането не е направено в определен срок.

(5) Всички събрани доказателства подлежат на внимателна проверка.

Действия по разследването и съдебни следствени действия по делегация или в друг район

Чл. 110. (1) Действия по разследването и съдебни следствени действия по делегация се допускат, когато трябва да бъдат извършени вън от района на органа, който разглежда делото, и извършването им от този орган е свързано с особени затруднения.

(2) Когато е постановена от съд, делегацията се изпълнява от съответния районен съдия, а когато е постановена от орган на досъдебното производство - от съответния орган на досъдебното производство.

(3) Когато намери за необходимо, органът, който разглежда делото, може да извърши отделни действия по ал. 1 и в района на друг орган.

Мерки за обезпечаване на доказателства

Чл. 111. (1) Когато в досъдебното производство съществува опасност, че някое доказателство може да се изгуби или неговото събиране ще бъде затруднено, наблюдаващият прокурор, обвиняемият или пострадалият може да поиска от съответния първоинстанционен съд то да бъде събрано незабавно.

(2) Искането на пострадалия за обезпечение на доказателства се подава чрез наблюдаващия прокурор.

(3) Съдът се произнася по молбата в тридневен срок по реда на Гражданския процесуален кодекс.

Глава дванадесета ДОКАЗАТЕЛСТВА

Видове доказателства

Чл. 112. Доказателствата в наказателното производство са веществени и невеществени, обвинителни и оправдателни, преки и косвени, първични и производни.

Веществени доказателства

Чл. 113. Като веществени доказателства се събират и проверяват предметите, които са били предназначени или са послужили за извършване на престъплението, върху които има следи от престъплението или са били предмет на престъплението, както и всички други предмети, които могат да послужат за изясняване на обстоятелствата по делото.

Описване, фотографиране и прилагане на веществени доказателства към делото

Чл. 114. (1) Веществените доказателства трябва да бъдат внимателно огледани, подробно описани в съответен протокол и по възможност фотографирани.

(2) Веществените доказателства се прилагат към делото, като се вземат мерки да не се повредят или изменят.

(3) Когато делото се предава от един орган на друг, веществените доказателства се предават заедно с него.

(4) Веществени доказателства, които поради размерите си или по други причини не могат да бъдат приложени към делото, трябва да бъдат по възможност запечатани и оставени на съхранение в местата, посочени от съответния орган.

(5) Парите и другите ценности се предават за пазене в търговска банка, обслужваща държавния бюджет, или в Българска народна банка.

Пазене на веществените доказателства

Чл. 115. (1) Веществените доказателства се пазят, докато завърши наказателното производство.

(2) Предметите, иззети като веществени доказателства, с разрешение на прокурора могат да бъдат върнати на собствениците им, преди да завърши наказателното производство само когато това няма да затрудни разкриването на обективната истина.

(3) Отказът на прокурора по ал. 2 може да бъде обжалван от собственика пред съответния първоинстанционен съд. Съдът се произнася по жалбата в тридневен срок от постъпването ѝ еднолично в закрито заседание с определение, което е окончателно.

(4) Предметите, иззети като веществени доказателства, които подлежат на бързо разваляне и не могат да се върнат на собствениците им, с разрешение на прокурора се предават на съответните учреждения и юридически лица за ползване според предназначението им или се продават и получената сума се внася в търговска банка, обслужваща държавния бюджет.

(5) Наркотичните вещества, прекурсорите и растенията, съдържащи наркотични вещества, могат да бъдат унищожени преди приключване на наказателното производство по реда и при условията на Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите. В този случай до приключване на производството се пазят само иззетите представителни проби.

Разпореждане с веществени доказателства

Чл. 116. (1) Освен в случаите, предвидени в чл. 53 от Наказателния кодекс, предметите, иззети като веществени доказателства, се отнемат в полза на държавата, когато не е установено на кого принадлежат и в едногодишен срок от завършването на наказателното производство не са били потърсени.

(2) Предметите, иззети като веществени доказателства, притежаването на които е забранено, се предават на съответните учреждения или се унищожават.

(3) Писмата, книгата или други писмени актове, иззети като веществени доказателства, се оставят към делото или се предават на заинтересуваните учреждения, юридически и физически лица.

Спор за право върху предмети, иззети като веществени доказателства

Чл. 117. Когато възникне спор за право върху предмети, иззети като веществени доказателства, който подлежи на разглеждане по реда на Гражданския процесуален кодекс, те се пазят, докато решението на гражданския съд влезе в сила.

Глава тринадесета ДОКАЗАТЕЛСТВЕНИ СРЕДСТВА

Раздел I Общи положения

Видове доказателствени средства

Чл. 118. Доказателствата се установяват чрез гласни, веществени и писмени доказателствени средства.

Раздел II Гласни доказателствени средства

Обяснения на обвиняемия

Чл. 119. (1) Обвиняемият може да дава обяснения във всеки момент на разследването и на съдебното следствие.

(2) Обвиняемият има право да откаже да дава обяснения.

(3) Обвиняемият дава обясненията си устно и непосредствено пред съответния орган.

(4) Обясненията се дават в присъствието на защитник, когато обвиняемият поиска това. Искането се вписва в протокола и защитникът се призовава за разпита.

(5) Обвиняемият не може да бъде разпитан по делегация или чрез видеоконференция, освен в случаите, когато се намира извън пределите на страната и това няма да попречи за разкриване на обективната истина.

Доказателствена сила на самопризнанието на обвиняемия

Чл. 120. (1) Обвинението и присъдата не могат да се основават само на самопризнанието на обвиняемия.

(2) Самопризнанието на обвиняемия не освобождава съответните органи от задължението им да събират и други доказателства по делото.

Показания на свидетеля

Чл. 121. Със свидетелски показания могат да се установят всички факти, които свидетелят е възприел и които допринасят за разкриване на обективната истина.

Лица, които не могат да бъдат свидетели

Чл. 122. (1) Не могат да бъдат свидетели лицата, които са участвали в същото наказателно производство в друго процесуално качество, освен:

1. обвиняемият, спрямо когото производството е прекратено или завършено с влязла в сила присъда;

2. частният обвинител, гражданският ищец, гражданският ответник;

3. поемните лица, както и служители на Министерството на вътрешните работи или на военната полиция, присъствали при извършване на действията по разследването.

(2) Лицата, които са извършвали действия по разследването и съдебни следствени действия, не могат да бъдат свидетели, включително и когато протоколите за извършените от тях действия не са изготвени при условията и по реда, предвидени в този кодекс.

(3) Не могат да бъдат свидетели и лицата, които поради физически или психически недостатъци не са способни да възприемат правилно фактите, имащи значение за делото, или да дават достоверни показания за тях.

Лица, които могат да откажат да свидетелстват

Чл. 123. Съпругът, възходящите, низходящите, братята и сестрите на обвиняемия и лицата, с които той се намира в особено близки отношения, могат да откажат да свидетелстват.

Задължения на свидетеля

Чл. 124. (1) Свидетелят е длъжен: да се яви пред съответния орган, когато бъде призван; да изложи всичко, което знае по делото, и да отговаря на поставените му въпроси, както и да остане на разположение на органа, който го е призовал, докато това е необходимо.

(2) Свидетел, който не може да се яви поради болест или инвалидност, може да бъде разпитан там, където се намира.

(3) Свидетел, който не се яви на определеното място и време да даде показания, се наказва с глоба до сто лева и се довежда принудително за разпит по реда на чл. 72. Ако свидетелят посочи уважителни причини за неявяването си, глобата и принудителното довеждане се отменят.

(4) Свидетел, който извън случаите по чл. 123 и чл. 125 откаже да свидетелства, се наказва с глоба до двеста лева.

Обстоятелства, по които свидетелят не е длъжен да дава показания

Чл. 125. Свидетелят не е длъжен да дава показания по въпроси, отговорите на които биха уличили в извършване на престъпление него, неговите възходящи, низходящи, братя, сестри или съпруг.

Права на свидетеля

Чл. 126. Свидетелят има следните права: да си служи с бележки за цифри, дати и други, които се намират у него и се отнасят до неговите показания; да получи възнаграждение за загубения работен ден и да му бъдат заплатени разноските, които е направил, както и да иска отмяна на актовете, които накърняват правата и законните му интереси в качеството му на свидетел.

Защита на свидетеля

Чл. 127. (1) Прокурорът, съдията-докладчик или съдът по искане на свидетеля или с неговото съгласие вземат мерки за неговата незабавна защита,

когато са налице достатъчно основания да се предполага, че в резултат на свидетелстването е възникнала или може да възникне реална опасност за живота, здравето или имуществото на свидетеля, на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения.

(2) Защитата на свидетеля е временна и се осъществява чрез:

1. осигуряване на лична физическа охрана от органите на Министерството на вътрешните работи;

2. запазване в тайна на неговата самоличност.

(3) Лична физическа охрана може да се осигури и по отношение на възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които свидетелят се намира в особено близки отношения, с тяхно съгласие или със съгласие на законните им представители.

(4) В акта на съответния орган за осигуряване защита на свидетеля се посочва:

1. органът, който го издава;

2. датата, часът и мястото на издаване;

3. обстоятелствата, които налагат осигуряването на защита;

4. данните за самоличността на лице, чиято защита се осигурява;

5. идентификационният номер, който се дава на лицето; чиято самоличност се запазва в тайна;

6. подписите на органа и на лицето.

(6) Непосредствен достъп до защитения свидетел имат съответните органи на досъдебното производство и съдът, а защитникът и повереникът - ако свидетелят е посочен от тях.

(7) Мерките за защита по ал. 2 се отменят по молба на лицето, по отношение на което са взети, или при отпадане на необходимостта от прилагането им с акт на органа по ал. 1.

(8) За опазване на живота, здравето или имуществото на лицата по ал. 1, които са дали писмено съгласие за това, могат да се използват и специални разузнавателни средства.

(9) В срок до тридесет дни от вземането на мярка по ал.2 прокурорът или съдията-докладчик може да предложи включването на свидетеля или на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения, в програмата за защита при условията и по реда на Закона за защита на лица, защитени във връзка с наказателното производство.

Доказателствена сила на показанията на свидетеля с тайна самоличност

Чл. 128. Обвинението и присъдата не могат да се основават само на показанията на свидетели, дадени по реда на чл. 152.

Раздел III

Веществени доказателствени средства

Изготвяне и прилагане към делото на веществени доказателствени средства

Чл. 129. (1) Когато веществените доказателства не могат да се отделят от мястото, където са намерени, както и в други предвидени в този кодекс случаи, се изготвят фотоснимки, диапозитиви, кинозаписи, видеозаписи, звукозаписи, записи

върху носител на компютърни информационни данни, планове, схеми, отливки или отпечатащи.

(2) Съдът и органите на досъдебното производство събират и проверяват и веществените доказателствени средства, изготвени при използването на специални разузнавателни средства, в предвидените от този кодекс случаи.

(3) Материалите по ал. 1 и 2 се прилагат към делото.

Лица, които изготвят веществени доказателствени средства

Чл. 130. (1) Веществените доказателствени средства се изготвят по възможност от лицата, които извършват действията по разследване и съдебните следствени действия.

(2) Когато за това са необходими специални знания и подготовка, назначава се специалист-технически помощник.

(3) Не могат да бъдат специалисти - технически помощници лицата, посочени в чл. 159, ал. 1.

(4) Специалистът-технически помощник, изпълнява възложената му задача под непосредствен надзор и ръководство на органа, който го е назначил.

(5) За неявяване или отказ да изпълни възложената му задача без уважителни причини специалистът - технически помощник отговаря по чл. 160, ал. 5 като вещо лице.

Веществени доказателствени средства, изготвени при използване на специални разузнавателни средства

Чл. 131. (1) Органите на досъдебното производство могат да използват специални разузнавателни средства за изготвяне на веществени доказателствени средства - кинозаписи, видеозаписи, звукозаписи, записи върху носител на компютърни информационни данни, фотоснимки и белязани предмети.

(2) Специалните разузнавателни средства са технически средства - електронни и механични съоръжения и вещества, които служат за документиране на дейността на контролираните лица и обекти, и оперативни способности - наблюдение, подслушване, проследяване, проникване, белязване и проверка на кореспонденция и компютърна информация, контролирана доставка, доверителна сделка и разследване чрез служител под прикритие.

(3) Специалните разузнавателни средства се използват, когато това се налага при разследването на тежки умишлени престъпления по глава първа, глава втора, раздели I, II, IV, V, VIII и IX, глава пета, раздели I-VII, глава шеста, раздели II-IV, глава осма, раздели I-IV, глава единадесета, раздели I-IV, глава дванадесета, глава тринадесета и глава четиринадесета, както и всички престъпления по глава девета "а" и по чл. 219, ал. 4, предложение второ, чл. 220, ал. 2, чл. 253, чл. 308, ал. 2, 3 и 5, изречение второ, чл. 321, чл. 321а, чл. 356к и чл. 393 от Особената част на Наказателния кодекс, ако необходимите данни не могат да бъдат събрани по друг начин.

(4) Доставчиците на компютърно-информационни услуги са длъжни да подпомагат съда и органите на досъдебното производство при събирането и записването на компютърни информационни данни чрез прилагане на специални технически средства само когато това се налага за разкриване на престъпления по ал. 3.

(5) Материалите по ал.1-4 се прилагат към делото.

Искане за използване на специални разузнавателни средства

Чл. 132. (1) За използване на специални разузнавателни средства по конкретно досъдебно производство се подава писмено мотивирано искане от наблюдаващия прокурор чрез съответния окръжен прокурор до съда.

(2) Искането трябва да съдържа:

1. информация за престъплението, за разследването на което се налага използването на специални разузнавателни средства;
2. пълно описание на извършените до момента действия и резултатите от тях;
3. данни за лицата или обектите, спрямо които ще се прилагат специалните разузнавателни средства;
4. оперативните способности, които следва да се приложат;
5. срока на използването.

(3) В случаите по чл. 127, ал. 8 към искането се прилага и писменото съгласие на лицето, спрямо което ще се използват специалните разузнавателни средства.

Разрешение за използване на специални разузнавателни средства

Чл. 133. (1) Разрешението за използване на специални разузнавателни средства

се дава предварително от председателя на окръжния съд или от изрично упълномощен от него заместник-председател.

(2) Разрешението за използване на специални разузнавателни средства по отношение на военнослужещите се дава предварително от председателя на съответния военен съд или от изрично упълномощен от него заместник - председател.

(3) Органът по ал. 1 и 2 се произнася с писмено разпореждане незабавно след получаване на мотивирано писмено искане.

(4) За издадените разрешения по ал. 1 и 2 в съответния съд се води специален регистър.

(5) При условията и по реда на ал. 1 и 2 разрешение за използване на специални разузнавателни средства може да даде и председателят на съответния апелативен съд или изрично упълномощен от него заместник-председател, когато органът по ал. 1 и 2 откаже да даде исканото разрешение.

Ред и срок за прилагане на специални разузнавателни средства за нуждите на наказателното производство

Чл. 134. (1) Специалните разузнавателни средства се прилагат по реда на Закона за специалните разузнавателни средства от съответните служби на Министерството на вътрешни работи.

(2) Срокът за прилагане на специални разузнавателни средства не може да бъде по-дълъг от два месеца.

(3) В случай на необходимост срокът по ал. 2 може да бъде продължен по реда на чл. 133 с още четири месеца.

(4) Прилагането на специални разузнавателни средства се преустановява, когато:

1. е постигната предвидената цел;
2. прилагането им не дава резултати;
3. срокът за разрешението е изтекъл.

(5) При преустановяване прилагането на специалните разузнавателни средства незабавно се уведомява писмено и мотивирано органът, дал

разрешението. В случаите на ал. 4, т. 2 той разпорежда унищожаването на материалния носител, съдържащ събраната информация.

Изготвяне на веществените доказателствени средства, получени при използване на специални разузнавателни средства

Чл. 135. При използване на специални разузнавателни средства веществените доказателствени средства се изготвят в два екземпляра, като в срок до 24 часа от изготвянето им се предават запечатани съответно на наблюдаващия прокурор, поискал разрешението, и на съда, дал разрешението.

Доказателствена сила на данните, получени при използване на специалните разузнавателни средства

Чл. 136. (1) Обвинението и присъдата не могат да се основават само на данните от специалните разузнавателни средства, както и само на тях и на показания на свидетели с тайна самоличност.

(2) В наказателното производство не могат да се ползват резултати, получени извън направеното искане по чл. 132, освен ако не съдържат данни за друго тежко умишлено престъпление по чл. 131, ал. 3.

Раздел IV

Писмени доказателствени средства

Същност на писмените доказателствени средства

Чл. 137. Писмени доказателствени средства са протоколите за действията по разследване, съдебните следствени и другите процесуални действия, протоколите за изготвяне на веществени доказателствени средства и други документи.

Съставяне на протокол за действия по разследването и други процесуални действия

Чл. 138. (1) За всяко действие по разследване и съдебно-следствено действие се съставя протокол на мястото, където то е извършено.

(2) Протоколите от действията по разследването се съставят в два екземпляра, единият от които се предава незабавно на наблюдаващия прокурор.

Съдържание на протокола

Чл. 139. (1) В протокола се посочват: датата и мястото на действията по разследване и съдебните следствени действия; времето, когато са започнали и завършили; лицата, които са участвали; направените искания, бележки и възражения; извършените действия в тяхната последователност и събраните доказателства.

(2) Протоколът се подписва от органа, извършил действието, както и от други участници в наказателното производство в случаите, предвидени в този кодекс.

Поправки, изменения и допълнения в протокола

Чл. 140. Всички поправки, изменения и допълнения в протокола трябва да бъдат удостоверени с подписа на лицата, които са го подписали.

Доказателствена сила на протокола

Чл. 141. Протоколите, съставени при условията и по реда, предвидени в този кодекс, са доказателствени средства за извършване на съответните действия, за реда, по който са извършени, и за събраните доказателства.

Протокол за изготвяне на веществени доказателствени средства

Чл. 142. (1) Изготвянето на веществени доказателствени средства се отразява в протокола за съответното действие или в отделен протокол, който се подписва от органа, извършил действията, и от специалиста - технически помощник.

(2) Изготвянето на веществени доказателствени средства, получени при използване на специални разузнавателни средства се отразява в протокол, подписан от ръководителя на службата, изготвила вещественото доказателствено средство, в който се посочват:

1. времето и мястото на прилагане на специалното разузнавателно средство и изготвянето на съответните веществени доказателствени средства;
2. самоличността на контролираното лице;
3. използваните оперативни способности и технически средства;
4. текстово възпроизвеждане на съдържанието на вещественото доказателствено средство.

(3) Към протокола по ал. 2 се прилагат искането за използване на специалното разузнавателно средство, писменото съгласие на лицата по чл. 127, ал. 8, разрешението за използването му и разпореждането на министъра на вътрешните работи или на упълномощен от него заместник-министър на вътрешните работи по реда на чл. 16 от Закона за специалните разузнавателни средства.

(4) Неразделна част от протокола по ал. 2 са веществените доказателствени средства, които се прилагат към делото.

Снабдяване с документи

Чл. 143. По искане на заинтересуваното лице съдът или органът на досъдебното производство му издава удостоверение, по силата на което държавните и общинските органи, юридическите лица и едноличните търговци са длъжни да го снабдят с необходимите документи в рамките на тяхната компетентност.

Документ на чужд език

Чл. 144. Когато е съставен на чужд език, документът се придружава с превод на български език, заверен по надлежния ред, или се назначава преводач.

Хартиен носител на компютърни информационни данни

Чл. 145. Компютърни информационни данни трябва да бъдат записани и върху хартиен носител по реда на чл. 174, ал. 7.

Глава четиринадесета СПОСОБИ НА ДОКАЗВАНЕ

Раздел I Общи положения

Видове способности на доказване

Чл. 146. (1) Способи на доказване в наказателното производство са разпит, експертиза, оглед, претърсване, изземване, следствен експеримент и разпознаване на лица и предмети.

(2) При прилагане на способите по ал. 1 по отношение на адвокати и нотариуси се прилагат разпоредбите на Закона за адвокатурата и Закона за нотариусите и нотариалната дейност.

Поемни лица

Чл. 147. (1) В досъдебното производство огледът, претърсването, изземването, следственият експеримент и разпознаването на лица и предмети се извършват в присъствието на поемни лица.

(2) Поемните лица се избират от органа, извършващ съответното действие по разследването, между лица, които нямат друго процесуално качество и не са заинтересувани от изхода на делото.

(3) Поемните лица са длъжни да се явят, след като бъдат поканени, и да останат на разположение, докато са необходими. За неизпълнение на тези задължения поемните лица отговарят като свидетели.

(4) Поемните лица имат следните права: да правят бележки и възражения по допуснатите непълноти и закононарушения; да искат поправки, изменения и допълнения на протокола; да подписват протокола при особено мнение, като писмено изложат съображенията си за това; да искат отмяна на актовете, които накърняват техните права и законни интереси; да получат съответно възнаграждение и да им се заплатят разноските, които са направени.

(5) Органът, който извършва съответното действие по разследването, запознава поемните лица с правата им по ал. 4.

Раздел II Разпит

Разпит на обвиняемия

Чл. 148. (1) Разпитът на обвиняемия се извършва през деня, освен когато не търпи отлагане.

(2) Преди разпита съответният орган установява самоличността на обвиняемия.

(3) Разпитът на обвиняемия започва със запитване разбира ли обвинението, след което се поканва да изложи, ако желае, във форма на свободен разказ всичко, което знае по делото.

(4) На обвиняемия могат да се поставят въпроси за допълване на неговите обяснения или за отстраняване на непълноти, неясноти или противоречия.

(5) Въпросите трябва да бъдат ясни, конкретни и свързани с обстоятелствата по делото. Те не трябва да подсказват отговори или да подвеждат към определен отговор.

(6) Когато са привлечени няколко обвиняеми, разследващият орган ги разпитва поотделно.

(7) Обвиняемият не може да бъде разпитан по делегация или чрез видеоконференция освен в случаите, когато се намира извън пределите на страната и това няма да попречи за разкриване на обективната истина.

Разпит на свидетел

Чл. 149. (1) Преди разпита се установява самоличността на свидетеля и в какви отношения се намира с обвиняемия и с другите участници в производството. В случаите по чл. 127, ал. 2, т. 2 в протокола се вписва идентификационният номер на свидетеля вместо данните за самоличността.

(2) Органът, който извършва разпита, поканва свидетеля да даде добросъвестно показания и го предупреждава за отговорността, която носи пред закона, ако откаже да направи това, даде неистински показания или премълчи някои обстоятелства, като му разяснява правото по чл. 125.

(3) Свидетелят дава обещание, че добросъвестно и точно ще изложи всичко, което знае по делото.

(4) На лицата, посочени в чл. 123 се разяснява правото им да се откажат да свидетелстват.

(5) Свидетелят излага във форма на свободен разказ всичко, което му е известно по делото.

(6) Разпоредбите на чл. 119, ал. 3 и чл. 148, ал. 4 и 5 се прилагат съответно и при разпита на свидетеля.

(7) Разпит на свидетел извън страната може да се извърши и чрез видеоконференция или телефонна конференция в съответствие с разпоредбите на този кодекс и при условията на международен договор, по който Република България е страна.

Разпит на пострадалия

Чл. 150. (1) Пострадалият се разпитва като свидетел.

(2) Преди разпита на пострадалия се разясняват правата му по чл. 77, което се отразява в протокола за разпит, включително и правата му по Закона за правната помощ.

Разпит на малолетен и непълнолетен свидетел

Чл. 151. (1) Малолетният свидетел се разпитва в присъствието на педагог или психолог, а когато е необходимо, и в присъствието на родителя или настойника.

(2) Непълнолетният свидетел се разпитва в присъствието на лицата по ал.1, ако съответният орган намери това за необходимо.

(3) С разрешение на органа, който извършва разпита, лицата по ал. 1 могат да задават въпроси на свидетеля.

(4) Органът, който извършва разпита, разяснява на малолетния свидетел необходимостта да даде правдиви показания, без да му отправя предупреждения за отговорност.

Разпит на свидетел с тайна самоличност

Чл. 152. (1) Органите на досъдебното производство и съдът разпитват тайно свидетеля и вземат всички възможни мерки за запазване в тайна на неговата самоличност, включително когато се провежда разпит на свидетел извън страната чрез видеоконференция или телефонна конференция.

(2) Преписи от протоколите за разпит на свидетеля без неговия подпис се предявяват незабавно на обвиняемия и на неговия защитник, а в съдебното производство - на страните, които писмено могат да поставят въпроси на свидетеля.

(3) По реда на ал.1 и 2 се извършва разпит на служител под прикритие, както и на лицата, включени в програмата за защита по реда на Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство.

Разпит с преводач и тълковник

Чл. 153. (1) Когато обвиняемият или свидетелят не владее български език, назначава се преводач.

(2) Не могат да бъдат преводачи лицата, посочени в чл. 159, ал. 1, точки 1-3.

(3) За неявяване или отказ да изпълни възложената му задача преводачът отговаря по чл. 160, ал. 5.

(4) Когато обвиняемият или свидетелят е глух или нем, назначава се тълковник.

(5) Разпоредбите на ал. 2 и 3 се прилагат и за тълковниците.

Очна ставка

Чл. 154. (1) При съществено противоречие между обясненията на обвиняемите или между обясненията на обвиняемия и свидетелските показания може да се направи очна ставка, освен в случаите по чл. 127, ал. 2, т. 2.

(2) Лицата, между които се прави очна ставка, преди разпита се запитват познават ли се и в какви отношения се намират помежду си.

(3) С разрешение на съответния орган лицата, между които се прави очна ставка, могат да си задават въпроси.

(4) Алинеи 1 – 3 се прилагат и при съществено противоречие между показанията на свидетелите, освен в случаите по чл. 127, ал. 2, т. 2.

Раздел III Експертиза

Случаи, в които се назначава експертиза

Чл. 155. (1) Когато за изясняване на някои обстоятелства по делото са необходими специални знания из областта на науката, изкуството или техниката, съдът или органът на досъдебното производство назначава експертиза.

(2) Експертизата е задължителна, когато съществува съмнение относно:

1. причината на смъртта;
2. характера на телесната повреда;
3. вменяемостта на обвиняемия;

4. способността на обвиняемия с оглед на неговото физическо и психическо състояние правилно да възприема фактите, които имат значение за делото, и да дава достоверни обяснения за тях;

5. способността на свидетеля с оглед на неговото физическо и психическо състояние правилно да възприема фактите, които имат значение за делото, и да дава достоверни показания за тях.

Съдържание на акта за назначаване на експертиза

Чл. 156. (1) В акта, с който се назначава експертиза, се посочват: основанията, поради които се налага да се извърши експертизата; обектът и задачата на експертизата; материалите, представени на вещото лице; трите имена, образованието, специалността, научната степен, научното звание и длъжността на вещото лице или наименование на учреждението, в което работи, наименованието на медицинското учреждение, в което ще се правят стационарните наблюдения.

(2) Когато експертизата е назначена на досъдебното производство, в акта по ал.1 се посочва и срокът за представяне на заключението.

Вземане на образци за сравнително изследване

Чл. 157. (1) Органът, който назначава експертизата, може да изисква от обвиняемия образци за сравнително изследване, когато не е възможно да се набавят по друг начин.

(2) Алинея 1 се прилага и спрямо свидетелите, когато е необходимо да се провери дали те са оставили следи на местопрестъплението или върху веществените доказателства.

(3) Лицата по ал. 1 и 2 са длъжни да предоставят изискваните образци за сравнително изследване.

(4) Когато образците за сравнително изследване са свързани с вземане на кръвна проба или с други подобни интервенции с проникване в човешкото тяло, се иска разрешение от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, освен ако лицето е дало писмено съгласие за това.

(5) Вземането на образци по ал. 3 и 4 се извършва от лекар по правилата на медицинската практика и без да се застрашава здравето на лицата.

Лица, на които се възлага експертиза

Чл. 158. Експертизата се възлага на специалисти из съответната област на науката, изкуството или техниката.

Лица, които не могат да бъдат вещи лица

Чл. 159. (1) Не могат да бъдат вещи лица:

1. лицата, спрямо които са налице основанията по чл. 27, т. 1-5 и 7-9;
2. свидетелите по делото;
3. лицата, които се намират в служебна или друга зависимост от обвиняемия или неговия защитник, от пострадалия, частния тъжител, гражданския ищец, гражданския ответник или от техните повереници;
4. лицата, извършили ревизията, материалите от която са послужили като основание за започване на разследването;
5. лицата, които не притежават необходимата професионална правоспособност, ако такава правоспособност се изисква.

(2) В случаите по ал. 1 вещото лице е длъжно само да си направи отвод.

(3) Заинтересуваните лица предявяват отвода пред органа, който е назначил експертизата.

Задължения на вещото лице

Чл. 160. (1) Вещото лице е длъжно да се яви пред съответния орган, когато бъде призовано, и да даде заключение по въпросите на експертизата.

(2) Вещото лице може да откаже да даде заключение, само когато поставените въпроси излизат извън рамките на неговата специалност или материалите, с които разполага, не са достатъчни, за да си състави обосновано мнение.

(3) Вещото лице представя заключението си в досъдебното производство в срок, определен от органа на досъдебното производство, а в съдебното производство – не по-късно от пет дни преди датата на съдебното заседание.

(4) Вещото лице представя заключението си в съда с преписи за страните.

(5) За неявяване или отказ да даде заключение без уважителни причини, вещото лице се наказва с глоба до двеста лева. Ако вещото лице посочи уважителни причини за неявяването си, глобата се отменя.

(6) Разпит на вещо лице, което се намира извън страната, може да се извърши и чрез видеоконференция или телефонна конференция, когато това се налага от обстоятелствата по делото.

Права на вещото лице

Чл. 161. (1) Вещото лице има следните права: да се запознае с материалите по делото, които се отнасят до въпросите на експертизата; да изисква допълнителни материали и да взема участие при извършването на отделни действия по разследването, когато това е необходимо, за да изпълни възложената му задача; да получи възнаграждение за положения труд и да му се заплатят разходите, които е направил, както и да иска отмяна на актовете, които накърняват неговите права и законни интереси.

(2) Когато вещите лица са повече от едно, те имат право да се съвещават, преди да дадат заключението. При единодушие вещите лица могат да възложат на едно от тях да изложи пред съответния орган общото заключение, а когато са на различно мнение - всяко от тях дава отделно заключение.

Проверка на условията, на които трябва да отговаря вещото лице, и връчване на акта за назначаването му

Чл. 162. (1) Органът, който е назначил експертизата, призовава вещите лица, проверява тяхната самоличност, специалност и компетентност, отношенията им с обвиняемия и пострадалия, както и наличността на основание за отвод.

(2) Актът за назначаване на експертизата се връчва на вещото лице, след което му се разясняват правата и задълженията, както и отговорността, която носи, ако даде невярно заключение.

Експертно заключение

Чл. 163. (1) След като извърши необходимите изследвания, вещото лице съставя писмено заключение, в което посочва: името си и на какво основание е извършена експертизата; къде е извършена; задачата, която е поставена; материалите, които са били използвани; изследванията, които са извършени и с

какви научни и технически средства; резултатите, които са получени, и изводите от експертизата.

(2) Заключението се подписва от вещото лице.

(3) Ако при извършването на експертизата се открият нови материали, които имат значение по делото, но по които не му е била поставена задача, вещото лице е длъжно да ги посочи в заключението си.

Допълнителна и повторна експертиза

Чл. 164. Допълнителна експертиза се назначава, когато експертното заключение не е достатъчно пълно и ясно, а повторна - когато не е обосновано и възниква съмнение за неговата правилност.

Доказателствена сила на експертното заключение

Чл. 165. (1) Експертното заключение не е задължително за съда и за органите на досъдебното производство.

(2) Когато не е съгласен със заключението на вещото лице, съответният орган е длъжен да се мотивира.

Раздел IV

Оглед

Цел на огледа

Чл. 166. (1) Съдът и органите на досъдебното производство извършват оглед на местности, помещения, предмети и лица с цел да разкрият, непосредствено да изследват и да запазят по реда, установен в този кодекс, следи от престъплението и други данни, необходими за изясняване на обстоятелствата по делото.

(2) До извършване на огледа се вземат мерки да не се заличат следите от престъплението.

Извършване на огледа

Чл. 167. (1) Когато е необходимо, огледът се извършва в присъствието на вещо лице или на специалист - технически помощник.

(2) При извършване на огледа всичко се изследва, както е заварено, а след това се правят и необходимите размествания.

(3) Огледът се извършва през деня, освен когато случаят не търпи отлагане.

Оглед на труп

Чл. 168. (1) Оглед на труп се извършва по възможност на мястото, където той е открит, в присъствието на вещо лице - съдебен медик, а когато няма такова вещо лице - в присъствието на друг лекар.

(2) Погребението на трупа - предмет на огледа, се извършва с разрешение на прокурора.

(3) Изравяне на труп се допуска по нареждане на съда или на прокурора в присъствие на вещо лице - съдебен медик.

(4) Заравянето на трупа се допуска с разрешение на органа, който е наредил изравянето.

Освидетелстване

Чл. 169. (1) При оглед на лице не се допускат действия, които унижават неговото достойнство или са опасни за здравето му.

(2) Когато се налага освидетелстваното лице да бъде съблечено, поемните лица трябва да бъдат от същия пол. Ако длъжностното лице, което следва да извърши освидетелстването е от друг пол, същото се извършва от лекар.

(3) Оглед на лице в досъдебното производство се извършва с писменото му съгласие, а без такова съгласие - с разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, по искане на наблюдаващия прокурор.

(4) В неотложни случаи, ако това е единствената възможност за събиране и запазване на доказателствата, органите на досъдебното производство могат да извършат оглед без предварително разрешение, като протоколът се представя от наблюдаващия прокурор за одобрение на съдията незабавно, но не по - късно от 24 часа.

Раздел V

Претърсване и изземване

Задължения за предаване на предмети, книжа, компютърни информационни данни, данни за абоната на компютърно- информационна услуга и данни за трафика

Чл. 170. По искане на съда или на органите на досъдебното производство всички учреждения, юридически лица, длъжностни лица и граждани са длъжни да запазят и предадат намиращите се у тях предмети, книжа, компютърни информационни данни, включително за трафика, които могат да имат значение за делото.

Основание и цел на претърсването

Чл. 171. (1) Когато има достатъчно основание да се предполага, че в някое помещение или лице се намират предмети, книжа или компютърни информационни системи, съдържащи информационни данни, които могат да имат значение за делото, се извършва претърсване за откриването и изземването им.

(2) Претърсване може да се извърши и с цел да се издири лице или труп.

Органи, които вземат решение за претърсването и изземването

Чл. 172. (1) В досъдебното производство претърсване и изземване се извършват с разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, по искане на наблюдаващия прокурор.

(2) В неотложни случаи, когато това е единствена възможност за събиране и запазване на доказателствата, органите на досъдебното производство могат да извършат претърсване и изземване и без разрешението по ал.1, като протоколът за извършеното действие по разследването се представя от наблюдаващия прокурор за одобряване на съдията незабавно, но не по - късно от 24 часа.

(3) В съдебното производство претърсване и изземване се извършват по решение на съда, който разглежда делото.

Лица, в присъствието на които се извършват претърсването и изземването

Чл. 173. (1) Претърсването и изземването се извършват в присъствието на поемни лица и на лицето, което използва помещението, или на пълнолетен член на семейството му.

(2) Когато лицето, което използва помещението, или член на семейството му не може да присъства, претърсването и изземването се извършват в присъствието на домоуправителя или на представител на общината или кметството.

(3) Претърсването и изземването в помещение, което се ползва от държавни или общински служби, се извършват в присъствието на представител на службата.

(4) Претърсването и изземването в помещение, което се ползва от юридическо лице, се извършват в присъствието на негов представител. Когато не може да присъства представител на юридическото лице, претърсването и изземването се извършват в присъствие на представител на общината или кметството.

(5) Претърсване и изземване в помещения на чуждестранни представителства на международни организации и в жилища на техни служители, които се ползват с имунитет по отношение на наказателната юрисдикция на Република България, се извършва със съгласието на ръководителя на представителството и в присъствието на прокурор и представител на Министерството на външните работи.

(6) Когато претърсването и изземването са свързани с компютърни информационни системи и програмни продукти, действията се извършват в присъствието на специалист-технически помощник.

Извършване на претърсването и изземването

Чл. 174. (1) Претърсването и изземването се извършват през деня, освен ако не търпят отлагане.

(2) Преди да пристъпи към претърсване и изземване, съответният орган представя разрешението за това и предлага да му се посочат търсените предмети, книжа и компютърни информационни системи, в които се съдържат компютърни информационни данни.

(3) Органът, който извършва претърсването, има право да забрани на присъстващите да влизат във връзка с други лица или помежду си, както и да напускат помещението, докато завърши претърсването.

(4) При претърсването и изземването не могат да се извършват действия, които не се налагат от тяхната цел. Помещения и хранилища се отварят принудително само при отказ да бъдат отворени, като се избягват ненужни повреди.

(5) Когато при претърсването и изземването се разкрият обстоятелства от интимния живот на гражданите, вземат се необходимите мерки те да не се разгласяват.

(6) Иззетите предмети, книжа и компютърни информационни системи, в които се съдържат компютърни информационни данни, се предявяват на поемните лица и другите присъстващи. Когато е необходимо, те се опаковат и запечатват на мястото на изземването им.

(7) Изземването на компютърни информационни данни се извършва чрез запис върху хартиен носител и друг носител. Когато носителят е хартиен, всяка страница се подписва от лицата по чл. 142. В останалите случаи носителят се запечатва с бележка, в която се посочват: делото, органът, извършил изземването,

мястото, датата и имената на всички присъстващи съгласно чл. 142, които се подписват.

(8) Разпечатването на носителя, изготвен по реда на ал. 7, се допуска за нуждите на разследването само с разрешение на прокурора и се извършва в присъствието на поемни лица и специалист - технически помощник. В съдебното производство разпечатването се извършва по решение на съда от специалист - технически помощник.

Обиск

Чл. 175. (1) Претърсване на лице в досъдебното производство без разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, се допуска:

1. при задържане;
2. когато има достатъчно основание да се счита, че лицата, които присъстват при претърсването, са укрили предмети или книжа от значение за делото.

(2) Обискът се извършва от лице от същия пол в присъствието на поемни лица от същия пол.

(3) Протоколът за извършеното действие по разследването се представя за одобряване на съдията незабавно, но не по - късно от 24 часа.

Задържане и изземване на кореспонденция

Чл. 176. (1) Задържането и изземването на кореспонденция се допускат само когато това се налага за разкриване или предотвратяване на тежки престъпления.

(2) Задържането и изземването на кореспонденция в досъдебното производство се извършват с разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, по искане на наблюдаващия прокурор.

(3) Задържането и изземването на кореспонденция в съдебното производство се извършват по решение на съда, който разглежда делото.

(4) Задържането и изземването на кореспонденция се извършва по реда на чл.173, ал.1-4.

(5) Разпоредбите на ал. 1 - 4 се прилагат и при задържането и изземването на електронна поща.

Раздел VI

Следствен експеримент

Цел на следствения експеримент

Чл. 177. Съдът и органите на досъдебното производство могат да направят следствен експеримент, за да проверят и уточнят данни, получени от разпита на обвиняемия и свидетелите или от друго действие по разследването или съдебно следствено действие.

Условия за допускане на следствен експеримент

Чл. 178. Следственият експеримент се допуска при условие, че не се унижава достойнството на лицата, които участват в него, и не се създава опасност за здравето им.

Ред за извършване на следствения експеримент

Чл. 179. (1) Следственият експеримент се извършва в присъствието на поемни лица, освен ако се прави в съдебно заседание.

(2) Когато е необходимо, при извършването на следствения експеримент присъства вещо лице или специалист - технически помощник.

Раздел VII

Разпознаване на лица и предмети

Основание и цел на разпознаването

Чл. 180. (1) Разпознаване се извършва, когато за изясняване на обстоятелствата по делото е необходимо да се потвърди идентичността на лица и предмети.

(2) Органите на досъдебното производство, а в съдебното производство - съдът, който разглежда делото, предлагат на обвиняемия или свидетеля да разпознае лица или предмети.

(3) Прокурорът в досъдебното производство, а в съдебното производство - съдът, който разглежда делото, може да вземе мерки средствата за масово осведомяване да не разпространяват информация за самоличността и снимков и видеоматериал за лице, по отношение на което предстои разпознаване.

Разпит преди разпознаването

Чл. 181. Непосредствено преди да се извърши разпознаването, обвиняемият и свидетелите се разпитват дали познават лицето или предмета, които предстои да разпознаят; за особеностите, по които могат да ги разпознаят; за обстоятелствата, при които са наблюдавали лицата или предметите; както и за състоянието, в което са се намирали при възприемането на лицето или предмета, подлежащи на разпознаване.

Ред за извършване на разпознаването

Чл. 182. (1) Разпознаването се извършва в присъствието на поемни лица, освен когато се прави в съдебно заседание.

(2) Лицето се представя за разпознаване заедно с три или повече лица, сходни с него по външност, като се вземат мерки то да не осъществи предварително пряк контакт с разпознаващия.

(3) По преценка на органа, извършващ разпознаването, то може да се проведе така, че разпознаващото лице да не се срещне непосредствено с разпознаваното лице. Свидетел със запазена в тайна самоличност може да участва в разпознаване само като разпознаващо лице.

(4) Когато не е възможно да се покаже самото лице, показва се негова снимка заедно със снимките на три или повече лица, сходни с него по външност.

(5) Предметите се представят за разпознаване заедно с три или повече еднородни предмети.

(6) Когато няколко обвиняеми или свидетели трябва да извършат разпознаване на лица или предмети, те се показват поотделно на всяко от

разпознаващите лица, като се вземат мерки разпознаващите лица да не осъществят пряк контакт помежду си. Едновременно разпознаване от няколко лица е недопустимо.

(7) На обвиняемия или свидетеля се предлага да посочи лицето или предмета, до който се отнасят дадените от него обяснения или показания, и да обясни по какво ги е разпознал.

Глава петнадесета **ВРЪЧВАНЕ НА ПРИЗОВКИ, СЪОБЩЕНИЯ И КНИЖА.** **СРОКОВЕ И РАЗНОСКИ**

Раздел I **Връчване на призовки, съобщения и книга**

Органи и лица, чрез които се връчват призовките, съобщенията и книгата

Чл. 183. (1) Връчването на призовки, съобщения и книга се извършва от служител при съответния съд, орган на досъдебното производство, община или кметство.

(2) Когато връчването не може да стане съгласно предходната алинея, то се извършва чрез службите на Министерството на вътрешните работи или службите на Министерството на правосъдието.

(3) Връчването на военнослужещи става чрез съответното поделение или учреждение.

(4) На служители и работници връчването може да стане чрез работодателя.

(5) Връчването на малолетни става чрез техните законни представители.

(6) На лишените от свобода и на задържаните под стража връчването става чрез съответните учреждения.

(7) На физически и юридически лица, както и на учреждения, които се намират в чужбина, връчването става съгласно договора за правна помощ със съответната държава, а когато няма договор - чрез Министерството на външните работи.

(8) В бързи случаи призоваването може да става по телефона, телекса, факса или с телеграма. Призоваването по телефона или факса се удостоверява писмено от длъжностното лице, което го е извършило, призоваването с телеграма - с известие за доставянето ѝ, а по телекса - с писменото потвърждаване за получено съобщение.

(9) Присъствието на свидетелите по чл. 152 се осигурява от прокурора.

Съдържание на призовката и на съобщението

Чл. 184. (1) В призовката се посочват: наименованието на учреждениято, което я изпраща, номерът на делото и годината на образуването му; името и адресът на призованото лице; качеството, в което то се призовава; мястото, датата и часът, в който се призовава, и последиците от неявяването.

(2) В призовката, която се изпраща на обвиняемия, се вписва правото му да се яви със защитник.

(3) В призовката, която се изпраща на частния тъжител или на лицата, които могат да се конституират като частен обвинител, граждански ищец и граждански ответник, се вписва правото им да се явят с повереник.

(4) В съобщението се посочва процесуалното действие, което е извършено или което лицето следва да извърши.

(5) Призовките и съобщенията се подписват от съответното длъжностно лице.

Връчване на призовките, съобщенията и книжата

Чл. 185. (1) Призовките, съобщенията и книжата се връчват срещу разписка, подписана от лицето, за което са предназначени.

(2) Когато лицето отсъства, те се връчват на пълнолетен член на семейството му, а ако няма пълнолетен член на семейството - на домоуправителя или портиера, както и на съквартирант или съсед, когато поеме задължение да ги предаде.

(3) Когато призовките, съобщенията и книжата са предназначени за обвиняем, частен обвинител, частен тъжител, граждански ищец и граждански ответник, който отсъства, и е невъзможно връчването им на лицата по ал. 2, те могат да се връчат и на защитника и повереника, ако те се съгласят да ги приемат.

(4) Ако получателят или лицето по ал. 2 и 3 не може или откаже да подпише, връчителят прави бележка за това в присъствието поне на едно лице, което подписва.

(5) На учреждение или юридическо лице връчването става срещу подпис на длъжностно лице, натоварено да поема книжата.

(6) Лицето, чрез което става връчването, подписва разписка със задължение да предаде призовката, съобщението или книжата на лицето, за което са предназначени.

(7) Връчителят отбелязва в разписката името и адреса на лицето, чрез което става връчването, и отношението му с лицето, на което трябва да бъдат връчени призовката, съобщението или книжата.

Разписка за връчване

Чл. 186. (1) Длъжностното лице, извършило връчването, връща своевременно разписката, която се прилага по делото.

(2) В разписката се отбелязват датата на връчването, името и длъжността на лицето, което е извършило връчването.

Отговорност за неизпълнение на задълженията по връчването

Чл. 187. (1) Длъжностното лице, което наруши задълженията си по връчването, се наказва с глоба до петстотин лева.

(2) Същото наказание се налага и на лицето по чл. 183, ал. 2, 3 и 5, което не изпълни задълженията си по връчването.

Раздел II Срокове

Изчисляване на срокове

Чл. 188. (1) Сроковете се изчисляват в дни, седмици, месеци и години.

(2) Сроктът, който се изчислява в дни, започва да тече на следващия ден и изтича в края на последния ден.

(3) Сроктът, който се изчислява в седмици и месеци, изтича в съответния ден на последната седмица или на съответното число на последния месец. Когато последният месец няма съответно число, срокът изтича в последния ден на месеца.

(4) Когато последният ден на срока е неприсъствен, срокът изтича в първия следващ присъстващ ден.

Спазване на срока

Чл. 189. Срокът се счита спазен, ако до изтичането му молбата, жалбата или другите книжа са постъпили в съответния орган, в пощата, в друг съд, прокуратура или разследващ орган, в учреждението, където лицето изтърпява наказание или е задържано под стража, в поделението, където служи военнослужещият, или в дипломатическото или консулското представителство, когато лицето се намира в чужбина.

Продължаване на срока

Чл. 190. (1) Срокът, определен от съда или от органите на досъдебното производство, може да бъде продължен, ако затова съществуват уважителни причини и

молбата е подадена преди изтичането му.

(2) Ако срокът по предходната алинея е пропуснат по уважителни причини, съответният орган може да даде нов срок.

Възстановяване на срока

Чл. 191. (1) Срокът, определен от закона, може да бъде възстановен, ако е бил пропуснат поради уважителни причини.

(2) Молбата за възстановяване на срока се подава до съда или до органа на досъдебното производство в седемдневен срок от деня, в който са престанали да действат причините за пропускане на срока.

(3) Едновременно с подаването на молбата за възстановяване на срока се извършва и действието, срокът за което е пропуснат.

(4) По молба на заинтересуваното лице изпълнението на действието, за което е пропуснат срокът, може да бъде спряно.

(5) Молбата за възстановяване на срока се разглежда в седемдневен срок от постъпването ѝ.

(6) Възстановяване на срока от съда се решава в съдебно заседание с призоваване на страните.

Раздел III

Разноски и възнаграждение

Посрещане на разноските

Чл. 192. (1) Разноските по наказателното производство се посрещат от сумите, предвидени в бюджета на съответното учреждение, освен в посочените от закона случаи.

(2) По дела за престъпления, които се преследват по тѣжба на пострадалия до съда, разноските се внасят предварително от частния тѣжител, а ако не са внесени, дава му се седемдневен срок да ги внесе.

(3) По дела за престъпления, които се преследват по тѣжба на пострадалия до съда, разноските по направените от подсъдимия доказателствени искания се поемат от бюджета на съда.

Определяне на разноските

Чл. 193. (1) Размерът на разноските се определя от съда или от органа на досъдебното производство.

(2) Възнаграждението на свидетели - работници или служители, се определят от съда.

Решение за разноските

Чл. 194. (1) Съдът решава въпроса за разноските с присъдата или с определение.

(2) Разноските за преводач на досъдебното производство са за сметка на съответния орган, а разноските за преводач в съдебното производство са за сметка на съда.

(3) Когато подсъдимият бъде признат за виновен, съдът го осъжда да заплати разноските по делото, включително адвокатското възнаграждение и другите разноси за служебно назначения защитник, както и разноските, направени от частния обвинител и гражданския ищец, ако са направили такова искане. Когато осъдените са няколко, съдът определя частта, която всеки от тях трябва да заплати.

(4) Когато подсъдимият бъде оправдан по някои обвинения, съдът го осъжда да заплати само разноските, направени по обвинението, по което е признат за виновен.

Възлагане на разноските

Чл. 195. (1) Когато подсъдимият бъде признат за невинен или наказателното производство бъде прекратено, разноските по дела от общ характер остават за сметка на държавата, а разноските по дела, образувани по тѣжба на пострадалия до съда, се възлагат на частния тѣжител.

(2) За присъдените разноси се издава изпълнителен лист от първоинстанционния съд.

Част трета ДОСЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО

Глава шестнадесета ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Дела, по които се провежда досъдебно производство

Чл. 196. Досъдебно производство се провежда по дела от общ характер и в случаите по чл. 48 и чл.49.

Стадии на досъдебното производство

Чл. 197. Досъдебното производство включва разследване и действия на прокурора след приключване на разследването.

Органи на досъдебното производство

Чл.198. Органи на досъдебното производство са прокурорът и разследващите органи.

Разпределение на делата в досъдебното производство между разследващите органи

Чл. 199. (1) Разследването се провежда от следователи по дела:

1. за престъпленията от общ характер по чл. 95-110, чл. 357-360 и чл. 407-419 от Наказателния кодекс;

2. за престъпления, извършени от лица, ползващи се с имунитет и членове на Министерския съвет;

3. за престъпления, извършени в чужбина.

(2) Извън случаите по ал.1 разследването се извършва от дознатели.

Район, в който се извършва досъдебното производство

Чл. 200. (1) Досъдебното производство се извършва в района, който съответства на района на съда, компетентен да разгледа делото.

(2) Досъдебното производство може да се извърши в района, където е разкрито престъплението или където е местоживеенето на обвиняемия, или където е местоживеенето на повечето обвиняеми или повечето свидетели, когато:

1. привличането като обвиняем е за няколко престъпления, извършени в района на различни съдилища;

2. това се налага, за да се осигури бързина, обективност, всеостранност и пълнота на разследването.

(3) Въпросите по ал.2 се решават от прокурора, в района на който е започнало досъдебното производство. До произнасянето на прокурора се извършват само онези действия по разследването, които не търпят отлагане.

(4) Извън случаите по ал. 2 с разрешение на главния прокурор досъдебното производство може да бъде извършено и в друг район с оглед по-пълно разследване на престъплението.

Ръководна функция на прокурора

Чл. 201. (1) Прокуратурата образува и ръководи досъдебното производство.

(2) Ръководството и надзорът в досъдебното производство се осъществяват чрез наблюдаващ прокурор.

(3) При осъществяване на ръководната си функция прокурорът:

1. образува или отказва да образува наказателно производство и възлага разследването на съответния разследващ орган;

2. контролира непрекъснато хода на разследването като проучва и проверява всички материали по делото;

3. дава указания по разследването;

4. участва при извършването или извършва действия по разследването;

5. отстранява разследващия орган, ако е допуснал нарушение на закона или не може да осигури правилното провеждане на разследването;

6. изземва делото от един разследващ орган и го предава на друг;

7. възлага на съответните органи на Министерството на вътрешните работи извършването на отделни действия, свързани с разкриване на престъплението;

8. отменя по свой почин или по жалба на заинтересуваните лица постановленията на разследващия орган;

9. спира и прекратява наказателното производство в случаите и по реда, предвидени в този кодекс.

(4) Наблюдаващият прокурор непосредствено следи за своевременното и законосъобразно провеждане на разследването, като ежесечно писмено указва на разследващия орган действията по разследването, които следва да бъдат извършени, както и срока на тяхното извършване.

Задължителни указания на прокурора

Чл. 202. Указанията на прокурора до разследващия орган, дадени в писмена форма, са задължителни и не подлежат на възражение.

Разгласяване на материалите по разследването

Чл. 203. (1) Материалите по разследването не могат да се разгласяват без разрешение на прокурора.

(2) Когато е необходимо, органът на досъдебното производство предупреждава срещу подпис лицата, които присъстват при извършване на действията по разследването, че не могат да разгласяват без разрешение материалите по делото и в противен случай ще носят отговорност по чл. 360 от Наказателния кодекс.

Актове на органите на досъдебното производство

Чл. 204. (1) В досъдебното производство прокурорът и разследващите органи се произнасят с постановления.

(2) Всяко постановление съдържа: данни за времето и мястото на издаването му, за органа, който го издава, за делото, по което се издава; мотиви; диспозитив и подпис на органа, който го издава.

Обжалване на постановленията

Чл. 205. (1) Постановленията на разследващия орган се обжалват пред наблюдаващия прокурор, а постановленията на прокурора, които не подлежат на съдебен контрол - пред прокурор от по-горестоящата прокуратура.

(2) Постановленията на органите на досъдебното производство се обжалват в седемдневен срок от получаване на преписа.

Жалба срещу постановленията

Чл. 206. (1) Жалбата срещу постановленията на органите на досъдебното производство може да бъде устна или писмена. Писмената жалба трябва да бъде подписана от подателя, а за устната жалба се съставя протокол, който се подписва от подателя и от лицето, което я приема.

(2) Жалбата се подава чрез органа, който е издал постановлението, или направо до прокурора, който е компетентен да я разгледа. В първия случай тя се изпраща незабавно на съответния прокурор с писмено становище.

Действие на жалбата и срок за произнасяне по нея

Чл. 207. (1) Жалбата не спира изпълнението на обжалваното постановление, освен ако компетентният прокурор постанови друго.

(2) Прокурорът е длъжен да се произнесе по жалбата в тридневен срок от получаването ѝ.

Задължение за осигуряване на законосъобразно и своевременно разследване

Чл. 208. (1). Разследващите органи вземат всички мерки за осигуряване на своевременно, законосъобразно и успешно извършване на разследването, като:

1. извършват действията по разследване, указани от наблюдаващия прокурор;
2. незабавно уведомяват наблюдаващия прокурор за необходимостта от извършване на действия по разследването, които не са били указани от него;
3. незабавно уведомяват прокурора за неотложните действия по разследването, извършени от тях в случаите, предвидени в този кодекс.

Съдействие на обществеността

Чл. 209. Органите на досъдебното производство използват широко съдействието на обществеността за разкриване на престъплението и изясняване на обстоятелствата по делото.

Задължение на гражданите и длъжностните лица за уведомяване

Чл. 210. (1) Когато узнаят за извършено престъпление от общ характер, гражданите са общественно задължени да уведомят незабавно орган на досъдебното производство или друг държавен орган.

(2) Когато узнаят за извършено престъпление от общ характер, длъжностните лица трябва да уведомят незабавно органа на досъдебното производство и да вземат необходимите мерки за запазване на обстановката и данни за престъплението.

(3) В случаите на ал. 1 и ал.2 органът на досъдебното производство незабавно осъществява правомощията си за образуване на наказателното производство.

Разследване в отсъствие на обвиняем

Чл. 211. Когато няма да попречи за разкриване на обективната истина, разследването може да се проведе в отсъствие на обвиняемия при условията на чл. 269, ал. 3.

Глава седемнадесета РАЗСЛЕДВАНЕ

Раздел I

Започване и провеждане на разследване

Условия за започване на разследване

Чл. 212. (1) Разследването започва, когато са налице законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление.

(2) Разследването не може да започне в предвидените в Особената част на Наказателния кодекс случаи по дела от общ характер, ако липсва тъжба от пострадалия до прокурора.

Законни поводи

Чл. 213. Законни поводи за започване на разследване са:

1. съобщение до органите на досъдебното производство за извършено престъпление;
2. информация за извършено престъпление, разпространена чрез средствата за масово осведомяване;
3. лично явяване на дееца пред органите на досъдебното производство с признание за извършено престъпление;
4. непосредствено разкриване от органите на досъдебното производство на признаци за извършено престъпление.

Съобщение за извършено престъпление

Чл. 214. (1) Съобщението за извършено престъпление трябва да съдържа данни за лицето, от което изхожда. Анонимните съобщения не са законен повод за започване на разследване.

(2) Съобщенията могат да бъдат устни или писмени. Писмените съобщения могат да бъдат законен повод за започване на разследване само ако са подписани. За устните съобщения се съставя протокол, който се подписва от заявителя и от органа, който ги приема.

Лично явяване на дееца

Чл. 215. При личното явяване на дееца органът на досъдебното производство установява самоличността му и съставя протокол, в който се излага подробно направеното признание. Протоколът се подписва от явилите се и от органа, пред който е направено признанието.

Достатъчни данни за започване на разследване

Чл. 216. (1) Достатъчно данни за започване на разследване са налице, когато може да се направи основателно предположение, че е извършено престъпление.

(2) За започване на разследване не са нужни данни, от които могат да се направят изводи относно лицата, извършили престъплението, или относно приложимия наказателен закон.

Започване на разследването

Чл. 217. (1) Наказателното производство се образува от прокурора с постановление. Разследващият орган е длъжен незабавно да започне действията по разследването, указани в постановлението на прокурора.

(2) Наказателното производство може да се образува и разследването може да започне и със съставяне на акта за първото действие по разследването, когато се извършва оглед на местопроизшествие и свързаните с него претърсване и изземване, разпознаване на лица и предмети, разпит на очевидец, ако незабавното им извършване е единствената възможност за събиране и запазване на доказателства.

(3) Разследващият орган, извършил действие по ал.2, уведомява прокурора незабавно, но не по-късно от двадесет и четири часа

(4) Прокурорът може да откаже да образува наказателно производство, за което уведомява пострадалия или неговите наследници или правоприемници, както и лицето, направило съобщението.

(5) По свой почин или по жалба на заинтересуваните лица прокурор от погорестоящата прокуратура може да отмени постановлението по ал.4 и да разпореди образуване на наказателното производство и започване на разследване.

(6) В случаите по ал.2 наблюдаващият прокурор може да прекрати наказателното производство, когато са налице основанията на чл.23, ал.1, или да спре наказателното производство, когато са налице основанията на чл. 24 и 25, за което се уведомяват пострадалият или неговите наследници или правоприемници, както и лицето, направило съобщението.

(7) По свой почин или по жалба на заинтересуваните лица прокурор от погорестоящата прокуратура може да отмени постановлението по ал.6 за прекратяване или спиране на наказателното производство и да разпореди продължаване на разследването.

Съдържание на акта за започване на разследването

Чл. 218. (1) Когато разследването започва с постановление на прокурора, в постановлението се посочват: датата и мястото на съставянето му; органът, който го съставя, законният повод и данните, въз основа на които се образува наказателното производство, и органът, който трябва да извърши разследването.

(2) Когато разследването започва със съставяне на акта за първото действие по разследването, освен обстоятелствата по чл. 139, в акта се посочват законният повод и данните по чл.216, ал.1.

Действия по дело, образувано срещу неизвестен извършител

Чл. 219. (1) Когато извършителят на престъплението е неизвестен, наред с действията по разследване, наблюдаващият прокурор възлага на съответните органи на Министерството на вътрешните работи установяването и издирването на извършителя.

(2) В случаите по предходната алинея, когато съответните органи на Министерството на вътрешните работи преценят, че са събрани достатъчно данни, уличаващи определено лице в извършване на престъпление, предават събраните материали на съответния орган на досъдебното производство и незабавно уведомяват наблюдаващия прокурор.

Разделяне на делото

Чл. 220. (1) Когато по делото се съберат данни за участие на повече лица, наблюдаващият прокурор може да отдели материалите за неустановените и неиздирените лица в отделно дело.

(2) Когато по делото се съберат данни за няколко престъпления, извършени от едно лице, наблюдаващият прокурор може да отдели материалите за някои от престъпленията в отделно дело.

Обединяване на дела

Чл. 221. (1) Когато две или повече дела за различни престъпления или срещу различни лица имат връзка помежду си, прокурорът може да ги обедини, ако това се налага за разкриване на обективната истина.

(2) Прокурорът може да обедини две или повече дела за различни престъпления срещу един и същи подсъдим.

Съдействие от други органи

Чл. 222. (1) Когато е необходимо, разследващият орган може да поиска от друг разследващ орган да извърши отделни действия по разследването.

(2) Когато разследващият орган поиска, органите на Министерството на вътрешните работи са длъжни да му окажат съдействие при извършване на отделни действия по разследването.

Привличане на обвиняем

Чл. 223. (1) Когато се съберат достатъчно доказателства за виновността на определено лице в извършване на престъпление от общ характер и не са налице някои от основанията за прекратяване на наказателното производство, органът на досъдебното производство привлича лицето като обвиняем със съставяне на съответно постановление.

(2) Когато доказателствата по ал.1 са събрани в резултат на освидетелстване, претърсване, изземване или разпознаване на определено лице, то се привлича като обвиняем непосредствено след съставяне на протокола за съответното действие по разследването.

(3) В постановлението за привличане на обвиняем се посочват:

1. датата и мястото на издаването му;
2. органът, който го издава;
3. трите имена на лицето, което се привлича като обвиняем, за какво престъпление се привлича, по кой наказателен закон и каква е предвидената отговорност;
4. доказателствата, на които се основава привличането, ако това няма да затрудни разследването;
5. мярката за неотклонение, ако такава се взема;
6. правата по чл. 56, правото му да откаже да даде обяснения, както и правото му да има защитник по пълномощие или по назначение.

(4) В случай, че обвиняемият не е упълномощил защитник и поиска да организира защитата си, органът на досъдебното производство отлага предявяването на постановлението за привличане и разпита на обвиняемия за срок до четиридесет и осем часа, като съставя протокол, в който посочва мястото, датата и часът за предявяване на обвинението.

(5) Ако обвиняемият отново се яви без упълномощен от него защитник, органът на досъдебното производство му предявява постановлението за привличане, като в случаите на чл.96, ал.1 му назначава служебен защитник от списъка на дежурните адвокати по Закона за правната помощ.

(6) При предявяване на постановлението за привличане на обвиняем органът на досъдебното производство връчва копие от постановлението на обвиняемия и неговия защитник и при нужда им дава допълнителни разяснения.

(7) Органът на досъдебното производство не може да извършва действия по разследването с участие на обвиняемия, докато не изпълни задълженията си по ал.1-6.

Действия по отношение на лице, ползващо се с имунитет

Чл. 224. (1) Не се привлича като обвиняем лице, ползващо се с имунитет. Наказателното преследване срещу същото лице за същото престъпление се възбужда след отпадането на имунитета, ако не са налице други пречки за това.

(2) Когато обвиняемият придобие имунитет, наказателното производство се спира като се отменят взетите по отношение на него мерки за процесуална принуда. В този случай производството може да продължи по отношение на останалите обвиняеми, ако това няма да попречи за разкриване на обективната истина.

Разпит на обвиняемия

Чл. 225. След предявяване на постановлението за привличане на обвиняем органът на досъдебното производство незабавно пристъпва към разпит на обвиняем по реда на чл.148.

Разпит на обвиняемия пред съдия

Чл. 226. (1) По преценка на органа на досъдебното производство разпитът се извършва пред съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, с участието на защитник, ако има такъв. В този случай делото не се предоставя на съдията.

(2) За разпита по ал. 1 съответният орган осигурява явяването на обвиняемия и на неговия защитник.

(3) Доколкото няма особени правила, разпитът по ал. 1 се провежда по правилата на съдебното следствие.

Разпит на свидетеля пред съдия

Чл. 227. (1) Когато съществува опасност свидетелят да не може да се яви пред съда поради тежка болест, продължително отсъствие от страната или по други причини, които правят невъзможно явяването му в съдебно заседание, а също и когато е необходимо да се закрепят показания на свидетел, които са от изключително значение за разкриване на обективната истина, разпитът се извършва пред съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието. В този случай делото не се предоставя на съдията.

(2) Органът на досъдебното производство осигурява явяването на свидетеля и възможност на обвиняемия и неговия защитник, ако има такъв, да участват при провеждането на разпита.

(3) Доколкото няма особени правила, разпитът по ал. 1 се провежда по правилата на съдебното следствие.

(4) Обвиняемият или неговият защитник могат да поискат от органа на досъдебното производство разпит на свидетел по ал.1. Отказът се отразява в протокол, подписан от съответния орган, обвиняемия и защитника.

Присъствие при извършването на действия по разследването

Чл. 228. (1) Когато разпоредбите на този кодекс не предвиждат присъствието на обвиняемия, на неговия защитник или на пострадалия при извършването на съответни действия по разследването, органът на досъдебното

производство може да им разреши да присъстват, ако това няма да затрудни разследването.

(2) Участието на защитника е задължително при извършването на действия по разследването с участието на обвиняемия в случаите по чл. 96, а също и когато обвиняемият поиска това.

Предявяване на разследването

Чл. 229. (1) Когато намери, че са извършени всички действия по разследването, необходими за разкриване на обективната истина, органът на досъдебното производство пристъпва към предявяване на разследването.

(2) За предявяването на разследването се призовават обвиняемият и неговият защитник.

(3) За предявяването на разследването се призовава пострадалия, ако е направил искане за това.

(4) Когато не се яви обвиняемият или неговият защитник, ако участие на защитник е задължително, или обвиняемият не е могъл своевременно да упълномощи защитник и поиска да организира защитата си, ново предявяване на разследването се насрочва в срок до четиридесет и осем часа.

(5) Ако обвиняемият отново се яви без упълномощен от него защитник, органът на досъдебното производство му предявява разследването, като в случаите на чл. 96, ал.1 му назначава служебен защитник от списъка на дежурните адвокати по Закона за правната помощ.

(6) Неявяването на пострадалия, когато е редовно призован, не е основание за насрочване на ново предявяване. Разследването не се предявява на пострадалия, ако не е намерен на посочения от него адрес за призоваване в страната.

(7) Преди предявяването органът на досъдебното производство разяснява на явилите се лица техните права.

(8) Разследването се предявява, като органът на досъдебното производство предоставя на явилите се лица всички материали по него за проучване.

Запознаване с материалите

Чл. 230. (1) Органът на досъдебното производство определя срок за проучване на материалите в зависимост от фактическата и правна сложност на делото, от неговия обем и от други обстоятелства, които могат да имат значение за времетраенето на проучването.

(2) Когато някое от явилите се лица не е в състояние да проучи материалите, органът на досъдебното производство е длъжен да му ги разясни, а при нужда да му ги прочете.

(3) Когато някой откаже да проучи материалите, отказът и причините за това се отбелязват в протокола за предявяване на разследването.

Искания, бележки и възражения

Чл. 231. (1) След като проучат материалите, съответните лица могат да правят искания, бележки и възражения.

(2) Писмените искания, бележки и възражения се прилагат към делото, а устните се вписват в протокола за предявяване на разследването.

(3) По исканията, бележките и възраженията по ал. 2 се произнася наблюдаващият прокурор при спазване на сроковете по чл. 233.

Допълнителни действия по разследването

Чл. 232. (1) При извършване на допълнителни действия по разследването могат да присъстват и лицата, по искане на които те са предприети.

(2) След извършване на допълнителните действия органът на досъдебното производство повторно предявява разследването.

(3) При повторното предявяване се призовават обвиняемият и лицата, които са направили съответните искания, бележки и възражения.

Срок за извършване на разследването

Чл. 233. (1) Разследването следва да бъде извършено в срок до два месеца от образуване на наказателното производство.

(2) Когато делото представлява фактическа и правна сложност, прокурор от по-горестоящата прокуратура, по искане на наблюдаващия прокурор, може да удължи срока по ал. 1 с не повече от четири месеца.

(3) В изключителни случаи, когато делото представлява фактическа и правна сложност, главният прокурор, по искане на наблюдаващия прокурор, може да удължава срока по ал. 2, но с не повече от общо осемнадесет месеца.

(4) Наблюдаващият прокурор изпраща искането за удължаване на срока за извършване на разследването на прокурор от по-горестоящата прокуратура, съответно на главния прокурор не по-късно от петнадесет дни преди изтичането на срока по ал. 1 и 2. В искането се посочват причините, поради които разследването не може да приключи в срок, извършените действия по разследването, както и тези, които трябва да бъдат извършени.

(5) Прокурорът от по-горестоящата прокуратура, съответно главният прокурор може да определи и по-кратък срок от поискания от разследващия орган. В този случай продължаване на определения срок се извършва по реда на ал. 2 и 3.

(6) Когато уважава искането, прокурорът от по-горестоящата прокуратура, съответно главният прокурор дава писмени указания на наблюдаващия прокурор относно мерките, които трябва да се вземат за своевременно приключване на разследването.

(7) Прокурорът, който удължава срока за извършване на разследването, се произнася и по мерките за процесуална принуда.

(8) Действия по разследването, извършени извън сроковете по ал. 1 - 3 не пораждаат правни последици, а събраните доказателства не могат да се ползват пред съда при постановяване на присъдата.

Действия по спряно наказателно производство

Чл. 234. (1) При спряно наказателно производство наблюдаващият прокурор взема мерки за разкриване на извършителя на престъплението лично и чрез съответните органи на Министерството на вътрешните работи.

(2) Спряното наказателно производство се възобновява с мотивирано постановление на наблюдаващия прокурор, след като отпадне основанието за спиране или е възникнала необходимост от допълнителни действия по разследването.

(3) Сроковете по чл. 233, ал. 1 - 3 не включват времето, през което наказателното производство е спряно.

Раздел II

Протоколи за действия по разследването. Звукозаписи и видеозаписи.

Представяне и връчване на протоколи за действия по разследването

Чл. 235. (1) Органът на досъдебното производство представя протокола за действията по разследване на лицата, които са взели участие в извършването им, за да се запознаят с него, или по тяхно искане го прочита.

(2) На всяко лице органът на досъдебното производство разяснява правото му да иска поправки, изменения и допълнения на протокола. Направените искания се вписват в протокола.

(3) Когато някое от лицата, участвало в действията по разследване, откаже или няма възможност да подпише протокола, органът на досъдебното производство отбелязва това, като посочва и причините.

(4) Препис от протокола за обиск, претърсване, изземване и освидетелстване се връчва на лицето, спрямо което са извършени тези действия по разследването.

Протокол за разпит

Чл. 236. (1) В протокола за разпит се посочват следните данни за разпитания: трите имена, дата и място на раждане, гражданство, националност, образование, семейно положение, занятие, месторабота и длъжност, местоживеене, съдимост и други, които могат да имат значение за делото. В случаите на чл. 127, ал. 2, т. 2 данните за самоличността не се вписват в протокола.

(2) Обясненията и показанията се записват в първо лице, по възможност дословно.

(3) Когато е необходимо, въпросите и отговорите се записват отделно.

(4) Разпитаният удостоверява с подписа си, че неговите обяснения или показания са записани правилно. Ако протоколът е написан на няколко страници, разпитаният се подписва на всяка страница.

(5) Разпитаният може, ако поиска, да изложи собственоръчно обясненията или показанията, които е дал устно. В този случай органът на досъдебното производство може да задава допълнителни въпроси.

Звукозапис

Чл. 237. (1) По искане на разпитания или по почин на органа на досъдебното производство може да се изготви звукозапис, за което разпитаният се уведомява до започване на разпита.

(2) Звукозаписът трябва да съдържа сведенията, посочени в чл. 139, ал. 1 и чл. 236.

(3) Звукозапис на част от разпита или повтаряне специално за звукозаписа на част от разпита не се допуска.

(4) След завършване на разпита звукозаписът се възпроизвежда изцяло на разпитания. Допълнителните обяснения и показания също се отразяват в звукозаписа.

(5) Звукозаписът завършва със заявление на разпитания, че той правилно отразява дадените обяснения и показания.

Протокол за разпит при изготвяне на звукозапис

Чл. 238. (1) Органът на досъдебното производство съставя протокол за разпит и когато има звукозапис.

(2) Протоколът съдържа: основните обстоятелства на разпита, решението да се изготви звукозапис; уведомяването на разпитания за звукозаписа; бележки на разпитания във връзка със звукозаписа; възпроизвеждането на звукозаписа пред разпитания и заявлението на органа на досъдебното производство и разпитания за правилността на звукозаписа.

(3) Звукозаписът се прилага към протокола, след като се запечата с бележка, в която се посочват: органът, извършил разпита, делото, името на разпитания и датата на разпита. Бележката се подписва от органа на досъдебното производство и от разпитания.

(4) Разпечатването на звукозаписа за нуждите на разследването се допуска само с разрешение на прокурора и в присъствието на разпитания. При прослушването на звукозаписа присъства и разпитаният.

(5) След прослушването звукозаписът отново се запечатва по реда на ал. 3.

Видеозапис

Чл. 239. Разпоредбите на чл. 236 - 238 се прилагат съответно и при изготвянето на видеозапис.

Звукозапис и видеозапис и при други действия по разследването

Чл. 240. Звукозапис и видеозапис може да се изготвят и при други действия по разследването, като се прилагат разпоредбите на чл. 236-238.

Глава осемнадесета

ДЕЙСТВИЯ НА ПРОКУРОРА СЛЕД ЗАВЪРШВАНЕ НА РАЗСЛЕДВАНЕТО

Правомощия на прокурора

Чл. 241. (1) След предявяване на разследването наблюдаващият прокурор може:

1. да прекрати наказателното производство;
2. да спре наказателното производство;
3. да внесе делото в съда с предложение за освобождаване от наказателна отговорност и налагане на административно наказание или със споразумение за решаване на делото;
4. да повдигне обвинение с обвинителен акт и да внесе делото в съда.

(2) Наблюдаващият прокурор извършва действията по ал.1 в едномесечен срок от предявяване на разследването, освен ако са налице основания за бързо

производство или незабавно съдебно производство по раздел I и II на глава двадесет и седма.

(3) Главният прокурор може да удължи срока по ал. 2 с не повече от един месец.

Прекратяване на наказателното производство от прокурора

Чл. 242. (1) Наблюдаващият прокурор прекратява наказателното производство:

1. в случаите на чл. 23, ал. 1;

2. когато намери, че от събраните доказателства не се установява участие на обвиняемия в престъплението, включително и по спряно наказателно производство.

(2) С постановлението наблюдаващият прокурор се произнася и по въпросите за веществените доказателства и отменя наложените на обвиняемия мерки за процесуална принуда, ако основаниято за нейното налагане е отпаднало.

(3) Препис от постановлението за прекратяване на наказателното производство се изпраща на обвиняемия, на пострадалия или на неговите наследници или правоприменници, които могат да обжалват постановлението чрез наблюдаващия прокурор пред съответния първоинстанционен съд в седемдневен срок от получаване на преписа.

(4) Прокурорът незабавно изпраща жалбата и делото на съда, който я разглежда еднолично в закрито заседание не по-късно от седем дни от постъпване на делото, като се произнася по обосноваването и законосъобразността на постановлението за прекратяване на наказателното производство с определение, което е окончателно.

(5) С определението съдът може:

1. да потвърди постановлението;

2. да измени постановлението относно основанията за прекратяване на наказателното производство и разпореждането с веществените доказателства;

3. да отмени постановлението и да върне делото на прокурора със задължителни указания относно прилагането на закона.

(6) В случаите по ал. 5, т. 3, когато са изтекли сроковете по чл. 233, съдът изпраща делото на прокурора, който може да направи предложение за възобновяване на наказателното производство.

(7) Когато не са били налице основанията по ал. 1, постановлението за прекратяване на наказателното производство, което не е било обжалвано от обвиняемия или от пострадалия или неговите наследници или правоприменници, може служебно да бъде отменено от прокурор от по-горестоящата прокуратура.

Спиране на наказателното производство от прокурора

Чл. 243. (1) Наблюдаващият прокурор спира наказателното производство:

1. в случаите на чл. 24 и 25;

2. когато извършителят на престъплението не е разкрит;

3. при продължително отсъствие на единствен свидетел - очевидец, извън пределите на страната, когато неговият разпит е от изключително значение за разкриване на истината, освен ако може да бъде разпитан по делегация, чрез телефонна или видеоконференция.

(2) При спиране на наказателното производство наблюдаващият прокурор изпраща препис от постановлението на обвиняемия, както и на пострадалия или неговите наследници или правоприменници.

(3) Когато наблюдаващият прокурор спира наказателното производство поради неразкриване на извършителя на престъплението, той и разследващите органи вземат мерки за установяване на извършителя и издирването му.

(4) При възобновяване на спряно производство разследването се довършва в сроковете по чл. 233.

(5) Постановлението по ал. 1 може да се обжалва от обвиняемия, пострадалия или неговите наследници или правоприемници чрез наблюдаващия прокурор пред съответния първоинстанционен съд след изтичане на три месеца от спирането на производството. Съдът се произнася с определение еднолично в закрито заседание не по-късно от седем дни от постъпването на делото в съда.

(6) Определението по ал. 5 е окончателно. Последваща жалба срещу спирането на наказателното производство може да се подава не по-рано от шест месеца.

(8) В случаите по ал. 1, т. 3 наказателното производство се спира за срок не повече от шест месеца.

Обвинителен акт

Чл. 244. (1) Наблюдаващият прокурор съставя обвинителен акт, когато намери, че не са налице основанията по чл. 241, ал. 1, т. 1-3 и са събрани необходимите доказателства за разкриване на обективната истина и за повдигане на обвинение пред съда.

(2) В обстоятелствената част на обвинителния акт се посочват: престъплението, извършено от обвиняемия; времето, мястото и начинът на извършването му; пострадалото лице и размерът на вредите; пълни данни за личността на обвиняемия, налице ли са условията за прилагане на чл. 53 от Наказателния кодекс; обстоятелствата, които отегчават или смекчават отговорността на обвиняемия; доказателствените материали, от които се установяват посочените обстоятелства.

(3) В заключителната част на обвинителния акт се посочват: данни за самоличността на обвиняемия; правната квалификация на деянието; наказателният закон, който трябва да се приложи; има ли основание за прилагане на чл. 53 от Наказателния кодекс; има ли основание за трансфер на наказателното производство и по кой международен договор; датата и мястото на съставянето на обвинителния акт и името и длъжността на съставителя.

(4) Към обвинителния акт се прилагат: списък на лицата, които трябва да бъдат призовани за съдебното заседание; справка за взетата мярка за неотклонение, в която се посочва датата на задържането на обвиняемия, ако мярката е задържане под стража; справка за документите и веществените материали; справка за направените разноси; справка за взетите мерки за обезпечение; както и справка за настаняването на децата в случаите на чл. 64, ал. 9.

Част четвърта СЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО

Глава деветнадесета
ПОДГОТВИТЕЛНИ ДЕЙСТВИЯ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА
ДЕЛОТО
В СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ

Раздел I
Предаване на съд

Образуване на производството пред първата инстанция

Чл. 245. (1) Производството пред първата инстанция се образува:

1. по обвинителен акт и
2. по тѣжба на пострадалия от престѣплението - с разпореждане на председателя на съда.

(2) Разпореждането на председателя на съда, с което се отказва образуването на производството по ал. 1, т. 2, подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

(3) Обвинителният акт и тѣжбата се представят в съда с толкова преписи, колкото са обвиняемите.

Въпроси, които се обсъждат от съдията-докладчик

Чл. 246. (1) След образуване на делото се определя съдия-докладчик.

(2) Съдията-докладчик проверява:

1. подсѣдно ли е делото на съда;
2. има ли основание за прекратяване или спиране на наказателното производство;
3. допуснато ли е на досѣдебното производство отстранимо съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия или на неговия защитник, на пострадалия или неговите наследници или правоприемници;
4. налице ли са основания за разглеждане на делото по реда на глава двадесет и седма;
6. налице ли са основанията по чл. 76.

Прекратяване на съдебното производство от съдията-докладчик

Чл. 247. (1) Съдията-докладчик прекратява съдебното производство в случаите на чл. 246, ал. 2, т. 1 и 3.

(2) Когато прекратява съдебното производство на основание чл. 246, ал. 2, т. 3, съдията-докладчик връща делото на прокурора за допълнително разследване, като в разпореждането си посочва допуснатите нарушения.

Прекратяване на наказателното производство от съдията-докладчик

Чл. 248. (1) Съдията-докладчик прекратява наказателното производство:

1. в случаите на чл. 23, ал. 1, т. 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9 и 10.
2. когато деянието, за което е внесен обвинителният акт, не съставлява престѣпление.

(2) Когато прекратява наказателното производство, съдията-докладчик се произнася по въпроса за веществените доказателства и отменя наложените на обвиняемия мерки за процесуална принуда, както и мярката за обезпечаване на гражданския иск, ако основаниято за нейното налагане е отпаднало.

(3) Препис от разпореждането за прекратяване на наказателното производство се връчва на прокурора и на обвиняемия, както и на пострадалия, ако е намерен на посочения от него адрес.

(4) Разпореждането подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и първа,

Спиране на наказателното производство от съдията-докладчик

Чл. 249. (1) Съдията-докладчик спира наказателното производство в случаите по чл. 24 и 25.

(2) Съдията-докладчик се произнася относно мярката за неотклонение, забраната за напускане на пределите на Република България и отстраняването на обвиняемия от длъжност.

(3) Съдията-докладчик отменя и мярката за обезпечаване на гражданския иск, ако основаниято за нейното налагане е отпаднало.

(4) Разпореждането подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора.

Насрочване на делото

Чл. 250. (1) Когато са налице основанията за разглеждане на делото в съдебно заседание, съдията - докладчик насрочва делото в двумесечен срок от постъпването му.

(2) Когато делото представлява фактическа или правна сложност, както и в други изключителни случаи, председателят на съда може писмено да разреши съдебното заседание да бъде насрочено в определен от него по-дълъг срок.

Насрочване на делото при установяване на основания за провеждане на съкратено съдебно следствие

Чл.251. (1) Когато въз основа на обвинителния акт и данните по делото съдията - докладчик установи, че са налице основанията за провеждане на съкратено съдебно следствие, той насрочва делото в едномесечен срок от постъпването му за провеждане на заседание за предварително изслушване на страните по реда на раздел IV на глава двадесет и седма.

(2) За заседанието по ал.1 се призовават страните, както и пострадалият или неговите наследници или правоприменници.

Насрочване на делото при установяване на основания за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание

Чл. 252. Когато въз основа на обвинителния акт и данните по делото съдията - докладчик установи, че са налице основанията по чл. 78а от Наказателния кодекс, той насрочва, разглежда и решава делото по реда на раздел V на глава двадесет и седма.

Страни в съдебното производство

Чл. 253. Страни в съдебното производство са:

1. прокурорът;
2. подсъдимият и защитникът;
3. частният тъжител и частният обвинител;
4. гражданският ищец и гражданският ответник .

Раздел II

Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание

Връчване на подсъдимия препис от обвинителния акт или от тъжбата и срок за подаване на отговор

Чл. 254. (1) По разпореждане на съдията-докладчик препис от обвинителния акт се връчва на подсъдимия.

(2) Когато съдебното производство е образувано по тъжба на пострадалия, на подсъдимия се връчва препис от нея и от разпореждането, с което се дава ход на тъжбата.

(3) Освен в случаите по раздел I, II и V на глава двадесет и седма, в седемдневен срок от връчването на книгата по ал. 1 и 2 подсъдимият може да даде отговор, в който да изложи възраженията си и да направи нови искания.

Съобщения за насрочване на съдебното заседание

Чл. 255. (1) За насрочването на съдебното заседание се съобщава на пострадалия или неговите наследници или правоприемници.

(2) Освен в случаите по раздел I, II и V на глава двадесет и седма, в седемдневен срок от връчването на съобщението пострадалият или неговите наследници или правоприемници могат да правят искания за конституиране като частен обвинител и граждански ищец, както и за определяне на общ пълномощник при множество пострадали.

Подготовка на съдебното заседание

Чл. 256. (1) За подготовката на съдебното заседание съдията-докладчик се произнася относно:

1. разглеждането на делото при закрити врати, привличането на запасен съдия или съдебен заседател, назначаването на защитник, вещо лице, преводач или тълковник и извършването на действия по разследването по делегация;

2. мярката за неотклонение, без да разглежда въпроса за наличието на обосновано предположение за извършено престъпление;

3. мярката за обезпечаване на гражданския иск, конфискацията, глобата и отнемането на вещи в полза на държавата;

4. реда, по който следва да се разгледа делото;

5. лицата, които следва да се призоват.

(2) Разпореждането на съдията-докладчик по ал. 1, т.2 и 3 подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

(3) По искания относно мярка за неотклонение задържане под стража съдията-докладчик внася делото в открито заседание с участие на прокурора, подсъдимия и неговия защитник. При постановяване на определението съдът обсъжда налице ли са основанията за изменяване или отменяване на мярката за неотклонение, без да разглежда въпроса за наличието на обосновано предположение за извършено престъпление.

(4) Определението по ал.3 подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

Задължения на съдията-докладчик

Чл. 257. Съдията-докладчик разпорежда да се призоват за съдебното заседание лицата, посочени в списъка, и взема необходимите мерки, за да осигури на подсъдимия и неговия защитник, на пострадалия или неговите наследници или правоприменици възможност да се запознаят с материалите по делото и да направят необходимите извлечения.

Глава двадесета СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ

Раздел I Общи положения

Неизменност на състава

Чл. 258. (1) Делото се разглежда от един и същ състав на съда от започването до завършването на съдебното заседание.

(2) Когато някой член от състава на съда не може да продължи да участва в разглеждането на делото и се налага да бъде заменен, съдебното заседание започва отначало.

Непрекъснатост на съдебното заседание

Чл. 259. След изслушване на съдебните прения и последната дума на подсъдимия членовете от състава на съда не могат преди постановяване на присъдата да разглеждат друго дело.

Запасни съдии и съдебни заседатели

Чл. 260. (1) Когато разглеждането на делото изисква продължително време, може да се привлече запасен съдия или съдебен заседател.

(2) Запасният съдия или съдебен заседател присъства при разглеждането на делото от началото на съдебното заседание с права на член от състава, освен правото да взема участие в съвещанията и в решаването на въпросите по делото.

(3) Когато някой член от състава на съда не може да продължи участието си в разглеждането на делото, запасният го замества с всички права на член от състава и разглеждането на делото продължава.

Мерки за осигуряване възпитателно въздействие на съдебното заседание

Чл. 261. (1) Присъстващите в съдебната зала дължат уважение на съда, страните и съдебния секретар.

(2) Съдът взема необходимите мерки, за да осигури възпитателно въздействие на съдебното заседание.

Провеждане на съдебно заседание извън помещението на съда

Чл. 262. Когато е необходимо, съдебното заседание или отделни съдебни действия се провеждат извън помещението на съда.

Разглеждане на делото при закрити врати

Чл. 263. (1) Разглеждането на делото или извършването на отделни съдопроизводствени действия става при закрити врати, когато това се налага за запазване на държавната тайна или на нравствеността, както и в случаите на чл. 127, ал. 2, т. 2.

(2) Разпоредбата на предходната алинея може да се приложи и когато това е необходимо, за да се предотврати разгласяването на факти от интимния живот на гражданите.

(3) Във всички случаи присъдата се обявява публично.

Лица, които могат да присъстват на съдебно заседание при закрити врати

Чл. 264. (1) На съдебно заседание, провеждано при закрити врати, могат да присъстват лицата, на които председателят разреши това, и по едно лице, посочено от всеки подсъдим.

(2) Разпоредбата на ал. 1 не се прилага, когато има опасност да се разгласи държавна или друга защитена от закон тайна, както и в случаите на чл. 127, ал. 2, т. 2.

Лица, които не могат да присъстват на съдебно заседание

Чл. 265. На съдебно заседание не могат да присъстват:

1. лица, които не са навършили осемнадесетгодишна възраст, ако не са страни по делото или свидетели;

2. въоръжени лица, освен охраната.

Функция на председателя на състава

Чл. 266. (1) Председателят на състава ръководи съдебното заседание така, че да се осигури обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото, както и точно спазване на закона.

(2) Председателят на състава поддържа реда в съдебната зала, като за груби нарушения може да налага глоба до петстотин лева на всеки присъстващ.

(3) Разпорежданията на председателя са задължителни за всички, които се намират в съдебната зала.

(4) Разпорежданията на председателя могат да бъдат отменени от състава на съда.

Отстраняване от съдебната зала

Чл. 267. (1) Когато подсъдимият, частният обвинител, частният тъжител, гражданският ищец или гражданският ответник не спазва реда на съдебното заседание, председателят го предупреждава, че при повторно нарушение ще бъде отстранен от съдебната зала. Ако той продължава да нарушава реда, съдът може да го отстрани от съдебната зала за определено време.

(2) След като отстраненият се завърне в съдебната зала, председателят му съобщава действията, които са били извършени в негово отсъствие, чрез прочитане на съдебния протокол.

(3) Когато прокурорът, защитникът или повереникът и след предупреждението на председателя продължава да нарушава реда в съдебната зала, съдът може да отложи разглеждането на делото, ако не е възможно да бъде заменен

по съответния ред с друго лице без вреда за делото. За нарушаването председателят съобщава на съответния орган.

(4) Когато други лица нарушават реда, председателят може да ги отстрани от съдебната зала.

Задължително участие на прокурора

Чл. 268. (1) Участието на прокурора в съдебното заседание по дела от общ характер е задължително.

(2) Ако участието на наблюдаващия прокурор при разглеждане на делото в съдебното заседание е невъзможно по обективни причини, той може да бъде заменен от друг прокурор.

Присъствие на подсъдимия в съдебното заседание

Чл. 269. (1) По дела с обвинение за тежко престъпление присъствието на подсъдимия в съдебно заседание е задължително.

(2) Съдът може да разпореди подсъдимият да се яви и по дела, по които присъствието му не е задължително, когато това е необходимо за разкриване на обективната истина.

(3) Когато това няма да попречи за разкриване на обективната истина, делото може да бъде разгледано в отсъствие на подсъдимия, ако:

1. не е намерен на посочения от него адрес или е променил същия, без да уведоми съответния орган;

2. местоживеенето му в страната не е известно и след щателно издирване не е установено.

3. се намира извън пределите на Република България и:

а) местоживеенето му не е известно;

б) не може да бъде призован по други причини;

в) е редовно призован и не е посочил уважителни причини за неявяването си.

Произнасяне по мярката за неотклонение и другите мерки за процесуална принуда в съдебното производство

Чл. 270. (1) Въпросът за изменяване на мярката за неотклонение може да се поставя по всяко време на съдебното производство. Ново искане по мярката за неотклонение в съответната инстанция може да се прави при промяна на обстоятелствата.

(2) Съдът се произнася с определение в открито заседание, без да разглежда въпроса за наличието на обосновано предположение за извършено престъпление.

(3) По реда на ал.1 и 2 съдът се произнася и по исканията относно забраната на подсъдимия за напускане на пределите на Република България и отстраняването на подсъдимия от длъжност.

(4) Определението по ал.2 и 3 подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора.

Раздел II

Действия по даване ход на делото в съдебното заседание

Решаване на въпроса за даване ход на делото

Чл. 271. (1) След откриване на съдебното заседание по делото председателят проверява дали са се явили всички призовани лица и ако някои от тях не са се явили - по какви причини.

(2) Съдебното заседание се отлага, когато не се яви:

1. прокурорът;
2. подсъдимият, ако явяването му е задължително, освен в случаите по чл. 269, ал. 3;
3. защитникът, ако не е възможно да бъде заменен с друг, без да се накърни правото на защита на подсъдимия.

(3) Когато призованото лице не може да се яви поради заболяване, това се удостоверява с медицински документ, в който е отразено установеното заболяване и съставлява то ли пречка за явяване пред съда. Медицинският документ следва да бъде представен в съда незабавно след констатиране на основанието за издаването му.

(4) Когато не се яви без уважителни причини частният тъжител, съдът прилага чл. 23, ал. 4, т. 5.

(5) Съдебното заседание не се отлага, ако пострадалият или неговите наследници или правоприемници не са намерени на посочения от тях адрес за призоваване в страната.

(6) Съдът се произнася по направените искания за конституиране на нови страни в производството.

(7) Когато частният обвинител или неговият представител, гражданският ищец или неговият представител, гражданският ответник или неговият представител не се яви без уважителни причини, съдът разглежда делото в негово отсъствие, а когато не се яви по уважителни причини, съдебното заседание се отлага, ако не е поискано изрично продължаването му.

(8) Неявяването на свидетел или вещо лице не е основание за отлагане на съдебното заседание, ако съдът намери, че и без тях обстоятелствата по делото могат да бъдат изяснени.

(9) Във всички случаи на неявяване на призовани лица съдът изслушва страните по въпроса следва ли да се даде ход на делото.

(10) Когато делото се отлага поради неявяване без уважителна причина на страна, свидетел или вещо лице, съдът им налага глоба до петстотин лева.

Проверка на самоличността на явилите се лица

Чл. 272. (1) Председателят проверява самоличността на подсъдимия, като го запитва за трите имена, за датата и мястото на раждането, за неговата народност, гражданство, местожителство, образование, семейно положение и единния му граждански номер, както и дали е осъждан.

(2) При съмнение за самоличността на подсъдимия идентификацията може да се извърши по биометрични данни.

(3) След това председателят проверява самоличността и на другите явили се лица, като в случаите по чл. 127, ал. 2, т. 2 това става по начин, недопускащ разкриване на самоличността на свидетеля.

(4) Председателят проверява и връчени ли са преписите и съобщенията по чл. 254 и чл. 255.

Отстраняване на свидетелите от съдебната зала

Чл. 273. (1) Свидетелите се отстраняват от съдебната зала до разпита им, с изключение на тези, които участват в производството като частни обвинители, граждански ищци и граждански ответници.

(2) В случаите по чл. 127, ал. 2, т. 2 свидетелите не присъстват в съдебната зала.

Отводи

Чл. 274. (1) Председателят разяснява на страните правото им на отводи срещу членовете на състава, прокурора, защитниците и съдебния секретар, вещите лица, преводача и тълковника, както и правото им да възразят срещу разпита на някои свидетели.

(2) След като съдът се произнесе по отводите и възраженията, председателят разяснява на страните правата им, предвидени в този кодекс.

Нови искания

Чл. 275. (1) Страните могат да правят нови искания по доказателствата и по реда на съдебното следствие.

(3) Съдът се произнася по направените искания, след като изслуша страните.

Раздел III Съдебно следствие

Ръководство на съдебното следствие

Чл. 276. (1) Съдебното следствие се ръководи от председателя на състава и започва с прочитане на обвинителния акт от прокурора при дела от общ характер или с прочитане на тъжбата от частния тъжител при дела от частен характер.

(2) Когато е предявен граждански иск, той се прочита от гражданския ищец.

(3) Председателят запитва подсъдимия разбрал ли е в какво се обвинява.

Разпит на подсъдимия

Чл. 277. (1) Председателят поканва подсъдимия да даде обяснения по обвинението.

(2) Подсъдимият може да дава обяснения във всеки момент на съдебното следствие.

(3) На подсъдимия се поставят въпроси най-напред от прокурора или частния тъжител, частния обвинител и неговия повереник, гражданския ищец и неговия повереник, гражданския ответник и неговия повереник, другите подсъдими и техните защитници и защитника на подсъдимия.

(4) Председателят и другите членове на съдебния състав могат да поставят въпроси на подсъдимия след изчерпване на въпросите на страните.

Разпит на подсъдимия в отсъствие на други подсъдими

Чл. 278. (1) Разпит на подсъдимия в отсъствие на други подсъдими се допуска, когато това се налага за разкриване на обективната истина.

(2) След завръщането в съдебната зала на подсъдимия, председателят го запознава с обясненията, дадени в негово отсъствие чрез прочитане на съдебния протокол.

Прочитане обясненията на обвиняемия или подсъдимия

Чл. 279. (1) Обясненията на обвиняем или подсъдим, дадени по същото дело на досъдебното производство пред съдия или пред друг състав на съда, се прочитат, когато:

1. лицето е починало и на делото е дадено ход по отношение на другите подсъдими;
2. делото се разглежда в отсъствие на подсъдимия;
3. между обясненията, дадени в досъдебното производство, и на съдебното следствие има съществено противоречие;
4. подсъдимият отказва да даде обяснения или твърди, че не си спомня нещо.

(2) Ползване на звукозапис и видеозапис не се допуска, преди да се прочетат обясненията на подсъдимия.

Разпит на свидетели

Чл. 280. (1) Най - напред се разпитват свидетелите, посочени от обвинението, а след това другите свидетели. Когато е необходимо, съдът може да измени този ред.

(2) На свидетелите се задават въпроси по реда, установен в чл. 277, ал. 3 и ал. 4. Страната, която е посочила свидетеля, задава въпросите си преди другите страни.

(3) Разпитаните свидетели не могат да напускат съдебната зала преди приключване на съдебното следствие освен с разрешение на съда, взето след изслушване на страните. В случаите по чл. 127, ал. 2, т. 2 свидетелят остава на разположение на съда в подходящо помещение извън съдебната зала.

(4) След като дадат показанията си, непълнолетните свидетели се отстраняват от съдебната зала, ако съдът не постанови друго.

(5) В случаите по чл. 127, ал. 2, т. 2 разпитът на свидетелите се провежда по начин, недопускащ разкриване на самоличността им.

(6) Когато свидетел е разпитан пред съдия в досъдебното производство по същото дело, в съдебното производство той се разпитва само ако страните са направили изрично искане за това.

Прочитане на показанията на свидетел

Чл. 281. (1) Показанията на свидетел, дадени по същото дело пред съдия в досъдебното производство или пред друг състав на съда, се прочитат, ако страните не са поискали разпит.

(2) Освен в случаите по ал.1, показанията се прочитат, и когато:

1. между тях и показанията, дадени на съдебното следствие, има съществено противоречие;
2. свидетелят отказва да даде показания или твърди, че не си спомня нещо;
3. свидетелят, редовно призован, не може да се яви пред съда за продължително или неопределено време и не се налага или не може да бъде разпитан по делегация;

4. свидетелят не може да бъде намерен, за да бъде призван, или е починал.

5. свидетелят не се явява и страните са съгласни с това.

(3) По реда на предходната алинея могат да бъдат прочетени обясненията, дадени по същото дело от обвиняем, който се разпитва на основание чл. 122, ал. 1, т. 1.

(4) При условията на ал. 2, точки 1-5 показанията на свидетел, дадени пред орган на досъдебното производство, могат да се прочетат със съгласието на подсъдимия и неговия защитник, гражданския ищец, частния обвинител и техните повереници. За това съдебно следствено действие по искане на подсъдимия съдът му назначава защитник, ако няма такъв, и му разяснява, че прочетените показания могат да се ползват при постановяване на присъдата.

(5) В случаите по ал. 1 - 3, когато подсъдимият няма защитник, съдът му разяснява, че прочетените показания ще се ползват при постановяване на присъдата.

(6) При условията на ал. 2, точки 1-5 показанията на свидетел, дадени пред орган на досъдебното производство, могат да се прочетат по искане на подсъдимия или на неговия защитник, когато не е уважено искането им по чл. 227, ал. 4.

(7) Използването на звукозапис и видеозапис не се допуска, преди да се прочетат показанията на свидетеля.

(8) Когато свидетелят е разпитан по делегация, прочита се протоколът за разпит.

Разпит на вещото лице и допълнителна експертиза

Чл. 282. (1) На вещото лице се поставят въпроси, след като се прочете заключението му.

(2) Въпросите се задават по реда, установен в чл. 277, ал. 3 и ал. 4.

(3) Разпит на вещото лице може да не се проведе, ако страните са съгласни с това.

Прочитане на протоколите и другите документи

Чл. 283. Съдът прочита протоколите за оглед и освидетелстване, за претърсване и изземване, за следствен експеримент и за разпознаване на лица и предмети, както и другите документи, приложени към делото, ако те съдържат факти, които имат значение за изясняване на обстоятелствата по делото.

Предявяване на веществените доказателства

Чл. 284. Веществените доказателства се предявяват на страните, ако са направили искане за това, а когато е необходимо - и на вещото лице или на свидетелите.

Оглед

Чл. 285. Огледът се извършва от целия състав на съда в присъствието на страните, а когато е необходимо - и в присъствието на вещото лице и свидетели.

Приключване на съдебното следствие

Чл. 286. (1) Когато са извършени всички съдебни следствени действия, председателят на съдебния състав запитва страните имат ли искания за извършване на нови съдебни следствени действия, необходими за обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото.

(2) Ако страните не направят искания или направените са неоснователни, председателят обявява съдебното следствие за приключено.

Изменение на обвинението

Чл. 287. (1) Когато на съдебното следствие се установят обстоятелства, които не са били известни на органите на досъдебното производство, прокурорът повдига ново обвинение, ако тези обстоятелства са основания за съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението или за прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.

(2) Съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор, когато новото обвинение е за престъпление, подсъдно на по-горен или военен съд.

(3) Извън случаите по ал. 2 съдът отлага съдебното заседание, когато страните поискат да се подготвят по новото обвинение.

(4) Когато съществено е изменена обстоятелствената част на обвинението, разпоредбите на чл. 279 не се прилагат за обяснения, дадени преди повдигане на новото обвинение.

(5) Когато на съдебното следствие прокурорът или частният обвинител установи, че се касае за престъпление, което се преследва по тѣжба на пострадалия, и наказателното производство е образувано преди изтичане на срока по чл. 83, ал. 3, прокурорът на основание чл. 48 или частният обвинител може да поиска съдът да се произнесе с присъдата и за престъплението, което се преследва по тѣжба на пострадалия.

(6) Когато наказателното производство е образувано по тѣжба на пострадалия и на съдебното следствие се установи съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, частният тѣжител може да повдигне ново обвинение, ако не е изтекъл срокът по чл. 83, ал. 3. В този случай съдът отлага съдебното заседание, ако подсъдимият или неговият защитник поискат да се подготвят по новото обвинение.

(7) Когато наказателното производство е образувано по тѣжба на пострадалия и на съдебното следствие се установи, че престъплението е от общ характер, съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на прокурора.

Прекратяване на съдебното производство и изпращане на делото на съответния прокурор

Чл. 288. Съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор:

1. когато е допуснато отстранимо съществено нарушение на процесуалните правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия или на неговия защитник, на пострадалия или неговите наследници или правоприменици;

2. когато на съдебното следствие се установи, че престъплението подлежи на разглеждане от по-горен съд или от военен съд.

Прекратяване на наказателното производство в съдебно заседание

Чл. 289. (1) Съдът прекратява наказателното производство в случаите на чл. 23, ал. 1, точки 2 - 10 и ал. 4.

(2) Когато основанията по чл. 23, ал. 1, т. 2 и 3 се разкрият в съдебно заседание и подсъдимият направи искане производството да продължи, съдът се произнася с присъда.

(3) Когато прекратява наказателното производство, съдът се произнася по веществените доказателства, отменя наложените на подсъдимия мерки за процесуална принуда, а мярката за обезпечаване на гражданския иск - ако основанието за нейното вземане е отпаднало.

(4) Определението подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и първа.

Спиране на наказателното производство в съдебно заседание

Чл. 290. Съдът спира наказателното производство в случаите на чл. 24 и 25.

(2) Определението подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора.

Раздел IV Съдебни прения

Ред на съдебните прения

Чл. 291. (1) След като приключи съдебното следствие, съдът пристъпва към изслушване на съдебните прения.

(2) Съдебните прения започват с реч на прокурора, съответно на частния тъжител. След това се дава последователно думата на частния обвинител и неговия повереник, на гражданския ищец и неговия повереник, на гражданския ответник и неговия повереник, на защитника и на подсъдимия.

Данни, на които може да става позоваване при съдебни прения

Чл. 292. Страните, които участват в съдебните прения, могат да се позовават само на доказателства, които са били събрани и проверени на съдебното следствие по реда, установен в този кодекс.

Заявление на прокурора, че не поддържа обвинението

Чл. 293. Заявлението на прокурора, че наказателното производство следва да се прекрати или да бъде постановена оправдателна присъда, не освобождава съда от задълженията му да се произнесе по вътрешно убеждение.

Възобновяване на съдебното следствие

Чл. 294. (1) Страните могат да искат извършването на нови съдебни следствени действия.

(2) Когато намери, че искането е основателно, съдът прекратява съдебните прения, възобновява съдебното следствие и след извършване на новите съдебни следствени действия отново пристъпва към изслушване на съдебните прения.

Право на реплика

Чл. 295. (1) Всяка страна има право да направи реплика по повод на твърденията и доводите на другите страни.

(2) Защитникът и подсъдимият имат право на последна реплика.

Забрана за ограничаване на съдебните прения по време

Чл. 296. (1) Съдът не може да ограничи по време съдебните прения.

(2) Председателят на състава може да прекъсне страните, само когато те явно се отклоняват по въпроси, които не се отнасят до делото.

Раздел V

Последна дума на подсъдимия

Осигуряване на подсъдимия на последна дума

Чл. 297. (1) След завършване на съдебните прения председателят дава на подсъдимия последна дума.

(2) Съдът е длъжен да осигури на подсъдимия пълна възможност да изрази в последната си дума своето окончателно отношение към обвинението.

(3) При последната дума подсъдимият не може да бъде подлаган на разпит.

Забрана за ограничаване на времето за последната дума

Чл. 298. (1) Съдът не може да ограничава времето за последната дума на подсъдимия.

(2) Председателят може да прекъсне подсъдимия само когато той явно се отклонява по въпроси, които не се отнасят до делото.

Възобновяване на съдебното следствие

Чл. 299. Ако при последната дума подсъдимият посочи нови данни, които имат значение по делото, съдът възобновява съдебното следствие и отново изслушва пренията на страните и последната дума на подсъдимия.

Раздел VI

Постановяване на присъдата

Оттегляне на съда на съвещание

Чл. 300. След като изслуша последната дума на подсъдимия, съдът се оттегля на тайно съвещание, за да постанови присъдата.

Въпроси, които съдът решава при постановяване на присъдата

Чл. 301. (1) При постановяване на присъдата съдът обсъжда и решава следните въпроси:

1. има ли извършено деяние, извършено ли е то от подсъдимия и извършено ли е виновно;
2. съставлява ли деянието престъпление и по кой наказателен закон;
3. подлежи ли подсъдимият на наказание, какво наказание да се определи, а в случаите на чл. 23-25 и 27 от Наказателния кодекс какво общо наказание да му се наложи;
4. налице ли са основанията за освобождаване от наказателна отговорност по чл. 61, ал. 1 и чл. 78а, ал. 1 от Наказателния кодекс.
5. да се освободи ли подсъдимият от изтърпяване на наказанието, какъв да бъде изпитателният срок при условно осъждане, а в случаите по ал. 64, ал. 1 от Наказателния кодекс - каква възпитателна мярка да се наложи;
6. какъв първоначален режим за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода да се определи;
7. на кого да се възложи възпитателната работа с подсъдимия в случаите на условно осъждане;
8. налице ли са условията по чл. 68 и 69 от Наказателния кодекс и какво наказание подсъдимият да изтърпи;
9. налице ли са условията на чл. 53 от Наказателния кодекс;
10. да се уважи ли гражданският иск и в какъв размер;
11. какво да стане с веществените доказателства;
12. на кого да се възложат разноските по делото.

(2) Когато подсъдимият е обвинен в няколко престъпления или няколко лица са участвали в извършването на едно или няколко престъпления, съдът обсъжда и решава въпросите по ал. 1 за всяко лице и за всяко престъпление поотделно.

(3) Когато е пропуснал да се произнесе по гражданския иск, съдът се произнася по него с допълнителна присъда в срока за обжалването.

Възобновяване на съдебното следствие

Чл. 302. Когато при съвещанието съдът намери, че обстоятелствата по делото не са достатъчно изяснени, той възобновява съдебното следствие.

Признаване на подсъдимия за виновен

Чл. 303. (1) Присъдата не може да почива на предположения.

(2) Съдът признава подсъдимия за виновен, когато обвинението е доказано по несъмнен начин.

Признаване на подсъдимия за невинен

Чл. 304. Съдът признава подсъдимия за невинен, когато не се установи, че деянието е извършено, че е извършено от подсъдимия или че е извършено от него виновно, както и когато деянието не съставлява престъпление.

Съдържание на присъдата

Чл. 305. (1) Присъдата се издава в името на народа.

(2) В уводната част на присъдата се посочват: датата на издаването ѝ; съдът, имената на членовете на състава, на съдебния секретар и на прокурора; делото, по което се издава присъдата; името на подсъдимия и наказателният закон, по който е повдигнато обвинението.

(3) В мотивите се посочва какви обстоятелства се считат за установени, въз основа на кои доказателствени материали и какви са правните съображения за

взетото решение. При противоречия на доказателствените материали се излагат съображения, защо едни от тях се приемат, а други се отхвърлят.

(4) В диспозитива се посочват данни за самоличността на подсъдимия и се излага решението на съда по въпросите, посочени в чл. 301. В него се посочва и съдът, пред който присъдата може да бъде обжалвана и в какъв срок.

(5) В случаите на чл. 23, ал. 1, т. 2 и 3 във връзка с чл. 289, ал. 2 съдът признава подсъдимия за виновен и прилага съответния закон за амнистията или правилата за давност; в случаите на чл. 61, ал. 2, предложение първо от Наказателния кодекс - признава подсъдимия за виновен, освобождава го от наказателна отговорност и му налага възпитателна мярка, в случаите по чл. 78а от Наказателния кодекс - признава подсъдимия за виновен, освобождава го от наказателна отговорност и му налага административно наказание.

(6) Оправдателната присъда не може да съдържа изрази, които поставят под съмнение невинността на оправдания.

Въпроси, по които съдът може да се произнесе и с определение

Чл. 306. (1) Съдът може да се произнесе и с определение по въпросите относно:

1. определяне на общо наказание на основание чл. 25, 27 и приложението на чл. 53 от Наказателния кодекс;
2. първоначалния режим на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, когато е пропуснал да направи това с присъдата;
3. дали са условията по чл. 68, 69, 69а и 70, ал. 7 от Наказателния кодекс и какво наказание следва да изтърпи подсъдимият;
4. веществените доказателства и разносните по делото;

(2) В случаите по ал. 1, т. 1-3 съдът се произнася в съдебно заседание с призоваване на осъдения.

Произнасяне по гражданския иск

Чл. 307. Съдът се произнася по гражданския иск и когато признае, че подсъдимият е невинен, наказателната отговорност е погасена или подсъдимият следва да бъде освободен от наказателна отговорност.

Срок за излагане на мотивите на присъдата

Чл. 308. Мотивите могат да бъдат изготвени и след обявяването на присъдата, но не по-късно от петнадесет дни.

Произнасяне по мярката за неотклонение и по мярката за обезпечаване на гражданския иск, на глобата и на конфискацията

Чл. 309. (1) След като постанови присъдата, съдът се произнася и по мярката за неотклонение.

(2) Когато подсъдимият е освободен от наказателна отговорност, осъден е условно, осъден е на наказание по-леко от лишаване от свобода или е оправдан, мярката за неотклонение се отменява или се заменява с най-леката, предвидена в закона. В този случай задържаният подсъдим се освобождава още в съдебната зала.

(3) Когато подсъдимият е оправдан, съдът се произнася и по мярката за обезпечаване на гражданския иск, на глобата и на конфискацията.

(4) Определението по ал.2 и 3 подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора.

Подписване и обявяване на присъдата

Чл. 310. (1) Присъдата се обявява от председателя, незабавно след като бъде подписана от всички членове на състава на съда.

(2) Когато изготвянето на мотивите е отложено, председателят обявява само диспозитива, подписан от всички членове на състава на съда. Подписването на мотивите от съдебните заседатели е задължително, когато присъдата е подписана при особено мнение.

(3) Особеното мнение се отбелязва при подписване на присъдата, съответно на диспозитива, и се излага в писмена форма в срока по чл. 308.

(4) Когато е наложено наказание лишаване от свобода на гражданин на друга държава, с която Република България има договор за трансфер на осъдени лица, съдът уведомява осъдения за възможността да изтърпи наложеното му наказание в държавата, чийто гражданин е.

Раздел VII

Протокол за съдебното заседание

Съдържание на протокола

Чл. 311. (1) В протокола за съдебното заседание освен данните по чл. 139, ал. 1 се посочват:

1. неявилиците се лица и причините за неявяването;
2. данни за личността на подсъдимия; датата, на която му е връчен препис от обвинителния акт или от тъжбата с разпореждането;
3. обясненията на подсъдимия, показанията на свидетелите и отговорите на вещите лица;
4. всички разпореждания на председателя и определения на съда;
5. прочетените документи и протоколи, както и използваните кинозаписи, звукозаписи или видеозаписи;
6. кратко съдържание на съдебните прения и на последната дума на подсъдимия;
7. обявяването на присъдата по съответния ред и разясненията на председателя относно реда и срока за нейното обжалване.

(2) Протоколът за съдебното заседание се подписва от председателя и от съдебния секретар.

(3) Съдът може да разпорежи изготвянето и на звукозапис и видеозапис на съдебното заседание при спазване разпоредбите на чл. 236-238.

Поправки и допълнения в протокола

Чл. 312. (1) Страните имат право в тридневен срок от датата на изготвянето на протокола да направят писмени искания за поправки и допълнения.

(2) Исканията се разглеждат от председателя, а при отказ на председателя да ги уважи - от състава на съда в разпоредително заседание.

Глава двадесет и първа ВЪЗВИВНО ПРОИЗВОДСТВО

Раздел I

Общи положения

Предмет на въззивната проверка

Чл. 313. Въззивната инстанция проверява правилността на невлязлата в сила присъда.

Предел на въззивната проверка

Чл. 314. Въззивната инстанция проверява изцяло правилността на присъдата, независимо от основанията, посочени от страните.

(2) Въззивната инстанция отменява или изменява присъдата и в необжалваната част, а също и по отношение на лицата, които не са подали жалба, ако има основания за това.

Доказателства, които се допускат във въззивната инстанция

Чл. 315. Във въззивната инстанция се допускат всички доказателства, които могат да бъдат събрани по предвидения в този кодекс ред.

Установяване на нови фактически положения

Чл. 316. Въззивният съд може да установява нови фактически положения.

Прилагане на правилата за първата инстанция

Чл. 317. Доколкото в тази глава няма особени правила, прилагат се правилата за производството пред първата инстанция.

Раздел II

Образуване на производство пред въззивната инстанция

Право на жалба или протест

Чл. 318. (1) Производството пред въззивната инстанция се образува по протест на прокурора или по жалба на страните.

(2) Прокурорът подава протест всякога, когато намери, че постановената присъда е неправилна. Той не може да подава протест срещу присъдата, ако тя е постановена в съгласие с направените от него искания.

(3) Подсъдимият може да обжалва присъдата във всичките ѝ части. Той може да я обжалва и само относно мотивите и основанията за оправдаването му.

(4) Частният тъжител и частният обвинител могат да обжалват присъдата, ако са накърнени техните права и законни интереси. Те не могат да обжалват присъдата, ако тя е постановена в съгласие с направените от тях искания.

(5) Гражданският ищец и гражданският ответник могат да обжалват присъдата само относно гражданския иск, ако са накърнени техните права и законни интереси.

(6) Жалби могат да подават и защитниците и поверениците.

Срок и ред за подаване на жалбата и протеста

Чл. 319. (1) Жалбата и протестът се подават в петнадесетдневен срок от обявяването на присъдата.

(2) Жалбата и протестът се подават чрез съда, който е постановил присъдата.

Форма и съдържание на жалбата и протеста

Чл. 320. (1) Жалбата и протестът са писмени. В тях се посочват: съдът, до който се подават; от кого се подават и какво искане се прави. В жалбата и протеста се посочват неизяснените обстоятелства и доказателствата, които следва да се съберат и проверят от въззивния съд.

(2) Жалбата и протестът се подписват от подателя.

(3) До даване ход на делото в съдебно заседание страните могат да правят допълнителни писмени изложения за допълване на доводите, посочени в жалбата и протеста.

(4) Към жалбата и протеста се прилагат преписи според броя на заинтересуваните страни.

(5) Когато по делото са привлечени да отговарят няколко подсъдими като съучастници, всеки от тях може да се присъедини към вече подадената жалба, като направи устно или писмено искане за това до даване ход на делото.

Съобщение за постъпила жалба или протест

Чл. 321. Съдът, чрез който е подадена жалбата или протестът, незабавно съобщава за това на заинтересуваните страни, като им изпраща преписи от тях.

Писмени възражения на страните

Чл. 322. Страните могат да подават писмени възражения срещу подадената жалба или протест до даване ход на делото пред въззивната инстанция.

Връщане на жалбата и протеста

Чл. 323. (1) Съдия от първоинстанционния съд връща жалбата и протеста, когато:

1. не отговарят на изискванията по чл. 320, ал. 1 и 2, ако в седемдневен срок от поканата пропускът или несъответствието не бъде отстранено;
2. не са подадени в срока по чл. 319;
3. не са подадени от лице, което има право на жалба или протест.

(2) Връщането на жалбата и протеста подлежи на обжалване по реда на тази глава.

Оттегляне на жалбата и протеста

Чл. 324. (1) Жалбата и протестът могат да бъдат оттеглени от жалбоподателя и от прокурора, който участва в заседанието на въззивната инстанция, до започване на съдебното следствие, а ако такова не се провежда - до започване на съдебните прения. Протестът може да бъде оттеглен и от прокурора, който го е подал, до образуване на производството пред въззивната инстанция.

(2) Защитникът не може да оттегли жалбата си без съгласието на подсъдимия, а поверениците - без съгласието на техните доверители.

Изпращане на делото на въззивната инстанция

Чл. 325. Делото, заедно с постъпилите жалби, протести и възражения, се изпраща на въззивната инстанция, след като изтече срокът по чл. 319.

Внасяне на делото в разпоредително заседание

Чл. 326. В случаите по чл. 324 съдията-докладчик внася делото в разпоредително заседание на въззивната инстанция.

Допускане на доказателства

Чл. 327. (1) Допускането на исканите доказателства се решава в разпоредително заседание.

(2) Съдът се произнася по необходимостта от разпит на подсъдимия.

(3) Свидетелите и вещите лица, разпитани в първоинстанционния съд, се допускат във въззивната инстанция, ако съдът приеме, че е необходим техният повторен разпит, или когато техните показания или заключения ще се отнасят до новооткрити обстоятелства.

(4) Нови свидетели и вещи лица се допускат, когато съдът счете, че техните показания или заключения ще имат значение за правилното решаване на делото.

(5) Страните могат да представят нови писмени и веществени доказателства до даване ход на делото.

Раздел III

Постановяване на решението

Призоваване

Чл. 328. Страните и другите лица, които следва да вземат участие във въззивното производство, се призовават по реда на чл. 183 - 187, освен ако датата за разглеждане на делото им е съобщена от първата инстанция.

Участие на страните в съдебно заседание

Чл. 329. (1) Участието на прокурора в съдебното заседание по делата от общ характер е задължително.

(2) Неявяването на другите страни без уважителни причини не е пречка за разглеждане на делото.

Действия по даване ход на делото

Чл. 330. След откриване на съдебното заседание съдът изслушва страните за даване ход на делото и се произнася по направените искания, бележки и възражения.

Доклад на съдията-докладчик

Чл. 331. (1) Жалбата и протестът се разглеждат в съдебно заседание.

(2) Разглеждането на делото започва с доклад на съдията-докладчик.

(3) В доклада се излага същността на присъдата и съдържанието на жалбите, протестите и възраженията, както и допуснатите доказателства.

Съдебно следствие, съдебни прения и последна дума на подсъдимия пред въззивната инстанция

Чл. 332. (1) При провеждане на съдебно следствие съдът може да използва всички способи за събиране и проверка на доказателствата.

(2) В съдебните прения се излагат съображения по постановената присъда и по съществото на обвинението по реда на чл. 291, ал. 2.

(3) След завършване на съдебните прения председателят дава на подсъдимия последна дума.

Правомощия на въззивния съд

Чл. 333. Въззивният съд може:

1. да отмени присъдата и да върне делото за ново разглеждане на прокурора или на първоинстанционния съд;
2. да отмени първоинстанционната присъда и да постанови нова присъда;
3. да измени първоинстанционната присъда;
4. да отмени присъдата и да прекрати наказателното производство в случаите по чл. 23, ал. 1, т. 3 - 8 и 10 и ал. 4, както и когато първоинстанционният съд не е упражнил правомощието си по чл. 412, ал. 4;
5. да спре наказателното производство в случаите по чл. 24;
6. да потвърди първоинстанционната присъда.

Отменяване на присъдата и връщане на делото за ново разглеждане

Чл. 334. (1) Въззивният съд отменява присъдата и връща делото за ново разглеждане на прокурора, когато:

1. на досъдебното производство е допуснато отстранимо съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия и неговия защитник;
2. се установи, че престъплението, за което е образувано производството по тъжба на частния тъжител, е от общ характер.

(2) Въззивният съд отменява присъдата и връща делото на първата инстанция в случаите по чл. 347, ал. 3, освен ако сам може да отстрани допуснатите нарушения или те са неотстраними при новото разглеждане на делото.

(3) Въззивният съд не може да отмени присъдата по ал. 1, т. 2 или да отмени оправдателната присъда по ал. 1 и 2, ако няма съответен протест от прокурора, съответна жалба от частния тъжител или частния обвинител.

Отменяване на присъдата и постановяване на нова присъда

Чл. 335. (1) Въззивният съд отменява присъдата и постановява нова присъда, когато се налага:

1. да приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление, ако е имало обвинение за това престъпление в първата инстанция;
2. да осъди оправдан подсъдим, ако е имало съответно обвинение в първата инстанция;
3. да оправдае подсъдим, осъден от първоинстанционния съд.

(2) Правомощията по ал. 1, т. 1 и 2 се упражняват, ако има съответен протест от прокурора, съответна жалба от частния тъжител или частния обвинител.

Изменяване на първоинстанционната присъда

Чл. 336. (1) Въззивният съд може:

1. да намали наказанието;
 2. да приложи закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление;
 3. да освободи подсъдимия от изтърпяване на наказанието съгласно чл. 64, ал. 1 или чл. 66 от Наказателния кодекс;
 4. да освободи подсъдимия от наказателна отговорност съгласно чл. 78 и 78а от Наказателния кодекс.
- (2) Когато има съответен протест от прокурора, съответна жалба от частния тъжител или частния обвинител, въззивният съд може:
1. да увеличи наказанието;
 2. да отмени освобождаването от изтърпяване на наказанието по чл. 64, ал. 1 или чл. 66 от Наказателния кодекс.
- (3) Въззивната инстанция може да се произнесе и само относно мотивите и основанията за оправдаването на подсъдимия или по гражданския иск.

Потвърждаване на присъдата

Чл. 337. Въззивният съд потвърждава присъдата, когато намери, че не са налице основания за нейното отменяване или изменяване.

Съдържание на решението на въззивната инстанция

Чл. 338. (1) В решението си въззивната инстанция посочва: по чия жалба или протест се е произнесла, основното съдържание на присъдата, жалбата и протеста, кратко съдържание на доводите, изложени от страните в съдебното заседание, и решението си по жалбата или протеста.

(2) Когато потвърди присъдата, въззивната инстанция посочва основанията, поради които не приема доводите, изложени в подкрепа на жалбата или протеста.

(3) Когато въззивната инстанция постановява нова присъда, прилагат се изискванията на чл. 305.

Срок за изготвяне и обявяване на решението

Чл. 339. (1) Решението на въззивната инстанция заедно с мотивите се изготвя не по-късно от тридесет дни от съдебното заседание, в което делото е обявено за решаване.

(2) Решението заедно с мотивите се обявява в съдебно заседание с призоваване на страните или им се съобщава писмено, че е изготвено.

Глава двадесет и втора ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД ВЪЗЗИВНАТА ИНСТАНЦИЯ ЗА ПРОВЕРКА НА ОПРЕДЕЛЕНИЯТА И НА РАЗПОРЕЖДЕНИЯТА

Актове, които подлежат на проверка

Чл. 340. (1) Определенията и разпорежданията, с които се прекратява наказателното преследване, и определенията по чл. 306, ал. 1, чл.431, чл.436 и чл.457, ал. 2 се проверяват по реда на глава двадесет и първа.

(2) Определенията по чл.256, ал.3, чл.270, ал.2 и 3, чл.290, чл.309, чл. 440, ал.1, чл.444, ал.2, чл.446, ал.2, чл.450, ал.3 и чл.452, ал.3, както и разпорежданията по чл.249, чл.256, ал.1, т.2 и 3, се проверяват по реда на тази глава.

(3) Всички останали определения и разпореждания не подлежат на проверка от въззивната инстанция отделно от присъдата.

Срок за подаване на частна жалба и частен протест и на възражения по тях

Чл. 341. (1) Частната жалба и частният протест срещу акт по чл. 340, ал. 2 се подават в седемдневен срок от постановяването му, а когато е постановен в разпоредително заседание - в седемдневен срок от връчване на преписа.

(2) За постъпилия частен протест се съобщава на подсъдимия, който в седемдневен срок от съобщението може да направи възражение.

Действие на частната жалба и частния протест

Чл. 342. Частната жалба и частният протест не спират производството по делото и изпълнението на определението, освен ако първата или въззивната инстанция постанови друго.

Отмяна на определението от съда, който го е постановил

Чл. 343. Съдът, който е постановил определението, може сам да го отмени или измени в разпоредително заседание. В противен случай съдът изпраща на въззивната инстанция делото заедно с постъпилата частна жалба или частен протест.

Ред за разглеждане на частната жалба и частния протест

Чл. 344. (1) Въззивната инстанция разглежда частната жалба и частния протест в разпоредително заседание, а когато намери за необходимо - в съдебно заседание с призоваване на страните.

(2) Когато отмени определението, въззивната инстанция решава въпросите по частната жалба и частния протест.

(3) Доколкото в тази глава няма особени правила, прилагат се правилата на производството по глава двадесет и първа.

Глава двадесет и трета КАСАЦИОННО ПРОИЗВОДСТВО

Предмет на касационното обжалване

Чл. 345. (1) По касационен ред могат да бъдат обжалвани:

1. присъдите и решенията на въззивния съд за престъпления от общ характер, за които законът предвижда лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, освен тези, с които е приложен чл. 78а от Наказателния кодекс, и тези по чл. 333, т. 1 и 5;

2. новите въззивни присъди по чл. 333, т. 2 за престъпления, за които законът предвижда наказание по-леко от лишаване от свобода, освен тези, с които е приложен чл. 78а от Наказателния кодекс;

3. решенията на въззивния съд за тежки престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия, освен тези по чл. 333, т. 1 и 5;

4. определенията на въззивния съд по чл. 306, ал.1, постановени в случаите на нова присъда,

5. определенията на въззивния съд, по силата на които се прекратява наказателното производство.

Предела на касационната проверка

Чл. 346. (1) Касационната инстанция проверява присъдата или решението само в обжалваната част и по отношение на обжалвалите лица по касационните доводи, изложени в жалбата и протеста.

(2) Касационната инстанция отменява или изменява присъдата или решението и по отношение на необжалвалите подсъдими, ако основанията за това са в тяхна полза.

Касационни основания

Чл. 347. (1) Присъдата и решението подлежат на отменяване или изменяване по касационен ред:

1. когато е нарушен законът;
2. когато е допуснато съществено нарушение на процесуални правила;
3. когато наложеното наказание е явно несправедливо.

(2) Нарушение на закона има, когато той е приложен неправилно или не е приложен закон, който е трябвало да бъде приложен.

(3) Нарушението на процесуални правила е съществено, когато:

1. е довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия или на другите страни, ако не е отстранено;

2. няма мотиви или протокол за съдебното заседание на първата или въззивната инстанция;

3. присъдата или решението са постановени от незаконен състав;

4. тайната на съвещанието е била нарушена по време на постановяване на присъдата или решението.

(4) Процесуално нарушение, което не може да бъде отстранено при новото разглеждане на делото, не съставлява основание за отменяване на присъдата.

(5) Наказанието е явно несправедливо, когато:

1. очевидно не съответства на обществената опасност на деянието и дееца, на смекчаващите и отегчаващите отговорността обстоятелства, както и на целите по чл. 36 от Наказателния кодекс;

2. неправилно е приложено или неправилно е отказано прилагането на условното осъждане.

Право на касационна жалба и протест

Чл. 348. (1) Производството пред касационната инстанция се образува по протест на прокурора или по жалба на другите страни.

(2) Прокурорът може да подава касационен протест както в интерес на обвинението, така и в интерес на подсъдимия.

(3) Останалите страни могат да подават касационна жалба, когато са нарушени техните права и законни интереси.

Срок и ред за подаване на касационната жалба и протеста

Чл. 349. (1) Жалбата и протестът срещу присъдата на въззивния съд се подават в сроковете по чл. 319, ал. 1

(2) Жалбата и протестът срещу решението на въззивния съд се подават в петнадесетдневен срок от обявяването му по реда на чл. 339, ал. 2.

(3) Жалбата и протестът се подават чрез съда, който е постановил обжалваната присъда или решение.

(4) Към жалбата и протеста се прилагат преписи според броя на заинтересуваните страни.

Съдържание на касационната жалба и протеста

Чл. 350. (1) В касационната жалба и в протеста се посочват: от кого се подава; присъдата, решението и частта, която се обжалва; в какво се състои касационното основание и данните, които го подкрепят; искането, което се прави.

(2) Жалбата и протестът се подписват от подателя.

(3) Възражение срещу подадена жалба и протест, както и допълнение към тях може да се направи писмено до даване ход на делото.

(4) Жалбата и протестът се връщат от съдия от въззивния съд, чрез който са подадени, когато:

1. не отговарят на изискванията по ал. 1 и 2, ако в дадения от съдия от въззивния съд срок пропускът или несъответствието не е отстранено;

2. не са подадени в срок или от лице, което има право на жалба или протест;

3. не подлежат на разглеждане по касационен ред.

(5) Връщането на жалбата и протеста подлежи на обжалване по реда на тази глава.

Оттегляне на касационната жалба и протеста

Чл. 351. Жалбата и протестът могат да се оттеглят от страните, които са ги подали, до даване ход на делото в съдебно заседание.

Ред за разглеждане на касационната жалба и протеста

Чл. 352. (1) Касационната жалба и протестът се разглеждат в съдебно заседание с призоваване на страните.

(2) Участието на прокурор е задължително.

(3) Неявяването на другите страни без уважителни причини не е пречка за разглеждане на делото. Делото се разглежда в отсъствие на страната, когато не е намерена на посочения от нея адрес.

(4) В доклада на съдията-докладчик се излагат обстоятелствата по делото, съдържанието на обжалваната присъда или решение и оплакванията срещу тях.

(5) Съдебно следствие не се провежда.

(6) Страните се изслушват по ред, установен от съда.

Правомощия на касационната инстанция при постановяване на решение

Чл. 353. (1) След разглеждане на подадената жалба и протест касационната инстанция може:

1. да остави в сила присъдата или решението;

2. да отмени присъдата или решението и да прекрати или спре наказателното производство в предвидените от закона случаи, а в случая по чл. 23, ал. 1, т. 1 - да оправдае подсъдимия;

3. да измени присъдата или решението;

4. да отмени присъдата или решението изцяло или отчасти и да върне делото за ново разглеждане.

(2) Касационната инстанция изменя присъдата, когато се налага:

1. да се намали наказанието;
2. да се приложи закон за еднакво или по-леко наказуемо престъпление;
3. да се приложи чл. 64, ал. 1 или чл. 66 от Наказателния кодекс;
4. да се приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление, което не изисква увеличаване на наказанието, ако е имало обвинение за това престъпление в първата инстанция.

5. да се уважи или отхвърли гражданският иск, когато е нарушен законът, или да се увеличи или намали присъденото обезщетение за неимуществени вреди.

(3) Касационната инстанция отменява присъдата изцяло или отчасти и връща делото за ново разглеждане, когато се налага:

1. да се увеличи наказанието;
2. да се отстранят допуснати съществени процесуални нарушения;
3. да се отстранят нарушения на материалния закон, допуснати при постановяване на оправдателната присъда.

(4) Решението на касационната инстанция се изготвя по правилата на чл. 338, ал. 1 и 2 и се обявява не по-късно от тридесет дни от съдебното заседание, в което делото е обявено за решаване. Това решение не подлежи на обжалване.

Задължителни указания на касационната инстанция и условия, при които може да се утежни положението на подсъдимия

Чл. 354. (1) При новото разглеждане на делото указанията на касационната инстанция са задължителни относно:

1. стадия, от който трябва да започне новото разглеждане на делото;
2. прилагането на закона, освен в случаите, когато се установят други фактически положения;
3. отстраняване на допуснатите съществени нарушения на процесуални правила.

(2) Съдът, на който делото е върнато за ново разглеждане, може да наложи по-тежко наказание или да приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление, когато присъдата е била отменена по протест на прокурора, жалба на частния тъжител или на частния обвинител поради искане за утежняване положението на подсъдимия.

(3) Съдът, на когото делото е върнато за ново разглеждане, може да осъди оправдания подсъдим, ако присъдата е била отменена по протест на прокурора, жалба на частния тъжител или на частния обвинител поради искане за осъждане.

Глава двадесет и четвърта ПРИВЕЖДАНЕ В ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ВЛЕЗЛИТЕ В СИЛА АКТОВЕ НА СЪДА

Актове на съда, които подлежат на изпълнение

Чл. 355. (1) Присъдите, решенията, определенията и разпорежданията се привеждат в изпълнение след влизането им в сила.

(2) Присъдите, решенията, определенията и разпорежданията влизат в сила:

1. от момента на постановяването им, когато не подлежат на проверка по жалба или протест;
2. от момента на постановяване на решението на касационната инстанция, когато жалбите и протестите са оставени без разглеждане или без уважение или присъдата е изменена.
3. от изтичане на срока за обжалването им, когато не е подадена жалба или протест.

Задължителна сила на актовете на съда

Чл. 356. (1) Влезлите в сила присъди, решения, определения и разпореждания са задължителни за всички учреждения, юридически лица, длъжностни лица и граждани.

(2) Влезлите в сила присъди и решения са задължителни за гражданския съд по въпросите:

1. извършено ли е деянието;
2. виновен ли е деецът;
3. наказуемо ли е деянието.

(3) Разпоредбите на ал.2 се прилагат и за актовете на районния съд по раздел V и VI на глава двадесет и седма.

Решение на съда във връзка с привеждане в изпълнение на присъдите и определенията

Чл. 357. (1) Съдът, който е постановил влязлата в сила присъда или определение, се произнася по:

1. всички затруднения и съмнения, свързани с тълкуването им;
2. замяната на пробацията с лишаване от свобода и отменяването на прилагането на чл. 66 от Наказателния кодекс;
3. освобождаване от изтърпяване на наказание, наложено за престъпление, което се преследва по тълба на пострадалия, когато преди започване на неговото изпълнение частният тължител е поискал това.

(2) Въпросите, посочени в ал. 1, се разглеждат в съдебно заседание с призоваване на осъдения, а в случаите по точка 3 - и на тължителя.

(3) Участието на прокурора е задължително.

Отлагане на изпълнението на наказанията

Чл. 358. Окрължният прокурор или районният прокурор с постановление може да отложи изпълнението на наказанието лишаване от свобода и пробация:

1. при тежко заболяване, което пречи да се изтърпи наказанието - до шест месеца. След изтичане на този срок изпълнението на наказанието може да бъде отлагано за същия срок въз основа на ново медицинско освидетелстване;
2. при бременност на осъдената или раждане - до шест месеца преди и една година след раждането;
3. когато поради особени обстоятелства като пожар, стихийно бедствие, тежка болест, смърт на единствения трудоспособен член от семейството и др. незабавното изпълнение на присъдата може да доведе до тежки последици за осъдения или за неговото семейство - до три месеца;
4. спрямо особено необходими специалисти в предприятия, учреждения или организации - до три месеца;

5. за завършване на текуща учебна година или започнатия курс за квалификация - до два месеца.

Действия по привеждане в изпълнение на присъдите и определенията

Чл. 359. (1) Препис от присъдата, с която подсъдимият е оправдан или освободен от наказателна отговорност или от изтърпяване на наказанието, както и препис от определението за прекратяване на наказателното производство се изпраща на съответните органи за връщане на изетите документи, ценности и други предмети, както и за снемане на полицейската регистрация. Когато е отменена мярка за обезпечаване, препис от присъдата или определението се изпраща на съответните органи.

(2) Препис от присъдата, с която подсъдимият е осъден да изтърпи съответно наказание, се изпраща на прокурора за изпълнение.

(3) Когато с присъдата е постановена конфискация на определени вещи или отнемане на вещи на основание чл. 53 от Наказателния кодекс, съдът изпраща препис от присъдата на Агенцията за държавни вземания за изпълнение. За изземването на отнетите и конфискувани вещи Агенцията за държавни вземания уведомява съда в седемдневен срок.

(4) Когато с присъдата е наложена глоба или са присъдени в полза на държавата обезщетения, съдебни разноски и такси, съдът издава изпълнителен лист и го изпраща на съответния орган за изпълнение.

(5) Когато условно осъденият по време на изпитателния срок не работи и не учи или престане да работи или да учи, препис от присъдата се изпраща и на съответния кмет на общината с оглед мерките по чл. 67, ал. 4 от Наказателния кодекс и на прокурора.

(6) Действията по ал. 1-5 се извършват в седемдневен срок от влизане на присъдата в сила.

Приспадане времето на задържането и лишаването от права

Чл. 360. Когато чл. 59 от Наказателния кодекс не е приложен от съда, той се прилага от прокурора с постановление.

Органи, които задържат осъдения

Чл. 361. Задържането на осъдения и отвеждането му по мястото за изпълнение на наказанието се извършва от службите на Министерството на правосъдието.

Глава двадесет и пета ВЪЗОБНОВЯВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА ПОРАДИ НОВООТКРИТИ ОБСТОЯТЕЛСТВА

Актове, които подлежат на проверка

Чл. 362. (1) На проверка по реда на този раздел подлежат влезлите в сила присъди и решения, както и определенията по чл. 242, ал. 5, т. 1 и 2, чл. 340, ал. 1 и чл. 424, ал. 7.

(2) Определенията на съда по чл.412, ал.4 подлежат на проверка по реда на този раздел на основание чл.365, ал.1, т.1-3, както и при допуснати съществени нарушения на процесуалните правила.

Срок за предложение

Чл. 363. (1) Предложение за възобновяване на наказателно дело, завършило с оправдателна присъда или с определение или разпореждане за прекратяване, както и предложение, с което се иска да се увеличи наказанието или да се приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление, може да се направи не по-късно от една година от влизането в сила на съответния акт по чл. 365, ал. 1, т. 5 и ал. 2 или от разкриването на новите обстоятелства.

(2) Наказателното дело може да бъде възобновено и след смъртта на осъдения.

Орган, който може да направи предложение, и действие на предложението

Чл. 364. (1) Предложение за възобновяване на наказателното дело може да направи окръжният, съответно военният прокурор по чл. 365, ал. 1, т. 1 - 3, а по т. 4-6 - главният прокурор.

(2) Предложението за възобновяване не спира изпълнението на присъдата, освен ако прокурорът постанови друго.

(3) Предложението за възобновяване на наказателното дело в случаите на чл. 365, ал. 1, т. 4 и 6 се прави служебно, като се спира изпълнението на присъдата.

Основание за възобновяване

Чл. 365. (1) Наказателното дело се възобновява, когато:

1. някои от доказателствата, върху които се основава присъдата, решението, определението или разпореждането, се окажат неистински;

2. съдия, съдебен заседател, прокурор, следовател, дознател е извършил престъпление във връзка с участието си в наказателното производство;

3. чрез разследване се разкрият обстоятелства или доказателства, които не са били известни на съда, постановил присъдата, решението, определението или разпореждането, и имат съществено значение за делото.

4. с решение на Европейския съд за защита на правата на човека е установено нарушение на Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, което има съществено значение за делото;

5. по присъди, решения и определения, непроверени по касационен ред по жалба или протест на страната, в чиито интерес се предлага отмяната, са допуснати съществени нарушения по чл. 347, ал. 1, т. 1 – 3;

6. е допусната екстрадиция в случай на задочно осъждане при дадена гаранция от българската държава за възобновяване на наказателното дело – за престъплението, за което екстрадицията е допусната.

(2) Обстоятелствата по т. 1 и 2 на предходната алинея се установяват с влязла в сила присъда, а когато не може да се постанови присъда - чрез разследване.

Възобновяване на наказателното дело по искане на задочно осъдения

Чл. 366. (1) В едногодишен срок от узнаване на влязлата в сила присъда задочно осъденият може да направи искане за възобновяване на наказателното

дело, ако не е знаел за наказателното преследване срещу него, включително и за постановената осъдителна присъда.

(2) Искането не спира изпълнението на присъдата, освен ако съдът постанови друго.

(3) Производството за възобновяване на наказателното дело се прекратява, ако задочно осъденият не се яви в съдебно заседание без уважителни причини.

(4) Когато задочно осъденият е задържан в изпълнение на влязлата в сила присъда и съдът възобнови наказателното производство, с решението си той се произнася и по мярката за неотклонение.

Съд, който разглежда предложението

Чл. 367. Предложението или искането за възобновяване се разглежда от Върховния касационен съд.

Правомощия на съда

Чл. 368. (1) Когато намери предложението или искането за възобновяване за основателно, съдът може:

1. да отмени присъдата, решението, определението или разпореждането и да върне делото за ново разглеждане, като посочи стадия, от който трябва да започне новото разглеждане на делото;

2. да отмени присъдата, решението или определението и да прекрати или да спре наказателното производство.

(2) В случаите на чл.366, ал.1 производството се възобновява и делото се връща в стадия, когато е започнало задочното производство.

Прилагане правилата за касационното производство

Чл. 369. Доколкото в този раздел няма особени правила, прилагат се правилата за касационното производство.

Глава двадесет и шеста ОСОБЕНИ ПРАВИЛА

Раздел I

Особени правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни

Досъдебно производство

Чл. 370. (1) По делата за престъпления, извършени от непълнолетни, досъдебното производство се провежда от определени разследващи органи със специална подготовка.

(2) В досъдебното производство по дела за престъпления, извършени от непълнолетни, при разпит на обвиняем се изготвят протокол, звукозапис и видеозапис по реда на чл. 236-238.

Мерки за неотклонение

Чл. 371. (1) Спрямо непълнолетни могат да се вземат следните мерки за неотклонение:

1. надзор на родителите или на попечителя;

2. надзор на администрацията на възпитателното заведение, в което непълнолетният е настанен;

3. надзор на инспектора при детска педагогическа стая или на член на местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните;

4. задържане под стража.

(2) Мярката за неотклонение задържане под стража се взема в изключителни случаи.

(3) Предаването на непълнолетни под надзор на лицата и на органите по ал. 1, точки 1-3 става срещу подписка, с която те се задължават да упражняват възпитателен надзор върху непълнолетния, да следят за поведението му и да осигурят явяването му пред разследващия орган и съда. При виновно неизпълнение на поетите задължения на тези лица може да се налага глоба до петстотин лева.

(4) В случаите на предварителното задържане или задържане под стража непълнолетните се настаняват в подходящи помещения отделно от пълнолетните, като незабавно се съобщава на техните родители или попечители и на директора на учебното заведение, когато задържаният е ученик.

Събиране на данни за личността на непълнолетния

Чл. 372. При разследването и съдебното следствие се събират данни за деня, месеца и годината на раждането на непълнолетния, за образованието, за средата и условията, при които е живял, и данни дали престъплението не се дължи на влияние на пълнолетни лица.

Участие на педагог или психолог при разпита на непълнолетните

Чл. 373. Когато е необходимо, при разпита на непълнолетния обвиняем участва педагог или психолог, който с разрешение на разследващия орган може да му поставя въпроси. Педагогът или психологът има право да се запознае с протокола за разпит и да направи бележки по точността и пълнотата на записаното в него.

Предявяване на разследването

Чл. 374. (1) За предявяване на разследването задължително се уведомяват и родителите или попечителите на непълнолетния обвиняем.

(2) Родителите или попечителят на непълнолетния обвиняем присъстват на предявяването, ако поискат това.

Състав на съда и препращане на делото на друг съд

Чл. 375. (1) В случаите по чл.26, ал.1, т.1 и 2 делата срещу непълнолетни като първа инстанция се разглеждат в състав от един съдия и двамата заседатели, а в случаите по чл.26, ал.1, т.3 - от двама съдии и трима съдебни заседатели.

(2) Съдебните заседатели трябва да бъдат учители или възпитатели.

(3) Когато непълнолетният е военнослужещ, делото се разглежда по реда на раздел II от тази глава.

Съдебно заседание

Чл. 376. (1) Съдебното заседание по дела срещу непълнолетни се води при закрити врати, освен ако съдът намери, че е в обществен интерес делото да се разгледа в публично заседание.

(2) По преценка на съда в съдебното заседание могат да бъдат поканени инспектори при детска педагогическа стая, представители на учебното заведение, в което учи непълнолетният.

Лица, които участват при разглеждането на делата

Чл. 377. (1) При разглеждането на дела срещу непълнолетни задължително се призовават техните родители или попечители. Те имат право да участват в събирането и проверката на доказателствените материали и да правят искания, бележки и възражения.

(2) Неявяването на родителите или попечителя не е пречка за разглеждане на делото, освен ако съдът намери участието им за необходимо.

(3) По дела срещу непълнолетни участието на прокурор е задължително.

(4) Ако участието на наблюдаващия прокурор при разглеждане на делото в съдебното заседание е невъзможно по обективни причини, той може да бъде заменен от друг прокурор.

(5) По тези дела не участва частен обвинител.

Временно отстраняване на непълнолетния от съдебната зала

Чл. 378. Когато е необходимо да се изяснят факти, които могат да повлияят отрицателно върху непълнолетния подсъдим, съдът може да го отстрани временно от съдебната зала, след като изслуша защитата, родителите или попечителя и прокурора.

Разглеждане по общия ред на дела за престъпления, извършени от непълнолетни

Чл. 379. (1) Когато обвинението е повдигнато срещу пълнолетен за престъпление, извършено от него, преди да навърши пълнолетие, делото се разглежда по общия ред.

(2) Когато престъплението е извършено от непълнолетен в съучастие с пълнолетен, обвиненията не се разделят и производството се разглежда по общия ред.

Привеждане на присъдата в изпълнение

Чл. 380. (1) Когато отложи изпълнението на наказанието спрямо непълнолетния, съдът уведомява съответната местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните за организиране на необходимите възпитателни грижи.

(2) Когато съдът определи възпитателната мярка, изпраща препис от присъдата на съответната местна комисия.

(3) Предложението на прокурора или на местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетните по чл. 64, ал. 2 от Наказателния кодекс за заменяне на настаняването във възпитателно училище-интернат с друга възпитателна мярка след постановяване на присъдата се разглежда в съдебно заседание с призоваване на непълнолетния и неговия защитник.

Особени правила за разглеждане на дела, подсъдни на военните съдилища

Дела, подсъдни на военните съдилища

Чл. 381. На военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от:

1. военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България;
2. генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;
3. резервистите при участие в учебно-мобилизационни мероприятия или при изпълнение на активна служба в постоянния резерв;
4. сътрудниците на органите от ведомствата по точки 1 и 2 при или по повод изпълнение на възложените им задачи;
5. гражданските лица на служба в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Министерството на вътрешните работи, в Националната служба за охрана и в Националната разузнавателна служба при или по повод изпълнение на службата им или в района на местоработата им.

Подсъдност пред въззивната и касационната инстанция

Чл. 382. Делата, решени от военните съдилища, се разглеждат като въззивна инстанция от Военно-апелативния съд, а като касационна инстанция - от Върховния касационен съд, който разглежда и предложенията за възобновяване на наказателните дела на военните съдилища.

Спорове за подсъдност

Чл. 383. Спорове за подсъдност между първоинстанционните военни съдилища се решават от Военно-апелативния съд.

Органи на военното досъдебно производство

Чл. 384. (1) Органи на военното досъдебно производство са военният прокурор и военните разследващи органи.

(2) Военни разследващи органи са военните следователи и военните дознатели .

(3) Военни дознатели са определените със заповед на министъра на отбраната служители на служба “Сигурност – военна полиция и военно контраразузнаване”, както и служители на служба “Военна информация” - за провеждане на досъдебно производство спрямо военнослужещите и гражданските лица от тази служба.

Правомощия на органите на военната полиция

Чл. 385. Органите на военната полиция имат правомощията на съответните органи на Министерството на вътрешните работи по чл. 201, ал.2, т.7, чл. 217, ал.2, чл.219, чл.222, чл. 234, ал. 1 и чл. 399, ал. 1, т. 3.

Мерки за неотклонение

Чл. 386. (1) Спрямо военнослужещите на наборна военна служба или спрямо лице по чл. 381, т. 3 се взема една от следните мерки за неотклонение:

1. поставяне под най-близко наблюдение в частта;
2. задържане под стража в казармено помещение или в общите места за лишаване от свобода.

(2) Спрямо кадровите военнослужещи и гражданските лица в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната се взема една от мерките за неотклонение по чл. 59.

Ред за вземане на мерки за процесуална принуда във военното досъдебно производство

Чл. 387. (1) Мерките за процесуална принуда се вземат по реда на раздел II на глава седма, освен временното отстраняване от длъжност по чл. 388.

(2) Поставянето под най-близко наблюдение в частта, подписката и гаранцията се вземат от разследващия орган или от съответния военен прокурор.

(3) За задържане под стража на офицери и граждански лица се съобщава незабавно на съответния министър.

Временно отстраняване от длъжност

Чл. 388. (1) Когато спрямо обвиняемия бъде взета мярка за неотклонение задържане под стража или домашен арест, той се отстранява временно от длъжност, докато тези мерки за неотклонение бъдат отменени или заменени с по-леки.

(2) Когато взетата мярка за неотклонение е по-лека от посочените в ал. 1, обвиняемият може да бъде временно отстранен от длъжност с определение на военния съд по мотивирано искане на началника, на военния прокурор или на военния разследващ орган.

Съдействие за изпълнение на взетата мярка за неотклонение

Чл. 389. За взетата мярка за неотклонение по чл. 386 разследващият орган или прокурорът уведомява съответния началник, който е длъжен да съдейства за нейното изпълнение.

Разпределение на делата във военното досъдебно производство между разследващите органи

Чл. 390. (1) Разследването се провежда от военни следователи по дела за престъпления:

1. посочени в чл. 199, ал. 1;
2. извършени от офицери.

(2) Извън случаите по ал.1 разследването се извършва от военни дознатели.

(3) За образуваното досъдебно производство незабавно се съобщава на съответния началник.

Приемане на действия по разследване, извършени от невоенен орган

Чл. 391. Военният разследващ орган може да приеме всички или част от действията по разследването на невоенен орган като свои, но е длъжен да повдигне обвинението и да го предяви незабавно, да разпита обвиняемия и да му предяви разследването.

Оглед и освидетелстване

Чл. 392. Оглед и освидетелстване в района на поделението или обекта се извършват в присъствието на най-близко намиращия се командир или началник или упълномощено от него лице. В този случай за поемни лица се поканват военнослужещи.

Разделяне на дела

Чл. 393. (1) Когато са извършени няколко престъпления и за най-тежкото от тях е направено разследване, а за разследването на по-леките е необходимо продължително време, военният разследващ орган приключва разследването за най-тежкото престъпление и изпраща делото на военния прокурор, като продължава по-леките престъпления в отделно дело.

(2) Ал.1 се прилага и когато престъплението е извършено от няколко лица. В този случай разследването се разделя, ако това не затруднява разкриването на обективната истина.

Обжалване на действията на военния разследващ орган

Чл. 394. Действията на военния разследващ орган могат да се обжалват пред военния прокурор по реда на чл. 206-207.

Орган, пред който се обжалват постановленията на военния прокурор

Чл. 395. Постановленията на военния прокурор се обжалват пред съответния военно-окръжен прокурор, а неговите постановления - пред Военно-апелативна прокуратура.

Ограничаване на публичността на съдебното заседание

Чл. 396. (1) Съдът може да поиска от защитниците и поверениците, от свидетелите и от други присъстващи в съдебната зала да дадат обещание, че няма да разгласяват обстоятелствата, които ще бъдат изнесени в съдебното заседание.

(2) При разглеждане на дела срещу офицери в съдебната зала не се допускат като слушатели сержанти и войници.

Осигуряване на изпълнението на присъдите

Чл. 397. Изпълнението на присъдите срещу лица от офицерския, сержантския и войнишкия състав, които не са уволнени, се подпомага от съответния командир или началник.

Прилагане на общите правила

Чл. 398. Доколкото в този раздел няма особени правила, прилагат се общите правила и правилата по част пета.

Част пета
ОСОБЕНИ ПРОИЗВОДСТВА И ПРОИЗВОДСТВА ВЪВ ВРЪЗКА С
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА. СПЕЦИАЛНИ ПРОИЗВОДСТВА

Глава двадесет и седма
ОСОБЕНИ ПРОИЗВОДСТВА

Раздел I
Бързо производство

Дела, по които се провежда бързо производство

Чл. 399. (1) Бързо производство се провежда, когато:

1. лицето е заварено при извършване на престъплението или е заловено непосредствено след извършването му;
 2. върху тялото или дрехите на лицето има явни следи от престъплението;
 3. лицето се е явило лично пред съответните органи на Министерството на вътрешните работи, разследващия орган или прокурора с признание за извършеното престъпление;
 4. очевидец посочи лицето, извършило престъплението.
- (2) Разследващият орган е длъжен незабавно да уведоми прокурора.
- (3) Разследващият орган привлича лицето като обвиняем по реда на чл.223 и приключва разследването в срок до седем дни от установяване на съответното основание по ал.1.

Действия на прокурора

Чл.400. (1) Наблюдаващият прокурор се произнася в тридневен срок от приключване на разследването, като:

1. прекратява наказателното производство на основание чл.23, ал.1;
 2. спира наказателното производство при условията на чл.24 и 25;
 3. повдига обвинение с обвинителен акт и внася делото за разглеждане в съда;
 4. внася делото с постановление за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по реда на раздел V на тази глава или с предложение за споразумение за решаване на делото по реда на раздел VI на тази глава.
 5. постановява допълнително разследване за събиране на нови доказателства или за отстраняване на допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, като определя срок не по-дълъг от седем дни.
- (2) Когато случаят представлява фактическа и правна сложност, прокурорът постановява разследването да се извърши по общия ред.
- (3) В случаите на ал.1, т.5 прокурорът може и сам да извърши допълнителните действия по разследването в най-кратък срок, но не по-късно от седем дни.

Действия на съдията-докладчик

Чл.401. (1) В случаите по чл. 400, ал.1, т.3 съдията-докладчик:

1. прекратява наказателното производство в случаите и по реда на чл. 248;
2. спира наказателното производство в случаите и по реда на чл. 249;
- 3 прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора, когато е допуснато отстранимо съществено нарушение на процесуалните правила;
4. насрочва делото за разглеждане в седемдневен срок от постъпването му.

(2) В случаите на ал.1, т.4 съдията-докладчик разпорежда на органа на досъдебното производство да връчи незабавно препис от обвинителния акт на подсъдимия и да осигури явяването му, както и явяването на свидетелите и вещите лица в съдебно заседание.

(3) В тридневен срок от връчването на препис от обвинителния акт подсъдимият има право да даде отговор, в който да изложи възраженията си и да направи нови искания.

Разглеждане на делото в първата инстанция

Чл. 402. (1) Съдът разглежда делото и произнася присъдата заедно с мотивите, а когато делото представлява правна сложност, мотивите могат да бъдат изготвени и след обявяването на присъдата, но не по-късно от седем дни.

(2) В това производство не се допуска граждански иск.

Срок за подаване на жалбата и протеста

Чл. 403. В случаите по чл. 402 жалбата и протестът се подават в седемдневен срок от обявяването на присъдата, а когато изготвянето на мотивите е отложено - в петнадесетдневен срок.

Прилагане на общите правила

Чл. 404. Доколкото за производството по този раздел няма особени правила, прилагат се общите правила.

Раздел II

Незабавно съдебно производство

Действия на разследващия орган

Чл. 405. (1) Незабавно съдебно производство се провежда, когато лицето е заварено при извършване на престъплението или е заловено непосредствено след извършването му и е посочено от очевидец като извършител на престъплението.

(2) Разследващият орган е длъжен незабавно да уведоми прокурора.

(3) Разследващият орган извършва неотложните действия по разследването, незабавно привлича лицето като обвиняем по реда на чл. 223, разпитва очевидеца и приключва разследването в срок до три дни от установяване на основанията по ал.1.

Действия на прокурора

Чл. 406. (1) Прокурорът се произнася незабавно, като:

1. прекратява наказателното производство на основание чл.23, ал.1;
 2. спира наказателното производство при условията на чл.24 и 25;
 3. повдига обвинение с обвинителен акт и внася делото за разглеждане в съда;

4. внася делото с постановление за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по реда на раздел V на тази глава или с предложение за споразумение за решаване на делото по реда на раздел VI на тази глава.

5. постановява допълнително разследване за събиране на нови доказателства или за отстраняване на допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, като определя срок не по-дълъг от пет дни.

(2) Когато случаят представлява фактическа и правна сложност, прокурорът постановява разследването да се извърши по общия ред.

(3) В случаите на ал. 1, т. 5 прокурорът може и сам да извърши допълнителните действия по разследването в най-кратък срок, но не по-дълъг от пет дни.

Внасяне на делото в съда

Чл. 407. В случаите на чл. 406, ал. 1, т. 3 прокурорът незабавно съставя обвинителен акт, връчва го на обвиняемия и на неговия защитник и внася делото за разглеждане в съда.

Разглеждане на делото в първата инстанция

Чл. 408. (1) Когато не са налице основанията по чл.401 ал.1, т.1-3, съдът разглежда делото в деня на постъпването му. Прокурорът осигурява явяването на подсъдимия, на свидетелите и вещите лица, както и уведомяването на защитника за съдебното заседание.

(2) Съдът разглежда делото и постановява присъдата заедно с мотивите, а когато делото представлява правна сложност, мотивите могат да бъдат изготвени и след обявяването на присъдата, но не по-късно от седем дни.

(3) В това производство не се допуска граждански иск.

Срок за подаване на жалбата и протеста

Чл. 409. В случаите по чл. 408 жалбата и протестът се подават в седемдневен срок от обявяването на присъдата, а когато изготвянето на мотивите е отложено - в петнадесетдневен срок.

Прилагане на общите правила

Чл. 410. Доколкото за производството по този раздел няма особени правила, прилагат се общите правила.

Раздел III

Разглеждане на делото в съда по искане на обвиняемия или пострадалия

Искане на обвиняемия или пострадалия до съда

Чл. 411. (1) Ако в досъдебното производство от привличането на определено лице като обвиняем за тежко престъпление са изтекли повече от две

години и повече от една година в останалите случаи, обвиняемият или пострадалият може да поиска делото да бъде разгледано от съда.

(2) В случаите на ал. 1 обвиняемият или пострадалият подава молба до съответния първоинстанционен съд, който незабавно изисква делото.

Разглеждане на делото

Чл. 412. (1) Съдът се произнася по молбата еднолично в седемдневен срок и когато установи основанията по чл.411, ал. 1, връща делото на прокурора, като му дава възможност в двумесечен срок да го внесе за разглеждане в съда с обвинителен акт, с предложение за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание или със споразумение за решаване на делото, или да прекрати наказателното производство.

(2) Ако до изтичане на двумесечния срок прокурорът не осъществи правомощията си по ал. 1, или съдът не одобри споразумението за решаване на делото, съдът изисква делото и прекратява наказателното производство еднолично в закрито заседание с определение. След постановяване на определението наказателното производство продължава по отношение на съучастниците, както и по отношение на другите престъпления, за които лицето е привлечено като обвиняем.

(3) Когато прокурорът осъществи правомощията си по ал. 1, но на досъдебното производство са допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, съдът еднолично в закрито заседание прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора за отстраняване на нарушенията и внасяне на делото в съда в едномесечен срок.

(4) Ако в срока по ал. 3 прокурорът не внесе делото за разглеждане в съда или съществените нарушения на процесуалните правила не са отстранени, или са допуснати нови, съдът еднолично в закрито заседание прекратява наказателното производство с определение.

(5) Актовете на съда по ал.2 и 4 са окончателни.

Раздел IV

Съкратено съдебно следствие пред първата инстанция

Решение за предварително изслушване на страните

Чл. 413. (1) Решение за предварително изслушване на страните се взема от съда служебно или по искане на подсъдимия.

(2) Съдът разпорежда предварително изслушване на страните без призоваване на свидетелите и вещите лица.

Въпроси, които се решават при предварителното изслушване на страните

Чл. 414. При предварителното изслушване на страните:

1. подсъдимият и неговият защитник, гражданският ищец, частният обвинител и техните повереници могат да дадат съгласие да не се провежда разпит на всички или на някои свидетели и вещи лица, а при постановяване на присъдата непосредствено да се ползва съдържанието на съответните протоколи и експертни заключения от досъдебното производство;

2. подсъдимият може да признае изцяло фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт, като се съгласи да не се събират доказателства за тези факти.

Ред за провеждане на предварително изслушване на страните

Чл. 415. (1) Съдът разяснява на подсъдимия, че съгласието му да не се провежда разпит на свидетели и вещи лица по чл. 414, т. 1, направеното от него самопризнание и съгласието му да не се събират доказателства за фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт по чл. 414, т. 2, ще се ползват при постановяване на присъдата.

(2) Съдът назначава на подсъдимия защитник, ако няма такъв.

(3) В случаите по чл. 414, т. 1 съдът с определение одобрява изразеното съгласие, ако съответните действия по разследването са извършени при условията и по реда, предвидени в този кодекс.

(4) В случаите по чл. 414, т. 2, когато установи, че самопризнанието се подкрепя от събраните в досъдебното производство доказателства, съдът с определение обявява, че при постановяване на присъдата ще ползва самопризнанието, без да събира доказателства за фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт.

Последици от предварителното изслушване на страните

Чл. 416. (1) В случаите по чл.415, ал. 3 при провеждане на съдебното следствие от първата инстанция не се извършва разпит на свидетелите и вещите лица, за които се отнася одобреното от съда съгласие, като съответните протоколи за разпит и експертни заключения се прочитат по реда на чл.283.

(2) В случаите по чл.415, ал. 4 при провеждане на съдебното следствие не се извършва разпит на подсъдимия, на свидетелите и вещите лица за фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт, като съдът, ако постанови осъдителна присъда, определя наказанието при условията на чл.55 от Наказателния кодекс и без да са налице многобройни или изключителни смекчаващи отговорността обстоятелства.

(3) В случаите по чл.415, ал.4 съдът в мотивите на присъдата приема за установени обстоятелствата, изложени в обвинителния акт, като се позовава на направеното самопризнание и на доказателствата, събрани в досъдебното производство, които го подкрепят.

Раздел V

Освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание

Предложение на прокурора за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание

Чл. 417. Когато прокурорът установи, че са налице основанията на чл. 78а от Наказателния кодекс, той внася делото в съответния първоинстанционен съд с мотивирано постановление, с което прави предложение за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание.

Насрочване на делото за разглеждане

Чл. 418. (1) Когато намери, че са налице условията за разглеждане на делото, съдът го насрочва в едномесечен срок.

(2) Препис от постановлението се изпраща на обвиняемия, който може в седемдневен срок от връчването му да даде отговор, като изложи възраженията си и направи нови искания

(3) В това производство не се допуска граждански иск.

Прекратяване на съдебното производство и връщане на делото на прокурора

Чл. 419. Когато не са налице основанията на чл. 78а от Наказателния кодекс, съдът прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора.

Разглеждане на делото от първоинстанционния съд

Чл. 420. (1) Съдът разглежда делото еднолично в открито съдебно заседание, за което се призовават прокурорът и обвиняемият. Неявяването на страните, които са редовно призовани, не е пречка за разглеждане на делото.

(2) При разглеждане на делото могат да се преценяват събраните в наказателното производство доказателства и да се събират нови доказателства.

(3) Съдът разглежда делото в рамките на фактическите положения, посочени в постановлението. Когато установи нови фактически положения, съдът прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора.

(4) Съдът постановява решение, с което:

1. освобождава обвиняемия от наказателна отговорност и му налага административно наказание;

2. оправдава обвиняемия;

3. прекратява наказателното производство в предвидените от закона случаи.

(5) Решението на съда подлежи на обжалване и протест по реда на глава двадесет и първа.

Прилагане разпоредбите на Закона за административните нарушения и наказания

Чл. 421. При решаване на делото се прилагат и разпоредбите на чл. 17-21 от Закона за административните нарушения и наказания.

Възобновяване на делото

Чл. 422. Предложението за възобновяване на делото по този раздел се разглежда по реда и в сроковете, определени в Закона за административните нарушения и наказания.

Раздел VI

Решаване на делото със споразумение

Споразумение за решаване на делото в досъдебното производство

Чл. 423. (1) След приключване на разследването по предложение на прокурора или на защитника може да бъде изготвено споразумение между тях за решаване на делото. Когато обвиняемият не е упълномощил защитник, по искане

на прокурора съдия от съответния първоинстанционен съд му назначава защитник, с когото прокурорът обсъжда споразумението.

(2) Споразумение не се допуска за тежки умишлени престъпления по глава първа; по раздел IV на глава осма; по раздел V на глава единадесета, по глава дванадесета, по раздел VI и VII на глава тринадесета и по глава четиринадесета от особената част на Наказателния кодекс.

(3) Когато с престъплението са причинени имуществени вреди, споразумението се допуска след тяхното възстановяване или обезпечаване.

(4) Споразумение за престъпления, за които в Особената част на Наказателния кодекс наред с наказанието лишаване от свобода е предвидено наказание конфискация на имущество, се допуска, само ако обвиняемият е внесъл или обезпечил внасянето на парична сума в държавен фонд за обезщетяване на жертвите от престъпна дейност, предоставяно по реда на специален закон.

(5) Със споразумението може да се определи наказание при условията на чл. 55 от Наказателния кодекс и без да са налице изключителни или многобройни смекчаващи отговорността обстоятелства.

(6) Споразумението се изготвя в писмена форма и съдържа съгласие по следните въпроси:

1. има ли извършено деяние, извършено ли е то от обвиняемия и извършено ли е виновно, съставлява ли деянието престъпление и по кой наказателен закон;

2. какъв да бъде видът и размерът на наказанието;

3. какъв да бъде първоначалният режим на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, когато не се прилага чл. 66 от Наказателния кодекс;

4. на кого да се възложи възпитателната работа в случаите на условно осъждане;

5. каква възпитателна мярка да се наложи на непълнолетния обвиняем в случаите по чл. 64, ал. 1 от Наказателния кодекс;

6. какво да стане с веществените доказателства, когато не са необходими за нуждите на наказателното производство по отношение на други лица или други престъпления, и на кого да се възложат разноските по делото;

(7) Споразумението се подписва от прокурора и защитника. Обвиняемият подписва споразумението, ако е съгласен с него, след като декларира, че се отказва от съдебно разглеждане на делото по общия ред.

(8) Когато производството е срещу няколко лица или за няколко престъпления, споразумение може да бъде постигнато за някои от лицата или за някои от престъпленията.

(9) Ако с едно деяние обвиняемият е извършил няколко престъпления или ако един обвиняем е извършил няколко отделни престъпления, със споразумението се прилага чл. 23 и 25 от Наказателния кодекс.

Произнасяне по споразумението от съда

Чл. 424. (1) Споразумението се внася от прокурора в съответния първоинстанционен съд незабавно след изготвянето му заедно с делото.

(2) Съдът насрочва делото в седемдневен срок от постъпването му и го разглежда еднолично.

(3) В съдебното заседание участват прокурорът, защитникът и обвиняемият.

(4) Съдът запитва обвиняемия разбира ли обвинението, признава ли се за виновен, разбира ли последиците от споразумението, съгласен ли е с тях и доброволно ли е подписал споразумението.

(5) Съдът може да предлага промени в споразумението, които се обсъждат с прокурора и защитника. Последен се изслушва обвиняемият.

(6) В съдебния протокол се вписва съдържанието на окончателното споразумение, което се подписва от прокурора, защитника и обвиняемия.

(7) Съдът одобрява споразумението, когато не противоречи на закона и морала.

(8) Когато съдът не одобри споразумението, тъй връща делото на прокурора. В този случай самопризнанието на обвиняемия, направено по реда на ал. 4, няма доказателствена стойност.

(9) Определението на съда е окончателно.

(10) За определението по ал.7 се съобщава на пострадалия с указание, че може да предяви граждански иск за неимуществени вреди пред гражданския съд.

Последици от решаване на делото със споразумение

Чл. 425. (1) Одобрено от съда споразумение за решаване на делото има последиците на влязла в сила присъда.

(2) Когато споразумението е за деяние, извършено при условията на чл. 68, ал. 1 от Наказателния кодекс, съдът се произнася и относно изтърпяването на отложеното наказание по реда на чл. 306, ал. 1, т. 3.

(3) Когато споразумението е за деяние, извършено при условията на чл. 68, ал. 2 от Наказателния кодекс, отложеното наказание не се изтърпява.

Споразумение за решаване на делото в съдебното производство

Чл. 426. (1) При условията и по реда на този раздел първоинстанционният съд може да одобри споразумение за решаване на делото, постигнато след образуване на съдебното производство, но преди приключване на съдебното следствие.

(2) Съдът назначава защитник на подсъдимия, когато той сам не е упълномощил.

(3) В този случай споразумението се одобрява само след съгласието на всички страни.

Раздел VII

Прилагане на принудителни медицински мерки

Предложение за прилагане на принудителни медицински мерки

Чл. 427. (1) Предложение за прилагане на принудителни медицински мерки по чл. 89 и следващите от Наказателния кодекс прави районният прокурор, а в случаите на прекъсване на изпълнението на наказанието лишаване от свобода - окръжният прокурор.

(2) Преди да направи предложението, прокурорът назначава експертиза и възлага на разследващ орган да изясни поведението на лицето преди и след извършване на деянието и представлява ли това лице опасност за обществото.

Съд, който разглежда предложението

Чл. 428. Предложението за прилагане на принудителни медицински мерки се разглежда от районния съд по местоживеенето на лицето, а в случаите на прекъсване на изпълнението на наказанието лишаване от свобода - от окръжния съд по местоизтърпяване на наказанието.

Разпоредително заседание

Чл. 429. (1) След образуване на делото се определя съдия-докладчик.

(2) Съдията-докладчик преценява дали са всички условия за разглеждане на делото и насрочва съдебно заседание в тридневен срок от постъпване на предложението.

Съдебно заседание

Чл. 430. (1) За съдебното заседание се призовават чрез прокурора лицето, спрямо което се иска прилагането на принудителни медицински мерки, неговите родители, настойникът или попечителят му и пострадалият.

(2) Участието на прокурор, както и на защитник на лицето, спрямо което се иска прилагането на принудителни медицински мерки, е задължително.

(3) Присъствието на лицето, спрямо което се иска прилагане на принудителни медицински мерки, не е задължително, когато неговото здравословно състояние е пречка за това.

(4) Във всички случаи съдът изслушва заключението на вещо лице-психиатър.

Определение на съда

Чл. 431. (1) Съдът се произнася еднолично с определение.

(2) Срещу определението на съда лицата по чл. 430, ал. 1 и 2 могат да подават жалби или протест в седемдневен срок от постановяването му, които се разглеждат по реда на глава двадесет и първа.

(3) Ако отмени определението, въззивната инстанция решава делото.

Продължаване, заменяване или прекратяване на принудителните медицински мерки

Чл. 432. (1) След изтичане на шест месеца от настаняването на принудително лечение съдът служебно се произнася за продължаване, заменяване или прекратяване на принудителното лечение.

(2) Преди изтичане на шестмесечния срок от настаняването на принудително лечение, както и в случаите по чл. 89, буква "а" от Наказателния кодекс съдът може да замени или да прекрати принудителното лечение по предложение на прокурора.

(3) Съдът се произнася по продължаването, заменяването или прекратяването на принудителните медицински мерки в съдебно заседание, след като вземе мнението на съответното лечебно заведение и заключението на вещо лице-психиатър.

Раздел VIII Реабилитация

Съд, който може да постанови реабилитация

Чл. 433. (1) Реабилитация може да постанови съдът, който е постановил присъдата като първа инстанция.

(2) Когато лицето е осъдено с няколко присъди от различни съдилища, компетентен е съдът, който е наложил най-тежкото наказание, а когато наказанията са еднакво тежки - съдът, който е постановил последната присъда.

Молба за реабилитация

Чл. 434. (1) Производството за реабилитация започва по писмена молба на осъдения.

(2) Към молбата за реабилитация се прилагат:

1. препис от присъдата, а когато делото е унищожено - препис от бюлетина за съдимост;

2. доказателства, че са налице условията по чл. 87 от Наказателния кодекс.

Разглеждане на молбата

Чл. 435. (1) Молбата за реабилитация се разглежда от съда в съдебно заседание с призоваване на молителя.

(2) Участието на прокурора е задължително.

Определение на съда

Чл. 436. (1) Съдът се произнася с определение.

(2) Срещу определението може да се подава жалба и протест в седемдневен срок от постановяването му, които се разглеждат по реда на глава двадесет и първа.

(3) Ако отмени определението, въззивната инстанция решава делото.

(4) Ако молбата не бъде уважена, нова молба може да се подаде не по-рано от една година от постановяване на определението.

Глава двадесет и осма ПРОИЗВОДСТВА ВЪВ ВРЪЗКА С ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА

Раздел I Предсрочно освобождаване

Предложение за предсрочно освобождаване

Чл. 437. (1) Предложения за предсрочно освобождаване по чл. 70 и 71 от Наказателния кодекс могат да правят:

1. окръжният прокурор, съответно военният прокурор, по местоизпълнение на наказанието;

2. комисията по чл. 17 от Закона за изпълнение на наказанията.

(2) Към предложението се прилагат личното досие на лицето, което се предлага за предсрочно освобождаване, другите писмени материали от значение за правилното решаване на делото и списъкът на лицата, които трябва да бъдат призовани.

Съд, който разглежда предложението

Чл. 438. Предложението по чл. 437, ал. 1 се разглежда от окръжния, съответно военния съд по местоизпълнение на наказанието.

Ред за разглеждане на предложението

Чл. 439. (1) Съдът разглежда предложението еднолично в съдебно заседание.

(2) Участието на прокурора, на председателя на комисията по чл. 17 от Закона за изпълнение на наказанията или на председателя на съответния пробационен съвет е задължително.

(3) Присъствието на осъдения е задължително.

(4) След като завърши събирането и проверката на доказателствата, съдът дава думата на органа, който е направил предложението.

(5) Прокурорът дава заключение, ако предложението не изхожда от него.

(6) Осъденият се изказва последен.

Определение на съда

Чл. 440. (1) Съдът се произнася с мотивирано определение.

(2) Срещу определението на съда прокурорът може да подава протест, който се разглежда по реда на глава двадесет и втора.

Ново предложение

Чл. 441. Ако предложението по чл. 437 не бъде уважено от съда, ново предложение може да се направи не по-рано от три месеца от деня на произнасяне на определението.

Съд, който се произнася по изтърпяване на остатъка от наказанието

Чл. 442. Когато условно предсрочно освободеният извърши ново престъпление в изпитателния срок, въпросите по чл. 70, ал. 7 и 8 от Наказателния кодекс се решават от съда, на който е подсъдно делото за новото престъпление.

Раздел II

Отменяване на зачитането на работни дни

Предложение за отменяване

Чл. 443. Предложение за отменяване зачитането на работни дни при лишаване от свобода по чл. 41, ал. 4 и 5 от Наказателния кодекс могат да правят:

1. окръжният прокурор по местоизпълнението на наказанието;
2. началникът на затвора.

Разглеждане на предложението

Чл. 444. (1) Предложението се разглежда от окръжния съд по местоизпълнение на наказанието лишаване от свобода в състав от съдия и двама съдебни заседатели.

(2) Определението на съда подлежи на обжалване в седемдневен срок от постановяването му.

(3) Ако отмени определението, въззивната инстанция решава делото.

(4) Доколкото в този раздел няма особени правила, прилагат се правилата на раздел I от тази глава.

Раздел III

Заменяване на режима за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода с по-тежък

Предложение за заменяване

Чл. 445. Предложения за заменяване на режима за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода с по-тежък от определения от съда могат да правят:

1. окръжният прокурор по местоизпълнение на наказанието;
2. началникът на затвора или на поправителния дом;
3. наблюдателната комисия по местоизпълнение на наказанието.

Ред за разглеждане на предложението

Чл. 446. (1) Предложението се разглежда от окръжния съд по местоизпълнение на наказанието в състав от съдия и двама съдебни заседатели.

(2) Определението на съда подлежи на обжалване в седемдневен срок от постановяването му.

(3) Ако отмени определението, въззивната инстанция решава делото.

(4) Доколкото в този раздел няма особени правила, прилагат се правилата на раздел I от тази глава.

Раздел IV

Прекъсване на изпълнението на наказанието лишаване от свобода

Основания за прекъсване на изпълнението

Чл. 447. Изпълнението на наказанието лишаване от свобода може да бъде прекъснато:

1. когато осъдената роди в затвора или поправителния дом - докато детето навърши една година;

2. при изключителни причини от семеен или обществен характер - за не повече от три месеца;
3. при тежко заболяване на осъдения - до оздравяването му;
4. за явяване на изпит в учебно заведение - до десет дни.

Орган, който прекъсва изпълнението

Чл. 448. (1) Изпълнението на наказанието се прекъсва от окръжния прокурор по местоизтърпяването му.

(2) Предложения за прекъсване може да прави и началникът на затвора и на поправителния дом.

Раздел V

Замяна на наказанието доживотен затвор с наказание лишаване от свобода

Предложение за замяна

Чл. 449. Предложението за замяна на наказанието доживотен затвор с наказание лишаване от свобода може да прави окръжният прокурор по местоизпълнението на наказанието

Ред за разглеждане на предложението

Чл. 450 (1) Предложението се разглежда от окръжния съд по местоизпълнението на наказанието в състав от двама съдии и трима съдебни заседатели.

(2) Участието на прокурора, на началника на затвора и на осъдения е задължително

(3) Съдът се произнася с мотивирано определение. Определението, с което се отказва замяна на наказанието, подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

(4) Ако предложението по чл. 449 не бъде уважено, ново предложение може да се направи не по-рано от две години от произнасянето на определението.

Раздел VI

Замяна на наказанието пробация с наказание лишаване от свобода

Предложение за замяна

Чл. 451. Предложение за замяна на наказанието пробация с наказание лишаване от свобода до съда може да прави:

1. окръжният прокурор по местоизпълнение на наказанието;
2. председателят на пробационния съвет по местоизпълнение на наказанието.

Ред за разглеждане на предложението

Чл. 452. (1) Предложението се разглежда от окръжния съд по местоизпълнение на пробацията в състав от съдия и двама съдебни заседатели.

(2) Участието на прокурора, на председателя на пробационния съвет и на осъдения е задължително.

(3) Съдът се произнася с мотивирано определение, което подлежи на жалба или протест в седемдневен срок от постановяването му. Въззивната инстанция решава делото по същество с определение, което не подлежи на обжалване.

(4) Доколкото в този раздел няма особени правила, прилагат се разпоредбите на раздел I от тази глава.

Глава двадесет и девета СПЕЦИАЛНИ ПРОИЗВОДСТВА

Раздел I Трансфер на осъдени лица

Компетентен орган

Чл. 453. Трансферът на лица, осъдени от съд на Република България, за изтърпяване на наказанието в държавата, чиито граждани са, и трансферът на български граждани, осъдени от чуждестранен съд за изтърпяване на наказанието в Република България, се решава от главния прокурор по споразумение с компетентния орган на другата държава, при наличие на писмено съгласие на осъденото лице.

(2) Решението за трансфера на осъдения може да се вземе и след като изпълнението на наказанието е започнало.

Трансфер без съгласие на лицето

Чл. 454. (1) За трансфер не се изисква съгласието на осъден от чуждестранен съд български гражданин или на осъден от български съд чужд гражданин, когато:

1. присъдата или последващото административно решение на осъдилата държава включва заповед за експулсиране (депортиране) или друг акт, по силата на който лицето след освобождаването му от мястото за лишаване от свобода не може да остане на територията на осъдилата го държава;

2. преди да изтърпи присъдата, осъденото лице е избягало от осъдилата го държава на територията на държавата, чийто гражданин е.

(2) В случаите по ал. 1, т. 1, преди постановяване на решението за трансфер, се взема предвид мнението на осъденото лице.

Определяне на мястото, времето и реда за предаване и приемане на осъдения

Чл. 455. Мястото, времето и редът за предаването и приемането на осъдения се определят по споразумение между главния прокурор и компетентния орган на другата държава.

Искане за задържане

Чл. 456. (1) Когато има сведения, че осъденото от български съд лице се намира на територията на държавата, чийто гражданин е, главният прокурор може да направи искане пред чуждестранните органи за задържане на лицето, за което ще бъде направено искане за приемане изпълнението на присъдата, като уведоми, че спрямо това лице има влязла в сила присъда.

(2) При постъпило искане за задържане на български гражданин от друга държава се прилагат съответно чл. 65 и 69.

Решаване от съда на въпросите във връзка с изпълнение на присъдата

Чл. 457. (1) След като осъденият пристигне в Република България или се установи, че се намира на нейна територия, главният прокурор изпраща присъдата, приета за изпълнение, и приложените към нея материали на Софийския градски съд с предложение за решаване на въпросите, свързани с изпълнението ѝ.

(2) Съдът се произнася по предложението с определение в съдебно заседание с участието на прокурор и с призоваване на осъдения.

(3) В определението се посочват номерът и датата на приетата за изпълнение присъда, делото, по което е постановена, текстът от закона на Република България, предвиждащ отговорност за извършеното престъпление, срокът на наложеното от чуждестранния съд наказание лишаване от свобода и се определя първоначалният режим на изтърпяване на наказанието.

(4) Когато по закона на Република България максималният срок на лишаване от свобода за извършеното престъпление е по-малък от определения с присъдата, съдът намалява наложеното наказание до този срок. Когато по закона на Република България за извършеното престъпление не се предвижда лишаване от свобода, съдът определя наказание, което най-пълно съответствува на наложеното с присъдата.

(5) Предварителното задържане и изтърпяното наказание в държавата, в която е постановена присъдата, се приспада, а когато наказанията са различни, се взема пред вид при определяне срока на наказанието.

(6) Допълнителните наказания, наложени с присъдата, подлежат на изпълнение, ако такива са предвидени в съответния текст от законодателството на Република България и не са изпълнени в държавата, в която е постановена присъдата

(7) Определението на съда подлежи на обжалване пред Софийския апелативен съд.

Изпълнение на решение на чуждестранен съд за отменяване или изменяване на присъдата

Чл. 458. Решението за изменяване на присъдата, постановено от съда на другата държава след трансфера на осъдения, се приема за изпълнение по реда на предходния член.

(2) Решението за отменяване на присъдата, постановено от съда на другата държава след трансфера на осъдения, се изпълнява незабавно по нареждане на главния прокурор.

(3) Когато присъдата на чуждестранния съд е отменена и е постановено ново разследване или разглеждане на делото, въпросът за образуване на наказателно производство по отношение на лицето, предадено за изтърпяване на наказанието, се решава от Главната прокуратура в съответствие със законите на Република България.

Проверка на присъдата

Чл. 459. (1) Присъдата по отношение на лице, предадено или прието по реда на този раздел за изтърпяване на наказанието, подлежи на проверка само от компетентните органи на държавата, в която е постановена.

(2) Когато присъдата по отношение на лице, предадено за изтърпяване на наказанието в друга държава, бъде отменена или изменена, Главната прокуратура изпраща препис от съдебното решение на компетентния орган на тази държава. Ако е постановено ново разследване или разглеждане на делото, изпращат се и необходимите за това материали.

Прекратяване изпълнението на наказанието при амнистия

Чл. 460. (1) При амнистия в Република България изпълнението на наказанието по приета за изпълнение чуждестранна присъда се прекратява по общия ред.

(2) При амнистия в държавата, в която е постановена приетата за изпълнение присъда, изпълнението на наказанието се прекратява незабавно по нареждане на главния прокурор.

(3) При амнистия в Република България главният прокурор уведомява незабавно компетентния орган на държавата, на която лицето е предадено за изтърпяване на наказанието.

Сила и действие на присъдата

Чл. 461. Присъдата, както и решенията за нейното изменяване или отменяване, приети за изпълнение по реда на този раздел, имат сила и действие на присъда и решения, постановени от съд на Република България.

Прилагане разпоредбите на раздела

Чл. 462. Разпоредбите на този раздел се прилагат доколкото с международен договор, в който участва Република България, не е уговорено друго.

Признаване и изпълнение на присъда на чуждестранен съд

Условия за признаване и изпълнение на присъда на чуждестранен съд

Чл. 463. Влязлата в сила присъда, постановена от чуждестранен съд, се признава и изпълнява от органите на Република България в съответствие с чл. 20, ал. 3, когато:

1. деянието, за което е направено искането, съставлява престъпление по българския закон;
2. деецът е наказателно отговорен по българския закон;
3. присъдата е постановена в пълно съответствие с принципите на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи и на протоколите към нея, по които Република България е страна;
4. деецът не е осъден за престъпление, което се счита за политическо или за свързано с политическо престъпление или за военно престъпление;
5. по отношение на същия деец за същото престъпление Република България не е признала присъда на друг чуждестранен съд;
6. присъдата не противоречи на основните начала на българското наказателно и наказателнопроцесуално право.

Условия за отказ за признаване и изпълнение на присъда на чуждестранен съд

Чл. 464. Искане на друга държава за признаване и изпълнение на присъда, постановена от неин съд, се отхвърля, когато:

1. наложеното наказание не може да бъде изпълнено поради изтичане на предвидената в българския Наказателен кодекс давност;
2. срещу осъденото лице по време на извършване на престъплението не е могло да бъде започнато наказателно производство в Република България;
3. спрямо същото лице за същото престъпление в Република България има незавършено наказателно производство, влязла в сила присъда, постановление или влязло в сила определение за прекратяване на делото;
4. има достатъчно основания да се смята, че присъдата е наложена или утежнена по расови, религиозни, национални или политически съображения;
5. изпълнението противоречи на международните задължения на Република България;
6. престъплението е извършено извън нейната територия.

Процедура за признаване

Чл. 465. (1) Искане за признаване в Република България на присъда на чуждестранен съд се отправя от компетентния орган на другата държава до Министерството на правосъдието.

(2) Министерството на правосъдието изпраща искането и приложените към него присъда и други документи на окръжния съд по местоживеенето на осъдения. Ако последният не живее в страната, компетентен да разгледа искането е Софийският градски съд.

(3) Съдът разглежда искането за признаване на присъдата на чуждестранния съд в състав от трима съдии в открито съдебно заседание с участието на прокурор, като на осъдения се назначава защитник, ако той не си е ангажирал такъв.

(4) Съдът след изслушване на прокурора, осъдения и защитата му постановява решение в 10-дневен срок, с което уважава или отхвърля искането за признаване на присъдата на чуждестранния съд.

(5) Решението на съда подлежи на жалба или протест пред съответния апелативен съд в седемдневен срок от обявяването му.

(6) Жалбата и протестът се разглеждат от съответния апелативен съд в 10-дневен срок от постъпването им в съда. Решението на апелативния съд е окончателно.

(7) Заверен препис от влязлото в сила решение се изпраща на Министерството на правосъдието за препращане на компетентните органи на държавата, поискала признаването на присъдата. Ако осъденият към момента на постановяване на решението изтърпява присъда лишаване от свобода в друга държава, съдът му връчва препис от решението чрез Министерството на правосъдието.

Действие на решението, с което е призната присъда на чуждестранен съд

Чл. 466. (1) Решението, с което е призната присъда на чуждестранен съд, има действието на присъда, постановена от български съд.

(2) Ако с присъдата на чуждестранния съд са наложени наказания лишаване от свобода по отношение на няколко лица, признаването има действие само по отношение на лицето, за което е поискано признаване на присъдата.

(3) Ако признатата присъда на чуждестранния съд се отнася само до отделно деяние на продължавано престъпление, извършено на територията на друга държава, признатата присъда не е пречка за наказателно преследване на осъденото лице за други деяния, включени в продължаваното престъпление, които са били извършени на територията на Република България.

Задържане под стража

Чл. 467. (1) За обезпечаване изпълнението на наложеното с присъдата на чуждестранния съд наказание лишаване от свобода компетентният съд по чл. 465, ал. 2 може по всяко време след образуването на производството по признаване и изпълнение на присъдата на чуждестранния съд до влизането в сила на решението да вземе мярка за неотклонение задържане под стража на осъдения, който е на територията на Република България.

(2) Определението, с което се взема мярка за неотклонение задържане под стража, се обжалва по общия ред.

Процедура за изпълнение

Чл. 468. (1) Компетентен да постанови изпълнение на решението, с което е призната присъда на чуждестранен съд, е окръжният съд по местоживеене на осъдения, а когато той няма местоживеене в страната - Софийският градски съд.

(2) Съдът по ал. 1 е компетентен да постанови и изпълнението на решението за правата над отнетото и конфискуваното имущество.

(3) Съдът по ал. 1 е компетентен по всички въпроси, свързани с процедурата за изпълнение, включително разглеждане на молбата за реабилитация

по отношение на наказанието лишаване от свобода, наложено с присъдата на чуждестранния съд.

(4) Съдът решава въпроса за срока на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, като се приспада времето на задържане под стража и изтърпяното в другата държава наказание лишаване от свобода.

(5) Съдът прекратява процедурата по изпълнение на наказанието лишаване от свобода по признатата присъда, когато държавата, чийто съд я е постановил, съобщи за амнистия, помилване или друга причина, поради която по-нататъшното изпълнение на присъдата е недопустимо. Ако по силата на амнистията, помилването или по друга причина наложеното наказание се намалява, съдът решава каква част от присъдата следва да бъде изтърпяна. Решението на съда подлежи на обжалване по общия ред.

(6) Разпоредбите на Наказателно-процесуалния кодекс за изпълнение на наказанието се прилагат и за изпълнение на решението, с което е призната присъда на чуждестранен съд.

Признаване и изпълнение на други съдебни актове

Чл. 469. По реда на този раздел се признават и изпълняват и други актове на чуждестранен съд, с които се постановява отнемане или конфискация на средствата на престъплението и на имущество, придобито чрез престъпление, или на неговата равностойност.

Условия за искане до друга държава за признаване и изпълнение на присъда на български съд

Чл. 470. Искане до друга държава за признаване и изпълнение на присъда на български съд се прави от съответния български съд и се изпраща от Министерството на правосъдието, когато:

1. осъденото лице постоянно пребивава в другата държава;
2. изпълнението на присъдата в другата държава може да подобри възможностите за социализация на осъденото лице;
3. лицето е осъдено на лишаване от свобода и вече изтърпява или следва да изтърпи друго наказание лишаване от свобода в другата държава;
4. другата държава е държавата по произход на осъденото лице и е заявила, че желае да приеме изпълнението;
5. наказанието не може да се изпълни в Република България дори и чрез екстрадиция.

Раздел III

Международна правна помощ по наказателни дела

Основание и съдържание на международната правна помощ

Чл. 471. (1) Международна правна помощ по наказателни дела на друга държава се оказва при условията на сключен международен договор, по който

Република България е страна, или на принципа на взаимността. Международна правна помощ по наказателни дела се оказва и на международен съд, чиято юрисдикция е призната от Република България.

(2) Международната правна помощ включва:

1. връчване на документи;
2. действия по разследване;
3. събиране на доказателства;
4. предоставяне на информация;
5. други форми на правна помощ, ако са предвидени в международен договор, по който Република България е страна, или са наложени при условията на взаимност.

Отказ на международна правна помощ

Чл. 472. Международната правна помощ може да бъде отказана, ако изпълнението на молбата би могло да застраши суверенитета, националната сигурност, обществения ред или други интереси, защитени от правото.

Явяване на свидетел и вещо лице пред чуждестранен съд

Чл. 473. (1) Явяването на свидетел и вещо лице пред чужди съдебни власти се допуска само ако се получи уверение, че призованите лица, независимо от гражданството им, няма да бъдат привличани към наказателна отговорност за извършени до призоваването им деяния. При отказ да се явят по отношение на тях не могат да се прилагат принудителни мерки.

(2) Предаване на задържани под стража лица, за да бъдат разпитани като свидетели или вещи лица, се допуска само в изключителни случаи по преценка на състав на съответния окръжен съд въз основа на представени от другата държава или международния съд книжа, ако лицето даде съгласие за предаването си и пребиваването в друга държава няма да удължи срока на задържането му под стража.

Разпит на лица чрез видеоконференция или телефонна конференция

Чл. 474. (1) Съдебен орган на друга държава може да проведе чрез видеоконференция или телефонна конференция разпит на лице, което е свидетел или вещо лице в наказателно производство и се намира в Република България, когато това е предвидено в международен договор, по който Република България е страна. Разпит чрез видеоконференция с участие на обвиняем или заподозрян може да се проведе само с негово съгласие и след като участващите български съдебни органи и съдебните органи на другата държава договорят начина на провеждане на видеоконференцията. Разпит чрез видеоконференция или телефонна конференция може да се проведе само ако това не противоречи на основни принципи на българското право.

(2) В молбата за разпит на съдебния орган на другата държава трябва да са посочени:

1. причината, поради която личното явяване на лицето е нежелателно или невъзможно;
2. наименованието на съдебния орган на другата държава;
3. данните за лицата, които ще проведат разпита;

4. съгласието на лицето, което ще се разпитва като свидетел или вещо лице чрез телефонна конференция;

5. съгласието на обвиняемия или заподозрения, който ще участва в заседание за разпит чрез видеоконференция.

(3) Българските компетентни органи на наказателното производство изпълняват молби за разпит чрез видеоконференция или телефонна конференция. За нуждите на досъдебно производство молба за разпит чрез видеоконференция или телефонна конференция се изпълнява от Националната следствена служба. За нуждите на съдебно производство молба за разпит чрез телефонна конференция се изпълнява от равен по степен съд по местоживеене на лицето, а за разпит чрез видеоконференция - от апелативния съд по местоживеене на лицето. Компетентният български орган може да изиска молещата страна да осигури техническите средства за разпит.

(4) Разпитът се извършва пряко от съдебния орган на молещата държава или под негово ръководство в съответствие с нейното законодателство.

(5) Преди разпита българският компетентен орган установява самоличността на лицето, което трябва да бъде разпитано. След разпита се съставя протокол, в който се отразяват:

1. датата и мястото на провеждането му;
2. данните за разпитания и неговото съгласие, ако такова се изисква;
3. данните за участвалите от българска страна лица;
4. изпълнението на други условия, приети от българска страна.

(6) Лице, което се намира в чужбина, може да бъде разпитано от компетентен български орган или под негово ръководство чрез видеоконференция или телефонна конференция, когато законодателството на другата държава допуска това. Разпитът се провежда в съответствие с българското законодателство и с разпоредбите на международните договори, по които Република България е страна, регламентиращи посочените способности за разпит.

(7) Разпит чрез видеоконференция или телефонна конференция по ал. 6 в досъдебното производство се извършва от следовател от Националната следствена служба, а в съдебното производство - от съда.

(8) Разпоредбите на ал. 1 - 5 се прилагат съответно и за разпита на лицата по ал. 6.

Ред за подаване на поръчка за друга държава или международен съд

Чл. 475. (1) Поръчката за международна правна помощ съдържа данни за: органа, който я прави; предмета и мотива на искането; имената и гражданството на лицето, за което се отнася искането; името и адреса на лицето, на което трябва да се връчат книжа; при необходимост - обвинението и кратко изложение на фактите по него.

(2) Поръчката за международна правна помощ се изпраща до Министерството на правосъдието, освен ако с международен договор, по който Република България е страна, е предвиден друг ред.

Изпълнение на поръчка на друга държава или международен съд

Чл. 476. (1) Поръчките за международна правна помощ се изпълняват по реда, предвиден в българските закони или по ред, предвиден в международен договор, по който Република България е страна. Поръчката може да се изпълни и по реда, предвиден в закона на другата държава или в статута на международния съд,

ако това е поискано и не противоречи на българските закони. Другата държава или международния съд се уведомява за времето и мястото на изпълнението на поръчката, ако това е поискано.

(2) Молбите за правна помощ и всички други съобщения от компетентните органи на друга държава, изпратени и получени чрез факс и електронна поща, се приемат и изпълняват от българските компетентни органи по същия процесуален ред както тези, изпратени по обикновена поща. Българските органи могат да поискат удостоверяване на автентичността на изпратените материали, както и да получат оригиналите с експресна поща.

(3) Върховната касационна прокуратура създава с други държави съвместни екипи за разследване, в които участват и български прокурори и разследващи органи. За дейността, срока и състава на съвместния екип за разследване се сключва споразумение с компетентните органи на участващите държави. На територията на Република България съвместният екип за разследване спазва разпоредбите на международните договори, условията на споразумението и българското законодателство.

(4) Върховната касационна прокуратура подава молби до други държави за разследване чрез служител под прикритие, чрез контролирани доставки и трансгранично наблюдение и се произнася по такива молби на други държави.

(5) При условията на взаимност чуждестранният орган, който извършва разследване чрез служител под прикритие на територията на Република България, може да събира доказателства съобразно националното си законодателство.

(6) При спешни случаи на преминаване на държавната граница за трансгранично наблюдение на територията на Република България се уведомява незабавно Върховната касационна прокуратура. Тя взема решение за продължаване или прекратяване на трансграничното наблюдение при условията и по реда на Закона за специалните разузнавателни средства.

(7) Изпълнението на молби на други държави за контролирани доставки и трансгранично наблюдение се извършва от компетентния разследващ орган. Той може да иска съдействие от полицейските, митническите и други административни органи.

Разноски по изпълнението на поръчката

Чл. 477. Разноските по изпълнението на поръчката се разпределят между страните в съответствие с международните договори, по които Република България е страна, или на принципа на взаимността.

Раздел IV

Трансфер на наказателно производство

Трансфер на наказателно производство от друга държава

Чл. 478. (1) Молба за трансфер на наказателно производство от друга държава се изпраща на:

1. Върховната касационна прокуратура - за досъдебното производство;
2. Министерството на правосъдието - за съдебното производство.

(2) Молбата за трансфер на наказателно производство от друга държава се приема от органа по ал. 1, когато:

1. деянието, за което е направено искането, съставлява престъпление по българския закон;
2. деецът е наказателно отговорен по българския закон;
3. деецът е постоянно пребиваващ на територията на Република България;
4. деецът е гражданин на Република България;
5. престъплението, за което е направено искането, не се счита за политическо или за свързано с политическо престъпление или за военно престъпление;
6. искането не цели преследване или наказване на лицето поради неговата раса, религия, гражданство, етническа принадлежност, пол, гражданско състояние или политически убеждения;
7. срещу дееца е започнало наказателно производство в Република България за същото или за друго престъпление;
8. трансферът на производството е в интерес на установяване на истината и най-важните доказателства се намират на територията на Република България;
9. изпълнението на присъдата, ако такава бъде постановена, ще подобри възможностите на осъденото лице за социализация;
10. личното присъствие на дееца може да бъде осигурено в производството в Република България;
11. присъдата, ако такава бъде постановена, може да бъде изпълнена в Република България;
12. искането не противоречи на международните задължения на Република България;
13. искането не противоречи на основните начала на българското наказателно и наказателнопроцесуално право.

(3) Ако органът по ал. 1 уважи молбата, той незабавно я препраща на компетентните органи на наказателното производство съгласно разпоредбите на този кодекс.

(4) Всяко процесуално действие, извършено от орган на молещата държава в съответствие с националното ѝ законодателство, се ползва в Република България със същата доказателствена сила, с която би се ползвало, ако е извършено от български орган.

Трансфер на наказателно производство в друга държава

Чл. 479. (1) Ако лицето, срещу което е образувано наказателно производство в Република България, е гражданин на друга държава или постоянно пребивава в друга държава, органите по ал. 2 могат да изпратят молба за трансфер на наказателното производство в тази държава.

(2) Молба за трансфер на наказателно производство в друга държава по предложение на компетентния български орган на наказателното производство се изпраща:

1. от Върховната касационна прокуратура - за досъдебното производство;
2. от Министерството на правосъдието - за съдебното производство.

(3) Молба за трансфер на наказателно производство в друга държава може да се направи, когато:

1. екстрадицията от замолената държава на лицето, извършило престъплението, не е възможна, не е разрешена или не е поискана по друга причина;

2. за установяване на фактите, за определяне на наказанието или за изпълнение на присъдата е целесъобразно наказателното производство да се проведе в замолената държава;

3. лицето, извършило престъплението, е или ще бъде екстрадирано в замолената държава или по друга причина е възможно личното му явяване в наказателното производство в тази държава;

4. екстрадицията на лице, осъдено от български съд с влязла в сила присъда на лишаване от свобода, не е възможна или не е разрешена от замолената държава или изпълнението на присъдата в тази държава не е възможно.

(4) Ако замолената държава допусне трансфера на наказателното производство, то не може да продължи на територията на Република България срещу лицето, извършило престъплението, а наложената присъда по ал. 3, т. 4 относно престъплението, във връзка с което е извършен трансфер на наказателното производство, не се изпълнява.

(5) Органите на досъдебното производство или съдът продължават наказателното производство или изпращат присъдата за привеждане в изпълнение, ако замолената държава:

1. след като е приела молбата за трансфер, не образува наказателно производство;

2. впоследствие отмени решението си за трансфер на наказателното производство;

3. не продължи производството.

Решение по субсидиарна компетентност

Чл. 480. При получаване на информация от орган на друга държава за образувано наказателно производство или за производство, което предстои да бъде образувано във връзка с престъпление, извършено в тази държава, съответният прокурор по чл. 32 решава дали българските органи да упражнят правомощието си по чл. 20, ал. 1 за образуване на наказателно производство за същото престъпление.

Допълнителна разпоредба

§ 1. 1. "Близки роднини" по смисъла на този кодекс са възходящите, низходящите (включително осиновените, доведените и заварените), роднините по съребрена линия до четвърта степен, както и роднините по сватовство до трета степен.

2. "Данни за трафика" по смисъла на този кодекс са всички данни, свързани със съобщение, преминаващо през компютърна система, произведени от нея като елемент от комуникационна верига, с посочване на сведенията за произход, местоназначение, маршрут, час, дата, размер и продължителност на връзката или на основната услуга.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. (1) Неприклучените наказателни дела, чиято подсъдност се променя с този кодекс, се разглеждат от съдилищата, в които са били образувани.

(2) Неприклучените досъдебни производства се довършват по досегашния ред.

§ 3. Относно сроковете, започнали да текат преди влизането в сила на този кодекс, се прилагат разпоредбите, които са били в сила преди това, ако в тях е предвиден по-дълъг срок.

§ 4. В Наказателния кодекс (обн., ДВ, бр. 26 от 1968 г.; попр., бр. 29 от 1968 г.; изм. и доп., бр. 92 от 1969 г., бр. 26 и 27 от 1973 г., бр. 89 от 1974 г., бр. 95 от 1975 г., бр. 3 от 1977 г., бр. 54 от 1978 г., бр. 89 от 1979 г., бр. 28 от 1982 г.; попр., бр. 31 от 1982 г.; изм. и доп., бр. 44 от 1984 г., бр. 41 и 79 от 1985 г.; попр., бр. 80 от 1985 г.; изм. и доп., бр. 89 от 1986 г.; попр., бр. 90 от 1986 г.; изм. и доп., бр. 37, 91 и 99 от 1989 г., бр. 10, 31 и 81 от 1990 г., бр. 1 и 86 от 1991 г.; попр., бр. 90 от 1991 г.; изм. и доп., бр. 105 и 54 от 1992 г., бр. 10 от 1993 г., бр. 50 от 1995 г.; Решение № 19 на Конституционния съд от 1995 г. - бр. 97 от 1995 г.; изм. и доп., бр. 102 от 1995 г., бр. 107 от 1996 г., бр. 62 и 85 от 1997 г.; Решение № 19 на Конституционния съд от 1997 г. - бр. 120 от 1997 г.; изм. и доп., бр. 83, 85, 132, 133 и 153 от 1998 г., бр. 7, 51 и 81 от 1999 г., бр. 21 и 51 от 2000 г.; Решение № 14 на Конституционния съд от 2000 г. - бр. 98 от 2000 г.; изм. и доп., бр. 41 и 101 от 2001 г., бр. 45 и 92 от 2002 г., бр. 26 и 103 от 2004 г. и бр. 24 от 2005 г.) се правят следните изменения и допълнения:

1. В чл. 78а:

а) В ал. 1, б. “а” думите “до две години” се заменят с “до три години”, а думите “до три години” – с “до пет години”;

б) се създава ал. 6:

“(6) Когато са налице основанията по ал. 1 и деянието е извършено от непълнолетно лице, съдът го освобождава от наказателна отговорност. В този случай съдът може да наложи на дееца административно наказание обществено порицание.”

2. В чл. 343, ал. 2 и в чл. 343а, ал. 2 думите “деецът не се наказва” се заменят с “наказателното производство се прекратява”.

3. В чл. 406:

а) в ал. 3 думите “органът по чл. 399, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс” се заличават, а думите “срочнослужещите” и “срочнослужещ” се заменят съответно с “военнослужещите на наборна военна служба” и “военнослужещия на наборна военна служба”;

б) в ал. 4 думата “срочнослужещите” се заменя с “военнослужещите на наборна военна служба”.

§ 5. В Гражданския процесуален кодекс (обн., Изв., бр. 12 от 1952 г.; изм. и доп., бр. 92 от 1952 г., бр. 89 от 1953 г., бр. 90 от 1955 г., бр. 90 от 1956 г., бр. 90 от 1958 г., бр. 50 и 90 от 1961 г.; попр., бр. 99 от 1961 г.; изм. и доп., ДВ, бр. 1 от 1963 г., бр. 23 от 1968 г., бр. 27 от 1973 г., бр. 89 от 1976 г., бр. 36 от 1979 г., бр. 28 от 1983 г.; бр. 41 от 1985 г., бр. 27 от 1986 г., бр. 55 от 1987 г., бр. 60 от 1988 г., бр. 31 и 38 от 1989 г., бр. 31 от 1990 г., бр. 62 от 1991 г., бр. 55 от 1992 г., бр. 61 и 93 от 1993 г., бр. 87 от 1995 г., бр. 12, 26, 37, 44 и 104 от 1996 г., бр. 43, 55 и 124 от 1997 г., бр. 59, 70 и 73 от 1998 г., бр. 64 и 103 от 1999 г., бр. 36, 85 и 92 от 2000 г.,

бр. 25 от 2001 г., бр. 105 и 113 от 2002 г., бр. 58 и 84 от 2003 г. и бр. 28 и 36 от 2004 г.) се правят следните изменения и допълнения :

1. В чл. 63, ал. 1 :

а) в буква “б” съюзът “и” след думата “разноските” се заличава;

б) създава се буква “д” :

“д) от ищеца по искове за вреди от непозволено увреждане от престъпление, за което има влязла в сила присъда;”.

2. В чл. 65, ал. 2 накрая точката се заменя със запетая и се добавя “освен в случаите по чл. 65, ал. 1, буква “д”.”

3. В чл. 126а :

а) в ал.1 се създава буква “с”:

“с) по искове за вреди от непозволено увреждане от престъпление, за което има влязла в сила присъда;”;

б) В ал.2 думите “ буква “м” и изменението “ се заменят с “букви “м” и “с” и при изменение”.

§ 6. В Закона за специалните разузнавателни средства (обн., ДВ, бр.95 от 1997 г.; изм. и доп., бр.70 от 1999 г., бр.49 от 2000 г. и бр.17 от 2003 г.) се правят следните допълнения:

1. В чл. 2, ал. 3 след думата “информация” се поставя запетая и се добавя “контролираната доставка, доверителната сделка и разследването чрез служител под прикритие”.

2. Създават се чл. 10а, 10б и 10в:

“Чл. 10а. Контролираната доставка е операция под прикритие, извършена от разследващия или разузнавателния орган в кръга на неговата компетентност при непрекъснат строг контрол, на територията на Република България или на друга страна в рамките на международно сътрудничество, по време на която на контролираното лице се позволява да внесе, да изнесе, или да пренесе или превози транзитно през страната вещ, която е доказателство за престъпление, с цел да се разкрият широк кръг извършители на престъпление с международен елемент.

Чл. 10б. Доверителната сделка е операция под прикритие, извършена от служителя под прикритие, която наподобява незаконна търговска сделка и при която се купува или продава вещ, която може да бъде използвана като доказателство за престъпление, с цел да спечели доверието на другата страна.

Чл. 10в. Служителят под прикритие е служител на службите за сигурност и службите за обществен ред по Закона за Министерство на вътрешните работи и по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България или на Националната разузнавателна служба, упълномощен да установи или поддържа контакти с контролирано лице с цел да получи и разкрие информация относно тежки умишлени престъпления и организирана престъпност.”

§ 7. В двумесечен срок от датата на обнародване на този кодекс Министерският съвет предлага на Народното събрание да приеме специалния закон по чл. 423, ал. 4.

§ 8. Този кодекс влиза в сила шест месеца след обнародването му в “Държавен вестник” с изключение на § 7, който влиза в сила от датата на обнародване на кодекса в “Държавен вестник”.

§ 9. Отменя се Наказателно-процесуалният кодекс (обн., ДВ, бр. 89 от 1974 г.; попр., бр. 99 от 1974 г., бр. 10 от 1975 г.; изм. и доп., бр. 84 от 1977 г., бр. 52 от 1980 г., бр. 28 от 1982 г.; попр., бр. 38 от 1982 г.; изм. и доп., бр. 89 от 1986 г., бр. 31 от 1990 г.; попр., бр. 32 и 35 от 1990 г.; изм. и доп., бр. 39, 109 и 110 от 1993 г., бр. 84 от 1994 г., бр. 50 от 1995 г., бр. 107 и 110 от 1996 г., бр. 64 от 1997 г.; попр., бр. 65 от 1997 г.; изм. и доп., бр. 95 от 1997 г., бр. 21 от 1998 г.; Решение № 9 на Конституционния съд от 1998 г. - бр. 45 от 1998 г.; изм. и доп., бр. 26 и 70 от 1999 г.; Решение № 14 на Конституционния съд от 1999 г. - бр. 88 от 1999 г.; изм. и доп., бр. 42 от 2001 г., бр. 74 от 2002 г., бр. 50 и 57 от 2003 г. и бр. 26, 38, 89 и 103 от 2004 г.).

§ 10. Изпълнението на кодекса се възлага на министъра на правосъдието.

Кодексът е приет от XXXIX Народно събрание на 2005 г.
и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.

**ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ:**

(Борислав Великов)

МОТИВИ

КЪМ ПРОЕКТА НА НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Изготвянето на проект на нов Наказателно-процесуален кодекс (НПК) е съществен елемент от последователните усилия на българското правителство, насочени към изпълнение на поетите в рамките на преговорния процес с Европейския съюз (ЕС) ангажименти за реформа на съдебната система и привеждането ѝ в съответствие с основните насоки, отразени в Общата позиция на ЕС по глава 24 “Сътрудничество в областта на правосъдието и вътрешни работи”.

Проектът на нов НПК е призван да гарантира в максимално възможна степен трайното осъществяване на следните главни цели:

1. Продължаване на реформата на досъдебната фаза на наказателното производство и привеждането ѝ в съответствие с най-добрите практики в държавите - членки на ЕС, и с чл. 5 и 6 от Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ), както и с решенията на Европейския съд по правата на човека.

2. Гарантиране на ефективност и прозрачност на системата на досъдебното производство и осигуряване на гаранции за еднаквото третиране на всички граждани.

3. Повишаване ефективността на наказателното производство чрез неговото опростяване, премахване на излишния формализъм и привеждането му в съответствие с практиката на ЕС.

В основата на предлагания проект на НПК е Националната концепция за реформа на наказателното правораздаване, приета от Министерския съвет с Решение № 995 от 2004 г. Концепцията беше представена и пред първата национална конференция на съдиите през декември 2004 г. Тя беше посрещната с разбиране и принципно одобрение от страна на правоприлагащите органи.

Националната концепция постави акцент върху най-общите идеи за наказателния процес, които да залегнат в структурата на нов НПК:

1. Централно място на съдебната фаза в наказателното производство

- съдът е главен субект на наказателния процес;

- съдебния контрол в досъдебното производство.

2. Подготвителен характер на досъдебното производство:

ръководното положение на прокурора в досъдебното производство с разследващи органи, действащи под негов контрол.

3. Ускоряване на производството по наказателни дела

4. Разширяване приложното поле на институтите за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание и споразумението.

5. Предвиждането на нови алтернативни и по-бързи процедури.

В изпълнение на Националната концепция, както и на преговорните ангажименти към министъра на правосъдието бе създадена работна група, включваща

представители на доктрината, на съдебната система и на изпълнителната власт. Проектът на нов НПК е резултат от тази съвместна работа.

Работната група се запозна обстойно и взе под внимание препоръките на Европейската комисия, включени в редовните доклади за Република България до 2004 г. и в Общата позиция CONF-BG-21/03 на ЕС при затварянето на глава 24 “Правосъдие и вътрешни работи”.

Внимателно са анализирани и отразени и препоръките, дадени от експерти от държавите членки:

- г-жа Изабел Арнал (Франция) – в доклад от първата оценителна мисия за изпълнение на ангажиментите по глава 24 (юни 2004 г.);

- експертните доклади по туининг-проект BG/2000/IV/JH/01 “Укрепване на прокуратурата” и туининг-проект BG/02/IV/JH/04 “Укрепване на институционалния капацитет на прокуратурата за борба с организираната и икономическата престъпност и корупцията” с Баварското държавно министерство на правосъдието, по който български партньор е Върховната касационна прокуратура;

- експертните доклади по туининг-проект BG/03/IV/JH/01-B “Реформа на наказателното производство” с партньор Генералният съвет на съдебната власт на Кралство Испания.

Всички нововъведения в наказателния процес са изцяло в духа на Резолюцията на Европейския парламент от 13 април 2005 г. по повод кандидатурата на Република България за членство в Европейския съюз и в изпълнение на препоръките на Европейския съюз и на държавите членки.

Най-съществените положения в новия НПК са предвидени в областта на досъдебното производство и събирането на доказателствата. Те са в съответствие с всички посочени по-горе доклади и бележки на европейските експерти за създаване на криминална полиция, която да замени фигурите “следовател” и “дознател”. Ясно са отграничени правомощията на следователите от тези на дознателите. В рамките на конституционно установения модел на досъдебното производство у нас кръгът на престъпленията, по които разследването се провежда от следователи, е сведен до 3 на сто от общия брой на съставите в Наказателния кодекс (престъпления против Републиката, престъпления против мира и човечеството и престъпления, извършени от лица, ползващи се с имунитет). Разследването в рамките на досъдебната фаза, включително по делата, свързани с организирана престъпност, икономическа престъпност и корупция, се извършва от органите на МВР–дознатели. По този начин се избягва припокриването на функциите на разследващите органи и се гарантира ефективност и прозрачност на системата на досъдебното производство.

В тази връзка проектът предвижда качествено нови, единни правила за провеждане на досъдебно разследване:

- Уеднаквяват се правилата за образуване, провеждане и приключване на досъдебното производство.

- Въвеждат се еднакви актове (постановления) за извършването от органите на досъдебното производство процесуални действия по разследването.

- Уеднаквяват се сроковете, в които следва да приключи досъдебното производство, и се прецизират основанията, при които могат да бъдат удължавани.

Въведени са наказателно-процесуални норми, утвърждаващи ролята на прокурора като господар на досъдебното производство. Ежедневният контрол и задължителните указания на наблюдаващия прокурор са гаранция за качеството на извършеното разследване. Действията на разследващите органи под непрекъснатото ръководство и надзор на наблюдаващия прокурор осигуряват работата в екип на криминалната полиция и прокурора. Изключени са възможностите за преобразуване на дознанието в следствие и за връщане на делото от наблюдаващия прокурор поради допуснати процесуални нарушения. Това е допълнителна гаранция за избягване на дублирането при разследването в досъдебното производство.

В съответствие с най-добрите европейски практики в НПК бяха включени нови способи за събиране на доказателства: разследване чрез агент под прикритие, контролирана доставка и доверителна сделка. Предвидено е събраната посредством тези оперативни способности информация да представлява годно доказателство пред съда. С новите текстове се регламентира прилагането и във вътрешното право на страната на тези инструменти, които от октомври 2004 г. са въведени в международната правна помощ по наказателноправни въпроси.

С оглед постигането на пълно съответствие с изискванията на ЕКПЧ е въведен изцяло нов принцип за разумен срок на наказателното производство; съществено е допълнен принципът за равенство на гражданите в процеса. В тази насока още в общите правила е разработена отделна глава "Пострадал". В нея е предвидено, че на пострадалия от престъплението се осигурява защита и обезпеченост на нарушените права във всички стадии на наказателния процес – в досъдебното и в съдебното производство.

Новият НПК обединява в една глава особените производства по наказателни дела – бързо производство, незабавно съдебно производство, разглеждане на делото от съда по искане на обвиняемия или пострадалия, съкратено съдебно следствие пред първа инстанция, освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, решаване на делото със споразумение. Целта е да се избегне неоснователното забавяне на наказателния процес:

- На базата на досегашното бързо полицейско производство се разработи и усъвършенства бързо производство.

- Въвежда се незабавно съдебно производство, което е подобно на бързото, но е в значително по-кратки срокове.

- Разглеждането на делото от съда по искане на обвиняемия беше допълнено с възможност такова искане да прави и пострадалият.

- Въвежда се съкратено съдебно следствие пред първата инстанция, при което в разпоредително заседание се провежда предварително изслушване на страните без призоваване на свидетелите и вещите лица. Ако е постигнато съгласие в това заседание, при провеждане на съдебното следствие не се извършва разпит на подсъдимия, на свидетелите и вещите лица за фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт. Съдът, ако постанови осъдителна присъда, определя

наказанието при условията на чл. 55 от Наказателния кодекс (НК) и без да са налице многобройни или изключителни смекчаващи отговорността обстоятелства.

- Разширява се приложното поле на чл. 78а от НК - освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание – спрямо непълнолетни извършители на престъпления, и спрямо кръга от престъпления, за които ще се прилага.

- Съществено се разширява кръгът от престъпления, за които може да се приложи институтът на споразумението. Споразумение за престъпления, за които е предвидено наказание конфискация, се допуска само ако обвиняемият е внесъл или обезпечил внасянето на парична сума в държавен фонд за обезщетяване на жертвите от престъпна дейност, предоставяно по реда на специален закон.

Проектът на нов НПК възприема направените в края на 2004 г. изменения и допълнения в областта на наказателния процес в изпълнение на Европейската конвенция за международно признаване на присъди (Хага, 1970 г.), Европейската конвенция за трансфер на производства по наказателни дела (Страсбург, 1972 г.), Допълнителния протокол към Конвенцията на Съвета на Европа за трансфера на производства по наказателни дела (Страсбург, 1997 г.) и Втория допълнителен протокол към Европейската конвенция за взаимопомощ по наказателноправни въпроси. Тези промени засягат международното правно сътрудничество по наказателни дела и бяха високо оценени при експертната им от страна на експерти от Съвета на Европа. Новите текстове бяха въведени в изпълнение на поетия конкретен ангажимент в хода на присъединяването с оглед създаване на условия във вътрешното законодателство за прилагане на следните международни инструменти: признаване и изпълнение на чужди присъди; трансфер на наказателни производства; съвместни екипи за разследване; видео- и телефонна конференция; контролирани доставки; разследване чрез агент под прикритие.

Усъвършенствани са и разпоредбите относно:

- изпълнението на новото наказание пробация, въведено в Наказателния кодекс от 2002 г., в сила от 1 януари 2005 г. Текстовете във връзка с пробацията бяха въведени в НПК в съответствие с НК и Закона за изпълнение на наказанията, последните промени в които бяха приети през ноември 2004 г.;

- института на защита на свидетеля с оглед осигуряване на по-пълна сигурност на страните в наказателния процес, както и за постигане на съответствие с новоприетия Закон за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство.

Приемането на нов Наказателно-процесуален кодекс налага със заключителните разпоредби към него да бъдат извършени промени и в други закони:

- **Наказателния кодекс** - относно приложимостта на института на чл. 78а от НК и по отношение на непълнолетен деец;

- **Закона за специалните разузнавателни средства** - разширява се кръгът на оперативните способности, към които се прибавят агентът под прикритие, доверителната сделка и контролираната доставка;

- **Гражданския процесуален кодекс** - исковете за причинени от престъпления вреди да бъдат освободени от внасяне на първоначална държавна такса и бързо производство при влязла в сила присъда/споразумение за решаване на делото.

Специално място е отделено и за реда, по който следва да приключат заварените наказателни производства. Неприключените наказателни дела, чиято подсъдност се променя с този кодекс, се разглеждат от съдилищата, в които са били образувани, а неприключените досъдебни производства се довършват по досегашния ред.

Относно сроковете, започнали да текат преди влизането в сила на този кодекс, се прилагат разпоредбите, които са били в сила преди това, ако в тях е предвиден по-дълъг срок.

Предвид изключителната важност на проекта за нов НПК и необходимостта от запознаването с него на действащите магистрати се предлага законът да влезе в сила шест месеца след обнародването му в “Държавен вестник”.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Симеон Сакскобургготски)

